

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра журналістики та мовної комунікації

**Збірник матеріалів
Міжнародної
науково-практичної конференції**

**«СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ:
МЕДІА, МОВА, КОМУНІКАЦІЇ»**

15 лютого 2024 року

Київ – 2024

УДК 37:654.1:070:81

Сучасні соціокультурні трансформації: медіа, мова, комунікації: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 15 лютого 2024 р.). Київ, 2024. 128 с.

Збірник тез охоплює широке коло питань з наукових досліджень та професійного зростання у лінгвістичних, медійних, комунікаційних студіях та подальшого їх використання в сучасних дискурсах, наукових і дидактичних дослідженнях, гуманітаристиці загалом. Перша частина збірника – дослідження науково-педагогічних працівників, друга – молодих науковців-здобувачів.

Для фахівців у галузі журналістики, молодих науковців, студентів, а також усіх, хто цікавиться інноваційними процесами, що відбуваються в медіагалузі, мові та комунікації в складних умовах безпекових загроз та боротьби на інформаційному фронті.

Редакційна колегія:

Савицька І.М., канд. філос. наук, доц. (голова);

Навальна М. І., д-р філол. наук, проф.;

Семашко Т. Ф., д-р філол. наук, проф.;

Степаненко М.І., д-р філол. наук, проф.;

Харченко С. В., д-р філол. наук, проф.

Відповідальна за випуск – Левченко Т.М., д-р філол. наук, проф.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради

гуманітарно-педагогічного факультету (протокол № 11 від 21 квітня 2024 року)

Тези подано в авторській редакції

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, з а правильне цитування джерел, покликання на них та інші відомості

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів

© НУБіП України, 2024

© Автори, 2024

ЗМІСТ

ЧАСТИНА I

АДАМЧУК Наталія ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНІ МАРКЕРИ ХУДОЖНЬОЇ РЕПОРТАЖИСТИКИ У ФОКУСІ ВІЙНИ.....	8
БАЛАЛАЄВА Олена ТЕМА «ДОВКІЛЛЯ» В ТАКСОНОМІЇ МЕДІАТЕМ.....	9
БУГАЙОВА Оксана, БУГАЙОВ Микола ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРСУАЗИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ.....	11
ВАКУЛИК Ірина ЧИ ПЕРСПЕКТИВНА ТРЕВЕЛ-ЖУРНАЛІСТИКА?.....	13
ГОЛЬЦОВ Андрій ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	14
ДОВБНЯ Людмила, ТОВКАЙЛО Тамара СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НЕОЛЕКСЕМ.....	15
ЖУГАЙ Віталій ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ «ІНФОРМАЦІЙНОГО АЛІБІ» ВІЙСЬКОВИМ ЗЛОЧИНЦЯМ РОСІЙСЬКИМИ ПРОПАГАНДИСТАМИ.....	19
КАВУН Віктор ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ МИСТЕЦТВО.....	20
КАЛУГА Володимир СЛОВО ТА НАМІР: ВІД ТВОРЕННЯ ДО НИЩЕННЯ.....	22
КЛЕПКО Інна THE EDUCATIONAL CONTEXT OF SOCIOCULTURAL TRANSFORMATIONS IN UKRAINE AND THE WORLD.....	24
КОЛОДІНА Лариса WPŁYW INTERNETU NA WSPÓŁCZESNĄ POLSZCZYZNĘ.....	25
КРАВЧЕНКО Наталія СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ.....	26
КРАВЧЕНКО Наталія, ЮДЕНКО Олександр МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ НАРАТИВ: ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	28
КУЛЬТЕНКО Валентина ІДЕЇ ТА СМИСЛИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	30

ЛЕВЧЕНКО Тетяна ФАМІЛЬЯРНА ЛЕКСИКА ЯК ФЕНОМЕН МОВИ УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІА.....	32
ЛИТВИНЕНКО Ірина МОВА МУЗИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ.....	34
ЛИТВИНСЬКА Світлана, СІБРУК Анастасія ІЗ ТАЄМНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ АБЕТКИ: ЛІТЕРА «И» В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ ТРАДИЦІЇ.....	35
МАКОДА Світлана БАЛЬНИЙ ТАНЕЦЬ : НОВІТНІ РЕФЛЕКСІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ.....	37
МАТВІЄНКО Ірина ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНУ КОМУНІКАЦІЮ: МОВНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ БАР'ЄРИ.....	38
MENSHIKOV Vladimir, DANILEVIČA ALĪNA MEDIA IN THE CONTEXT OF EXPANDING ARTIFICIAL SOCIALITY.....	39
НАВАЛЬНА Марина ДІЄВІСТЬ АНТИФЕЙКОВИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	41
ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила НАРАТИВНИЙ ПІДХІД В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....	44
ПОЛТОРАКОВ Олексій, РАХІМОВ Володимир, НІКОЛАЙЧУК Дмитро ЩОДО РОЛІ ТА МІСЦЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	46
САЛАМІН Надія СУЧАСНА АНГЛОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА: ОСОБЛИВОСТІ, ІННОВАЦІЇ, ВЗАЄМОДІЯ, ВПЛИВ, СПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗУМІННЯ.....	48
СЕМАШКО Тетяна РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СТЕРЕОТИПІВ У НОМІНАТИВНОМУ КОМПОНЕНТІ МОВИ.....	50
СЄКУНОВА Юлія МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	51
СИДОРЕНКО Ірина ЕМОЦІЙНІСТЬ МОВИ КУЛЬТУРИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	54

ТЕПЛА Оксана КОНЦЕПТ «ВІЙНА» В ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ.....	55
ТЕСЛЮК Валентина, ПАНЧУК Павло ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ «Я-ОБРАЗУ» ОСОБИСТОСТІ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ.....	57
ТІТЕНКО Наталія ТЕАТР ЯК МОВА КОМУНІКАЦІЇ.....	58
ТУРІЦИНА Олена ВАЖЛИВІСТЬ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	60
ХАРЧЕНКО Лариса, ТКАЧЕНКО Дмитро СОЦІОКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ І ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ УСТАНОВОК ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	62
ХВІСТ Вікторія, ЛАНОВІЮК Людмила ФЕНОМЕН ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	64
ХОМЕНКО Світлана, ЖУР Валентина РІДНА МОВА ЯК МОВА-ПОСЕРЕДНИК У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ.....	65
ХОМЕНКО Світлана, ФУДОРУК Олександра ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЛІНГВІСТИЦІ.....	69
ЧУМАК Тетяна СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕДІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	73
ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Людмила MEDIA LINGUISTICS AND ITS BASIC CATEGORIES.....	75
ШИНКАРУК Василь, ШИНКАРУК Олександра ДОБРОЧЕСНІСТЬ І ПРАВДА – ОСНОВНА ЗБРОЯ МАСМЕДІА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	76
ШИШКОВА Лілія ЛЕКСИЧНІ АНОРМАТИВИ В ТЕКСТАХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ "УКРАЇНСЬКА ПРАВДА".....	78
ЯКУБЕНКО Ярослав БІБЛІОТЕКА В ПРОЦЕСІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ. ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ.....	79
ЯКУШКО Катерина ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗРАЗКУ АНГЛОМОВНОГО ІНТЕРВ'Ю	

3 ПРОБЛЕМ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	81
WOJAN Katarzyna DYNAMICZNA ROLA I WIELOŚĆ FUNKCJI MEDIÓW NIEZALEŻNYCH W POLSCE – STREFA WOLNEGO SŁOWA	82
ЧАСТИНА II	
ВАН Цян, ВАСЮК Оксана РЕФОРМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ ХХІ СТ.....	84
ВИДИБОРЕЦЬ Олександр ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	86
ВЯЛКОВ Ілля МОВА ДИПЛОМАТІЇ ЯК ПОТУЖНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ У СВІТІ.....	88
ГНАТЮК І. ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОДИННОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ОСОБИСТІСНИХ КРИЗ.....	90
ГОНЧАР Сергій ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНОГО ЗАСТОСУНКУ <i>METRONOME BEATS</i> ПІД ЧАС ТРЕНУВАННЯ РИТМУ ТА ФІЗИЧНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ У СПОРТСМЕНІВ ЄДИНОБОРЦІВ.....	92
ЗАЛОЗЕЦЬКА С. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ.....	93
ЗЕМЛЯНОЙ Дмитро ЧИ ДІЮТЬ САНКЦІЇ ПРОТИ РОСІЇ? : МЕДІЙНА ВЕРСІЯ.....	96
КОВЕРНИК М. ВИГОРАННЯ ВОЛОНТЕРІВ У ПЕРІОД ВІЙНИ.....	98
КОСТИНЮК Василь РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	100
КОСЯНЧУК Ангеліна ЯК РОЗПІЗНАТИ РОСІЙСЬКУ ПРОПАГАНДУ ТА ПРОТИДІЯТИ ЇЙ.....	102
КРИШТОПОВА Ольга НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ Й ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	103
КУЛЕБЯКІН Георгій МАЙБУТНЄ ФІЛОСОФІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	105

ЛЮ Цін, ВАСЮК Оксана СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЕСТЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ».....	107
МОРОЗ О. КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ ВИСОКОСТАТУСНОГО ІНДИВІДА ГРУПИ У ПАРАДИГМІ ЛІДЕРСТВА СЛУЖІННЯ: ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ.....	108
НАГОРНА Катерина НАВЧАННЯ ПРОЄКТНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	110
НАГОРНЯК Анастасія, ВАСЮК Оксана СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В АСПЕКТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	112
ПРИТИКА Оксана СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	114
РАДІОНОВА Марія УКРАЇНСЬКА МОДЕЛЬ БЛОГЕРСТВА.....	116
РЕНЬ ГОСІ ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОЛЕДЖІВ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ	117
РЕНЬ ГОЮАНЬ СОЦІАЛЬНІ АКЦЕНТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОЛЕДЖІВ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ	119
СОРОКІН Андрій ОБГОВОРЕННЯ ПРОЄКТУ ЗАКОНУ «ПРО МОВИ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР» НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ УСГА «ЗА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КАДРИ» (ВЕРЕСЕНЬ–ЖОВТЕНЬ 1989 Р.).....	121
ТРАВІНСЬКА Катерина НІМЕЧЧИНА-УКРАЇНА: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР, ПЕРЕШКОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	124
У СЯОСЯ ЩОДО ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	125

АДАМЧУК Наталія Василівна,
кандидат філологічних наук,
Національний університет
біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНІ МАРКЕРИ ХУДОЖНЬОЇ РЕПОРТАЖИСТИКИ У ФОКУСІ ВІЙНИ

Журналістський текст – це складний акт комунікації, комунікативно-психологічне явище, який має на меті не лише розповісти історію, а й донести до читача закладені у ній сенси та наративи. Як зазначає Георгій Почепцов, «наратив є вербальним виразником причинно-наслідкових конструкцій, притаманних людині» [1, с. 4]. Для просування наративів важливим є застосування лінгвокомунікативних стратегій, до яких удаються промовці, оповідачі та інші комуніканти в усіх сферах життя. У науковому дискурсі лінгвокомунікативну стратегію найчастіше визначають як процес формування та використання чітко окресленої комунікативної мети задля ефективного впливу й зворотного зв'язку з аудиторією. Дослідники також звертають увагу на певну подібність комунікативних тактик у художній прозі та журналістиці.

Комунікативна спрямованість тексту визначається цільовою настановою, залежить від типу композиції, прийомів подання фактів, тональності твору тощо й «полягає у не лише в тому, щоб чітко і зрозуміло донести до аудиторії певну думку (розкрити зміст), а й певним чином вплинути на ситуацію. Іншими словами, лінгвокомунікативна стратегія реалізується у способі організації вербальної поведінки, використанні мовних засобів, загальному структуруванні висловлювання й аргументації з метою досягнення певної комунікативної інтенції. Вибір лінгвокомунікативної стратегії залежить насамперед від жанру журналістського твору, «домінування в ньому раціонально-логічних чи емоційно-риторичних типів структур, а отже, окреслення певних композиційно-стилістичних параметрів» [3].

Відколи росія розпочала військову агресію проти України, переважна більшість літературних репортажів, представлених у вітчизняному медіапросторі, стосується теми війни. На сайтах «Reporters», «The Ukrainians», «Hromadske», «Локальна історія» Reporters знаходимо десятки літературних репортажів, що оповідають про військових. Одна за одною побачили світ окремі збірки репортажів «Самовидець. Війна. Життя de facto», «Загублений острів» Наталі Гуменюк, «Десять поруч війна» Єлизавети Гончарової, «Війна всюди однакова» Славенки Дракуліч, «Міста живих, міста мертвих. Історії війни у Бучі та Ірпені» Євгенії Подобної, Ігоря Середи й Тараса В'язовченка, «Позивний для Йова. Хроніки вторгнення» Олександра Михеда та ін. Нещодавно у видавництві «Човен» вийшла друком книжка репортажів The Reckoning Project про перший рік російсько-української війни «Найстрашніші дні мого життя», ініційована українськими і міжнародними медійниками, аналітиками та юристами з документування воєнних злочинів. А за результатами загальнопольського опитування «Книжка року-2022» в номінації «Література факту» перемогу отримала книжка польського політолога й репортажиста Кшиштофа Петека та українського прозаїка й журналіста Сергія Синюка «Тисяча буханців. Нотатки з тилу війни». Усі ці твори можна вважати історичними документами доби, які фіксують події російсько-української війни, щоб злочини окупантів не залишилися безкарними.

Цілком зрозуміло, що безпосередність вражень людей, які описують війну (і журналістів, і власне героїв репортажів), зумовлює певну емоційно-експресивну заангажованість таких текстів. Іноді автор у намаганні якомога точніше передати реальне тло подій надміру захоплюється деталями, хоч їхнє «колекціонування» не завжди виправдане. Цього не уникнути, позаяк на етапі «документування війни» неможливо абстрагуватися від жахливих деталей та сильних емоцій, позаяк «час війни – спресований і неподільний, з нього складно щось вичленувати, за ним щонайменше проглядається календарна сітка. Він радше нагадує щільний, максимально густий, насичений голосами, запахами та кольорами потік, який тримає нас усіх разом, який не відпускає, не дає перепочинку, не дає шансу для повноцінної рефлексії» [2, с. 9]. І лише згодом можна буде говорити про певний рівень відстороненості та рефлексивного осмислення цих подій.

Присутність автора в тексті художнього репортажу є диференційною ознакою цього жанру, його визначальним стилістичним чинником: авторське «Я» поєднується з особливостями індивідуального стилю журналіста, зі специфікою його особистісного світосприйняття. Автор виражає свою присутність у репортажах про війну по-різному – від активного використання репортерського «я» до створення образу очевидця-оповідача, адже сучасний репортер не лише спостерігач, який фіксує перебіг події, а й усе частіше її активний учасник, що дає йому змогу змалювати ситуацію, що склалася, зсередини.

Як бачимо, художні репортажі про війну активно використовують конотативний потенціал лексики та фразеології: емоційність, експресивність, оцінність, образність. Що ж до активності в цій проєкції лексико-семантичного ресурсу мови, то це варто вважати закономірним явищем, оскільки вся реальна емоційна гама людини і всесвіту загалом зафіксована передусім у слові як номінативній одиниці, що об'єктивує світ у всьому його концептуальному вимірі, та конституйованими за його безпосередньою участю усталеними зворотами мови, для яких аналізовані емоційність, експресивність, оцінність, образність не вторинна ознака, а іманентна сутність.

Література

1. Почепцов Г. Наратив як інструментарій: від літературознавства до боротьби з тероризмом. *Політичний менеджмент*. Київ, 2008. № 4. С. 3–11.
2. 77 днів лютого. Україна між двома символічними датами російської ідеології війни. Київ, 2023. 223 с.
3. Тематичний Форум. Олеся Яремчук про художній репортаж. URL: <https://bookforum.ua/p/tematychnyj-forum-olesya-yaremchuk-pro-hudozhnij-reportazh>

БАЛАЛАСВА Олена Юріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ТЕМА «ДОВКІЛЛЯ» В ТАКСОНОМІЇ МЕДІАТЕМ

Міжнародна рада з питань преси та телекомунікацій (ІПТС) створює та підтримує набори понять, що присвоюють як значення метаданих для різних об'єктів: тексту, фотографії, аудіо та

відео. Цього можна досягти або людською вільнотекстовою мовою, або за допомогою кодів – певних послідовностей символів, фіксованих у спеціальних контрольованих вокабулярах. Контрольований вокабуляр – це організоване упорядкування слів, які використовують для індексування контенту та/або для його отримання під час перегляду чи пошуку; спеціально розроблений, офіційно визнаний набір термінів, що дозволяє кодувати теми публікацій. Поняття може бути представлене одним або декількома кодами. За твердженням розробників, новинні коди *News Codes* не залежать від мови: код для опису контенту різними мовами є однаковим, потрібно перекласти лише визначення коду, щоб допомогти зрозуміти його семантику [1].

До описових новинних кодів належить таксономія *Media Topics*, сфокусована на категоризації тексту. *Media Topics* – це п'ятирівнева таксономія медіатем розроблена ІРТС на основі тематичних кодів *Subject Code* для класифікації, пошуку, підтримки маршрутизації та зберігання контенту. Таксономія організована за ієрархічним принципом. На найвищому рівні розташовано 17 тем, одною з яких є *Environment* «Довкілля», що охоплює «всі аспекти захисту, порушення та стану екосистеми планети Земля та її оточення» [2]. Концепт «Довкілля» має 31 підпорядкований об'єкт: 5 – на другому рівні, 18 – на третьому, 8 – на четвертому. Ієрархію понять за темою «Довкілля» зображено на рис. 1.

На другому ієрархічному рівні розташовано п'ять підтем: *Climate change* «Зміна клімату», *Conservation* «Збереження», *Environmental pollution* «Забруднення довкілля», *Natural resources* «Природні ресурси» та *Nature* «Природа».

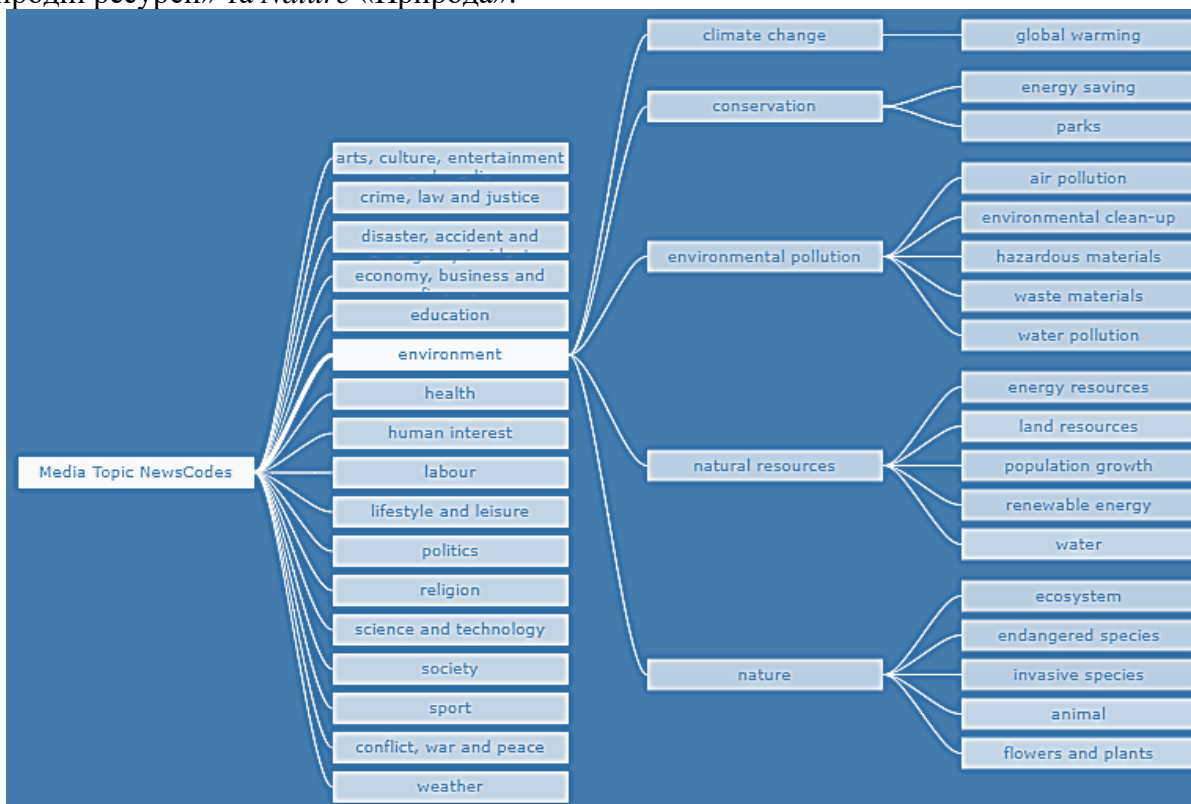

Рис. 1. Ієрархія понять медіатем «Довкілля»
(Джерело: офіційний сайт International Press Telecommunications Council [2])

Підтема *Climate change* «Зміна клімату» призначена для категоризації інформації про «значну зміну кліматичних показників (як-от: температура, опади або вітер), що триває протягом тривалого періоду» і містить одне підпорядковане поняття *global warming* «глобальне потепління» для висвітлення широкого кола питань, пов'язаних із цим явищем, зокрема

«дослідження температури, дистанційне зондування температурних тенденцій, дебати про глобальне потепління, способи скорочення викидів і торгівля викидами вуглецю» [2].

Друга підтема *Conservation* «Збереження» сфокусована на «збереженні території дикої природи, флори та фауни, вимирання видів» і має дві підпорядковані категорії *energy saving* «енергозбереження» і *parks* «парки, території, відведені для збереження».

Підтема *Environmental pollution* «Забруднення довкілля» містить п'ять категорій: *air pollution* «забруднення повітря», *environmental clean-up* «очищення довкілля», *hazardous materials* «небезпечні матеріали», *waste materials* «відходи» та *water pollution* «забруднення води».

Підтема *Natural resources* «Природні ресурси» охоплює «екологічні питання, пов'язані з експлуатацією природних ресурсів» і має п'ять категорій: *energy resources* «енергоресурси», *land resources* «земельні ресурси» з двома концептами *forests* «ліси» і *mountains* «гори», *population growth* «зростання населення», *renewable energy* «відновлювана енергія» та *water* «вода» з трьома підкатегоріями: *oceans* «океани», *rivers* «річки» та *wetlands* «водно-болотні угіддя».

Окрема підтема *Nature* «Природа» призначена для категоризації інформації про «природний світ у його повноті» за п'ятьма категоріями: *ecosystem* «екосистема», *animal* «тварини», *endangered species* «зникаючі види», *invasive species* «інвазивні види», *flowers and plants* «квіти та рослини».

Варто зауважити, що нещодавно до таксономії запропоновано занести окрему підтему другого рівня ієрархії *Sustainability* «Сталість», сфокусовану на «діях компаній, урядів та окремих осіб для протидії основним екологічним проблемам, зокрема зміні клімату, втраті біорізноманіття, втраті екосистемних послуг, деградації землі та забруднення повітря й води» [2].

Література

1. Балалаєва О. Ю. Аналіз новинних кодів за стандартами Міжнародної ради з питань преси та телекомунікацій. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2017. Вип. 272. С. 103-110.
2. IPTC Official Website. URL: <http://www.iptc.org>. (дата звернення: 12.01.2023).

БУГАЙОВА ОКСАНА ІВАНІВНА,
доцент кафедри креативних культурних
індустрій
Національної академії керівних кадрів культури і
мистецтв
(м. Київ, Україна)
БУГАЙОВ МИКОЛА ВІКТОРОВИЧ,
старший викладач кафедри креативних
культурних індустрій
Національної академії керівних кадрів культури і
мистецтв
(м. Київ, Україна)

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРСУАЗИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Соціальна реклама є видом масової комунікації, завданням якого є вплинути на реципієнта так, аби він вчинив відповідно до задуму рекламіста. Цей вплив може бути відкритим, передбачати логічні аргументи переконання або прихованим – впливати на адресата за допомогою маніпулятивних технік. У науковому дискурсі персуазивність (від англ. persuasion – переконання) здебільшого ідентифікують з відкритим впливом, спрямованим на свідоме,

критичне осмислення реципієнтом рекламної інформації. Хоча деякі дослідники в характеристиці персуазивності як категорії не відкидають її емоційний, позасвідомий компонент рекламного впливу.

Соціальна реклама, як і рекламний дискурс загалом, послуговуючись мовою як основним інструментом переконання, спрямовує фокус уваги людини так, щоб вона скоригувала або змінила свою поведінку. Мовленнєві засоби реклами дають змогу зацентувати на певних поняттєвих маркерах, створити атмосферу, сприятливу для їх сприйняття. Стратегію переконання реалізують, зокрема, за допомогою використання таких мовленнєвих інструментів, як особливий комплекс лексичних, граматичних, синтаксичних і стилістичних засобів.

Провідною лінгвопрагматичною функцією персуазивності є вплив за допомогою мовленнєвих засобів на свідомість адресата, на його світогляд, уявлення. Персуазивність передбачає односторонню дію, коли одна сторона намагається переконати іншу погодитися з нею без можливості обговорити цей намір. Тож, щоб він був досягнутий, рекламіст має врахувати домінуючу репрезентативну систему реципієнта, застосувавши його лінгвістичні маркери – ті слова та вирази, які викликають у нього емоції, спонукають до дії. Наприклад, візуал відреагує на рекламу, сформувавши у своїй уяві певні зорові образи; аудіал продукуватиме слухові образи; кінестетик запам'ятає відчуття, враження від сприйнятої інформації; дискретик логічно опрацює мовленнєві сигнали, систематизує їх, переведе в статистику. Що більше репрезентативних систем буде охоплено при побудові тексту соціальної реклами, то вища ймовірність його ефективності.

Проаналізуємо соціальну рекламу, спрямовану на профілактику захворювань. Прикладом може слугувати серія антикоронавірусної реклами у форматі коміксів з такими слоганами: *Бувай здоровий! Чхай у хустину!; Не зли маму! Помий руки!; Температура? Дуї до лікаря!; Все буде ок!* [3]. Така реклама яскраво ілюстрована, із лексемами, які формують зорові образи: *хустина, мама, руки, лікар*, що привабить візуала. Містить лексеми, які викликають слухові асоціації: *чхай, помий*, що спрямовано на аудіала; а також лексеми, що ословлюють відчуття: *здоровий, помий, температура, зле, ок*, – для кінестетика. Основним засобом відкритого прагмалінгвістичного впливу на аудиторію є риторичне висловлювання, яке ґрунтується на логічних принципах побудови, демонструє причинно-наслідкові смислові відношення рекламного тексту. У структурі аналізованої серії соціальної реклами передбачено довідкові відомості, увагу до яких спрямовує риторичне запитання: *Стало зле?*, вирішити яке допоможе запропонована далі в рекламі дія, сформульована як риторичний заклик: *Телефонуй на гарячу лінію (номери телефонів)*. Такий елемент структури соціальної реклами активізує увагу дискретиків. Просторічні вирази як стилістичні прийоми: *Все буде ок!; Дуї до лікаря!*, мімікуючи під «свого», прибирають психологічні бар'єри сприйняття соціорекламного тексту.

Отже, вибір мовленнєвих персуазивних засобів залежить від комунікативного наміру рекламіста й аудиторії, на яку спрямована передача соціорекламної інформації. Врахування особливостей репрезентативної системи реципієнтів соціальної реклами при її структуруванні підвищить ефективність рекламного впливу.

Література

1. Волощук І. П., Цап М. В. Категорія персуазивності та мовні засоби її вербалізації в рекламних текстах. *Вісник Маріупольського державного університету. Філологія*. 2017. Вип. 17. С. 109–114.
2. Екшмідт В. Р. Мовленнєва маніпуляція: персуазивність та сугестія. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2015. Вип. 1. С. 275–281.
3. «Не зли маму»: у Черкасах з'явилася креативна соціальна реклама. *18000.com.ua*. 27.03.2020. URL: <https://18000.com.ua/strichka-novin/ne-zli-mamu-u-cherkasax-zyavilasya-kreativna-socialna-reklama/>

ВАКУЛИК Ірина Іванівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України
(м. Київ, Україна)

ЧИ ПЕРСПЕКТИВНА ТРЕВЕЛ-ЖУРНАЛІСТИКА?

Із якою метою ми відправляємося у подорож? Це формування власної культури, яка виступає часткою загальної культури. Адже відсутність культури спілкування – свідчення бездуховності людини. Ще мудрий Езоп довів, що наше слово – це найкраще, що є в розпорядженні людини і найгірше, чим вона володіє. Спілкуючись, ми обмінюємося інформацією, думками, почуттями, пізнаємо себе та інших, формуємо уважність та чуйність, вчимося бути витривалими.

Тревел-журналістика як жанр – і молодий, і водночас із «власною історією». «Як жанр, подорож не має чітко визначених рамок чи обмежень – це жанр пограниччя, що міститься в координатах літератури факту. Проблеми із його визначенням з'явилися ще й тому, що у своїй еволюції він не застиг у певній формі, не створив сталих критеріїв, які б давали змогу чітко відрізнити його від суміжних жанрів» [1]. «Причина цьому та, що концепт дороги змушує до роздуму, провокує мислення, а – отже – розвиває думку, формує нові моделі психіки. Хто подорожує, не може не рефлексувати, адже на тому й життя полягає – у змінності, у діалозі, навіть зо самим собою. Тому цей жанр характеризується активним авторським началом» [2].

Згадаємо «Одіссею» Гомера, «Улісс» Дж. Джойса, «У пошуках втраченого часу» М. Пруста, «Pape Satan Aleppe: хроніки плінного суспільства» У. Еко, «Подорожні картини» Г. Гайне, «Нотатки божевільного» М. Гоголя, «Враження і картини» Ф. Лорки «Одноповерхова Америка» І. Ільфа та Є. Петрова etc. У китайській літературі ще у XII ст. існував навіть окремий жанр – йоу-цзі (або мандрівні нотатки). «Цей жанр характеризує насамперед можливість ретроспективного погляду на минуле. Нотатки сприймаються як літературно опрацьований матеріал, де чітко заявляє про себе авторська позиція. Сам автор то перебуває ніби на периферії сюжету, то наближається до його попереднього рубежу, то віддаляється в глибину, але не часто є головним героєм» [3]. Аналізуючи сучасні концепції жанрів періодики, розуміємо, що людині для орієнтації у світовому просторі у найширшому і найвужчому значеннях цього слова, потрібна всебічна інформація, яка б допомагала встановлювати факти існування якихось явищ, виокреслювала їхню значущість, впливала на розуміння цінностей, визначала норми використання. «Всеосяжність» інформації виникає в результаті певної «комбінаторики» – фактів, оцінок, норм, припущень тощо. Отже, можемо говорити про формування таких видів інформації, як дескриптивної, валюативної, приписної, прогностичної, рекомендаційної тощо. У журналістських нотатках може превалювати той чи інший із перелічених типів інформації. Тобто нотатки слід розглядати як результат взаємодії жанроутворюючих факторів, як проєкцію на реалії життя, як реалізацію цілей автора – послуговуватися власним інформаційним змістом. І не важливо, якому жанру майстер надає перевагу – чи то фото, чи інтерв'ю, чи відео, а, можливо, веде власний блог.

Нині це популярний жанр журналістики, тематика якого надзвичайно широка. Жанр, без якого туристична індустрія втратить свою популярність.

Динамізм інформаційно насиченого життя – це нинішні реалії умов існування соціуму, який весь час прагне вийти за окреслені межі. В універсумі культур інформаційний обмін і комунікативний вплив вкрай необхідні речі – формуються потоки комунікації, які згодом

перетворюються на антропологічно-етнічні, географічні, культурні, історичні, морально-психологічні маркери поведінки, тобто стануть соціально маркованими [4; 5]. Отже, знати більше і розуміти більше – це вимога часу.

Література

1. Chornous, S. Evoliutsiia zhanru podorozhi u polskii literaturi. <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/31832/08-chornous.pdf?sequence=1>
2. Ishchenko, V. Dorozhni notatky: chuzhozemtsi pro Ukrainu ta ukrainsi pro svit. http://www.dnipro-ukr.com.ua/rubrik_description-5676.html
3. Memuary. <http://surl.li/qadml>
4. Vakulyk, I. I. Spilkuvannia yak ekzystentsiia liudskoho buttia. Bulletin of Dnipropetrovsk Alfred Nobel University. Philological Studies, 2012, 2(4), 160-162.
5. Vakulyk, I. I. Pysemni pamiatky XV–XVI st. yak viddzerkalennia naukovoï kartyny svitu. Linguistics. Linguoculturology, 2013, 6, 124-131.

ГОЛЬЦОВ Андрій Геннадійович,
*доктор політичних наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Після розпаду Радянського Союзу притаманна імперській системі модель міжкультурної комунікації «центр – периферія» зазнала радикальної трансформації. У нових незалежних державах (колишніх союзних республіках) постали національні суспільно-політичні системи, у кожній з яких (з різною результативністю) формувалася власна культурна підсистема. У більшості країн досить виразно спостерігалася активізація «відцентрових» процесів у культурному розвитку. На відміну від радянського періоду, культура в кожній новій незалежній країні стала містити державницький ідейний «стрижень». Процеси міжкультурної комунікації набували розвитку за умов відсутності домінування імперського «центру». При цьому міжкультурні зв'язки в різних регіонах та країнах пострадянського простору відбувалися із суттєвими відмінностями. Після повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 р. на територію України міжкультурні комунікації на пострадянському просторі зазнали певних трансформацій.

Внаслідок російсько-української війни різко загострилися відносини в усіх сферах між Україною та державою-агресором. Так, у культурній сфері спостерігається жорстке протиборство між державами, що проявляється, зокрема, у «відміні культури». Процеси дезінтеграції в усіх сферах стали розвиватися ще в 2014 р. після анексії російською стороною Криму та розгортання нею «гібридної війни» на Донбасі. Культурно-інформаційна складова «гібридної» експансії Росії щодо України становила очевидну небезпеку для нашої країни. Після початку повномасштабної війни культурна сфера життя в Україні зазнала досить виразної сек'юритизації. В Україні стрімко активізувалася культурна політика «декомунізації», «деімперіалізації» та «дерусифікації». Отже, за умов війни російська культура в широкому сенсі (часів Російської імперії, СРСР, сучасна) стала вважатися вельми актуальною загрозою для національної безпеки України.

У рамках так званої «Союзної держави Росії та Білорусі» на основі укоріненої ще з радянських часів концепції «трьох братніх народів» (російського, українського та білоруського) міжкультурна комунікація залишається досить інтенсивною. Триває російська експансія в білоруському культурно-інформаційному просторі. Російська православна церква також намагається зберегти домінування в культурно-релігійній сфері життя білоруського народу. Нинішній політичний режим у державі фактично підтримує Росію в її збройній агресії проти України. Тому міждержавні комунікації у сфері культури між Україною й Білоруссю були розірвані.

Республіка Молдова в 2022-2023 рр. суттєво активізувала свій поступ у царині європейської інтеграції. Культурні зв'язки Молдови з країнами Європи, передусім з Румунією, розвиваються доволі інтенсивно. В умовах російсько-української війни влада Молдови посилила заходи щодо протидії культурному впливу РФ. Для державності та територіальної цілісності Республіки Молдова залишається небезпечним російське культурне домінування в Придністров'ї та Гагаузії.

Після руйнації СРСР держави Балтії здійснили свій цивілізаційний вибір – стали проводити багатоаспектну політику, зокрема в культурній сфері, щодо «повернення» до Європи. У 2004 р. усі три держави вступили до ЄС та НАТО. Росія вважала Балтію сферою свого впливу і намагалася перешкоджати європейській та, особливо, євроатлантичній інтеграції цих країн, використовуючи численні російські діаспори, передусім у Латвії та Естонії. Протидія російському культурному впливу в країнах Балтії різко посилилася після початку повномасштабної збройної агресії РФ щодо України. Натомість, попри труднощі війни, міжкультурні комунікації між Україною та трьома балтійськими державами зазнали активізації.

На Південному Кавказі на розвитку міжкультурних комунікацій суттєво позначаються численні проблеми, пов'язані з вірмено-азербайджанським конфліктом, врегулювання якого залишається на порядку денному. Вірменія вживає заходів щодо диверсифікації своїх зовнішніх зв'язків, зокрема у сфері культури. Грузія, котра в недалекому минулому втратила через російську експансію контроль над Абхазією та Південною Осетією, нині зберігає певні культурні зв'язки з РФ.

Російський культурний вплив у країнах Центральної Азії зазнає подальшого послаблення. У суспільній думці знижується авторитет «євразійських» ідей. Спостерігається стагнація інститутів «руського міра». Кожна з країн регіону втілює в життя власну культурну політику, націлену на зміцнення своєї «молодої» державності. Активно розвиваються міжкультурні комунікації країн Центральної Азії, а також Азербайджану з «поміркованими» мусульманськими країнами, особливо Туреччиною, котра позиціонує себе в якості провідної країни «тюркського» світу.

Таким чином, розвиток міжкультурних комунікацій між державами пострадянського простору під час російсько-української війни пов'язаний з численними проблемами. Між Україною та Росією міждержавні комунікації в культурній сфері фактично розірвані. Така ж сама доля спіткала українсько-білоруські міждержавні культурні зв'язки. Білоруський культурний простір і нині залишається об'єктом російської культурно-інформаційної експансії. Російська експансіоністська культурна політика на пострадянському просторі стикається з дедалі потужнішою протидією з боку багатьох держав. У країнах Балтії тривають процеси прогресивної інтеграції із Заходом у сфері культури і, водночас, дедалі більше згортаються культурні зв'язки з РФ. У країнах Центральної Азії спостерігається послаблення «євразійських» міжкультурних комунікацій та впливу «руського міра».

**ДОВБНЯ Людмила
Еммануїлівна,
ТОВКАЙЛО Тамара Іванівна,**
*кандидати філологічних наук,
доценти,
Університет Григорія Сковороди
в Переяславі
(м. Переяслав, Україна)*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НЕОЛЕКСЕМ

Загальнотеоретичним питанням лексичних інновацій в україністиці та їхній контекстній реалізації присвячені фундаментальні праці М. Кочергана, Н. Клименко, Є. Карпіловської, Л. Кислюк, О. Тараненка, С. Єрмоленко, М. Навальної, Т. Левченко, О. Дзюбіної та Ібе., де поданий різноаспектний глибинний лінгвістичний аналіз тенденцій розвитку неолексем, специфіки контекстної реалізації їхніх значень, а також семантичних процесів, що є рушійною силою мовно-мовленневих трансформацій. У науковій літературі представлені розвідки, присвячені аналізу окремих тематичних груп лексики, що входить або щойно ввійшла до активного вжитку Ібе уніфікован. З огляду на новизну обраного об'єкта дослідження зумовлюється його актуальність і наукова новизна.

Значення мови як ретранслятора інформації, кваліфікатора досвіду, основного засобу спілкування, матеріального виразника ментальності стає чимраз очевиднішим. Саме мова відтворює об'єктивну пізнану дійсність і є одним з індивідуальних маркерів нації. Вона забезпечує комунікацію у всіх сферах суспільства. Комунікативний процес охоплює не лише лінгвістичний, а й соціопсихологічний аспект. Комунікація є інтерсуб'єктивним процесом, що полягає в розумінні учасниками спілкування сутності предмета, тому кожен комунікативний процес передбачає єдність діяльності, спілкування і пізнання.

Можливість спілкування і взаєморозуміння Ібе уніфікован досягається шляхом вироблення в суспільстві усталеної системи мовних норм, з-поміж яких важливе значення відводиться проявам лексичної семантики. Значеннєві словесні маркери зазвичай є стійкими, проте з плином часу і під впливом екстра- і Ібе уніфікованості Ібтичних чинників вони можуть трансформуватися. Результати трансформацій частіше залишаються на периферії семантичних структур лексем, рідше ж стосуються їхнього ядра. Власне другий випадок засвідчує появу неологізмів лексико-семантичним шляхом. Такі новотвори в переважній більшості випадків мають стосунок до певного періоду розвитку суспільства, до надважливих подій чи явищ у ньому – позитивних або негативних. У момент їх появи перемикається мовний код, зіставляється Ібе уніфікованос, що спричинює розвиток нових оцінних конотацій.

Нові контексти спонукають до розвитку незвичних неосемем, проте це явище можливе за умови, якщо Ібе уніфі похідного значення закладена в семантиці вихідного лексико-семантичного варіанта.

Неологізм становить собою номінативну одиницю, що утворилася за наявною продуктивною і регулярною в мові словотвірною моделлю в певний історичний період розвитку суспільства і може перейти в розряд загальноживаної лексики за умови її мовленневої актуальності й частотності використання. У такому випадку неологізм упродовж певного часу зберігає маркер новизни.

Якщо в мовленні з швидко з'явилася значна кількість неолексем на позначення фактів і явищ, які раніше не були відомі людству, то певна їх частина потрапить у мовний обіг, і її лінгвісти мають опрацювати, унормувати і ввести до сфери кодифікації. Такі дії зумовлені розумінням того, що «...народ повинен мати одну літературну мову, унормовану, кодифіковану

й поліфункційну, а також бачення мовної норми як динамічної категорії, у якій відбуваються зміни, що з'являються під впливом інтра- та екстралінгвістичних чинників» (Довбня, Товкайло, 2020: 251-252). Теорія відстає від практики, а лексикографічні видання не встигають фіксувати зміни, однак слід окреслити тенденції, які потребують упорядкування.

Неологізми слід класифікувати. Потрібно звернути увагу на їх частиномовну приналежність: переважно це іменники. Подекуди вони стилістично нейтральні, частіше ж характеризуються негативними конотаціями. Остання група іронічно передає емоційний і психологічний стан суспільства. З-поміж усіх новотворів значна частина складних.

Аналізуючи написання неологізмів, варто акцентувати на його 17-ї уніфікованості. Так, деякі складні лексеми в засобах масової комунікації мають різне графічне відтворення. Якщо їх перша частина є запозиченням, то написання через дефіс є виправданим, а от величину літер варто уніфікувати. Це стосується випадків, коли перша частина назви передається латиницею. При її кириличній передачі зазвичай використовуються малі літери.

Слід констатувати, що в українській мові переважають такі «...дериваційні шляхи появи нових слів, як морфологічний, лексико-семантичний, лексико-синтаксичний і морфолого-синтаксичний. Функціонально активним є морфологічний словотвір; за ним слідує лексико-семантичний спосіб творення нових слів. Крім того, мають місце семантичні процеси, які призводять до відокремлення від основних значень нових семем або їх відтінків. Також необхідно вказати, що під час словотворення мають місце комбіновані процеси, які охоплюють спільну дію морфологічного й неморфологічного (лексико-семантичного) способів» (Довбня, 2015: 91).

Презентуючи новини з усіх сфер життя, засоби масової комунікації використовують живомовний лексичний матеріал, трансформують його і вводять у суспільне мовлення.

Отже, слід констатувати, що інноваційна лексика є мовним маркером сучасного суспільства. Вона набирає нових проявів на мовленнєвому рівні і потребує подальшого лінгвістичного опрацювання і фахової інтерпретації. Особливо актуальним це є для тієї частини лексики, яка із плином часу перейде з мовленнєвого обігу до мовної системи. Потребують упорядкування та унормування лексико-семантичні, словотвірні, графічні й орфографічні аспекти, пов'язані з уживанням неолексем у засобах масової комунікації.

Описані лексичні маркери сучасності не вичерпують усього обсягу наявних новотворів, а дають лише загальне уявлення про динаміку змін у словниковому складі сучасної української мови, тому перспективи подальших розвідок полягають не лише в розширенні об'єкта аналізу, а й у визначенні та описі специфіки семантичних процесів, що спричиняють розвиток нових значень, та у виявленні й інтерпретаціях словотвірних процесів і моделей, що є регулярними і продуктивними під час творення неолексем.

Література

1. Довбня Л.Е. Інноваційна суспільно-політична лексика України: семантико-словотвірна мотивація. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Острого, 2015. Вип. 53. С. 103-107.
2. Довбня Л.Е., Товкайло Т.І. Постать Івана Франка в історії української мовознавчої науки. *Соціум. Документ. Комунікація*. Серія «Історичні науки». Переяслав, 2020. Вип. 10. С. 240-260.

ЖУГАЙ Віталій Йосипович,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри
міжнародної журналістики,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ «ІНФОРМАЦІЙНОГО АЛБІ» ВІЙСЬКОВИМ ЗЛОЧИНЦЯМ РОСІЙСЬКИМИ ПРОПАГАНДИСТАМИ

У 2013 році начальник генерального штабу російської армії генерал валерій герасімов проголосив «Доктрину гібридної війни» [1]. Дезінформація, пропаганда, створення наративів про вигадані світи руського міра оруелівських масштабів постійно доповнюють і супроводжують російські військові злочини, імперську діяльність країни-агресора. Справедливості заради варто зазначити, що герасімов був далеко не першим, хто запропонував застосовувати інформаційні операції в доповнення до військових. Стратег давнього Китаю Сунь Цзи писав про такі методи війни ще у VI столітті до нашої ери [2]. Після нього ними успішно послуговувалися Володимир Ленін, Віллі Мюнценберг, Йозеф Гебельс разом з Гітлером, радянські ідеологи часів пізнього СРСР.

Найцинічніше, найпотворніше й найзлочинніше застосування пропаганди, інформаційних воєн у новітній історії людства проявилось у путінській росії. Дві війни у Чечні; створення передумов для виникнення карабахського та придністровського конфліктів; вбивства за кордоном, серед яких отруєння колишнього офіцера ФСБ Олександра Литвіненка; війна в Грузії 2008 року; анексія Криму і війна на Донбасі 2014 року та повномасштабне вторгнення росії в Україну 2022 року супроводжувалися різного штибу інформаційно-підривними операціями. Своєрідний старт найагресивнішим формам гібридних дій проти цивілізованого світу путін дав своїм виступом на Мюнхенській безпековій конференції 2007 року. Російська пропаганда не тільки формує ненависть до країн, народів та окремих громадян, яких кремль та путін призначили ворогами, а й завжди заперечує причетність російських політиків, представників спецслужб та військових до скоєння злочинів. Так було й після спроби отруєння екс-розвідника росії Скрипаля у британському містечку Солсбері. Вертикаль російських інформаційних операцій дуже спрощено, скорочено і схематично показана на рис. 1. Замовником і натхненником наративів «інформаційних диверсантів» є владімір путін. Усі гасла, які запускаються в інформаційний простір його світобаченням повертаються до нього ж як аргумент для дій на кшталт: «Бачите, цього ж хоче і вимагає від мене народ народ».

Алгоритм формування російських інформаційних операцій.

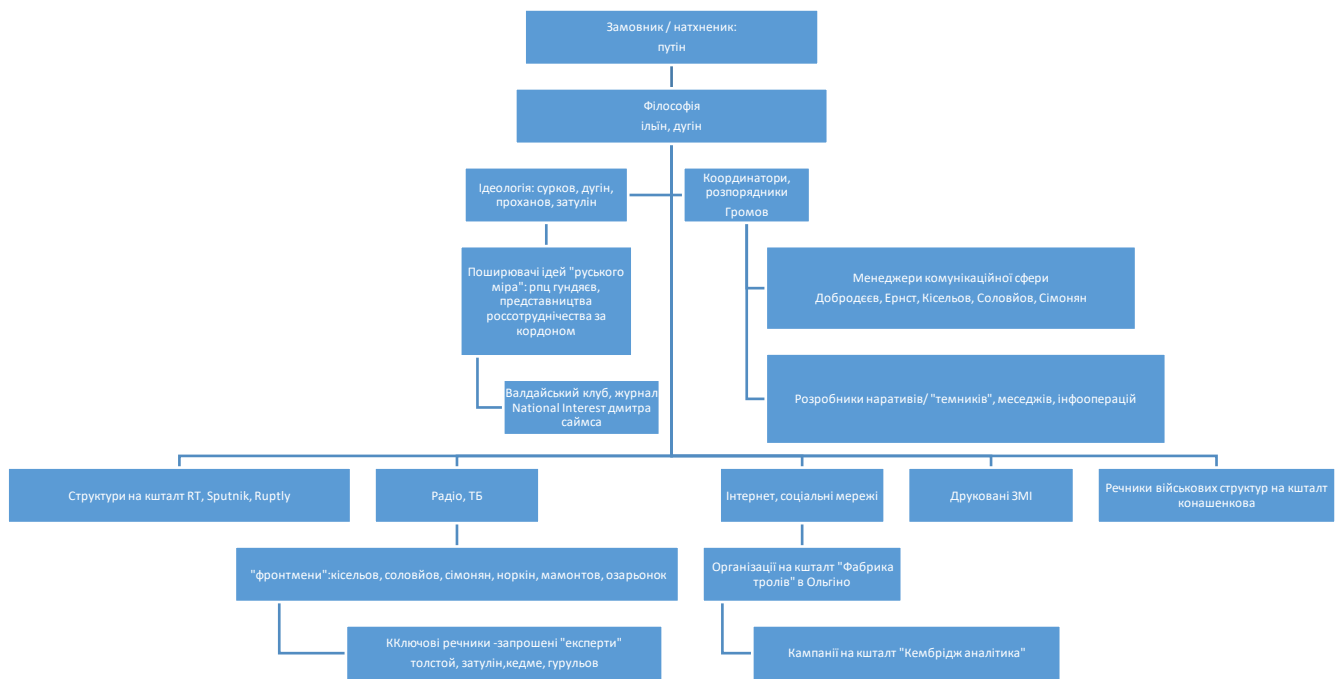

Рисунок 1

Термін «інформаційне алібі» у публіцистичний дискурс увели фахівці Центру протидії дезінформації при РНБО [3].

Фахівці інформаційних маніпуляцій використовують у своїй роботі наративи, які стають тригерами ненависті росіян до українців. Так колишній автомійник з Росії Арсен Павлов (позивний-прізвище Моторола) колись ділився «одкровеннями» про те, що, почувши історію про «розп'ятого хлопсика», пішов захищати Донбас. Від гасел про те, що керівники української держави і армії є нацистами-фашистами, пропагандисти переходять до того, що всі українці є народом враженим фашистською ідеєю. Після такого «промивання мізків» мобілізовані з російської глибинки солдати скоюють злочини у Бучі та інших містах, селах та селищах України. Серед злочинів, які російська інформаційники найбільше прикривали поспіхом створюваними алібі були бомбардування пологового будинку у Маріуполі, обстріл ракетою «Точка У» залізничного вокзалу у Краматорську, розстрілу мирних громадян у Бучі, катування мешканців села Ягідне Чернігівської області, яких російські окупанти тримали у підвалі школи. Подібну «інформаційну артпідготовку» рашисти здійснювали й перед підривом Каховської дамби. Досі продовжують нагнітати пристрасті про «бойових комарів», «чорну трансплантологію», найманців-легіонерів, створення «брудної бомби». Доказів кореляції спалахів активності пропагандистів напередодні скоєння злочинів, у день злочину (для розпорошування уваги та введення в оману) та після злочину (для прикриття провини рашистів), опубліковано чимало у моніторингових добірках Центру протидії дезінформації при РНБО, проєкту «Stop Fake», «Інституту масової інформації», «Детектора медіа», Школи політичної аналітики НаУКМА та інших організацій[4]. Колись пропагандистів-рашистів судитимуть як колись судили Нюрнберзьким трибуналом Юліуса Штрайхера – головного редактора газети «Штурмовик» [5]. Або так, як судили в Гаазі Феліксена Кабугу — власника Радіо тисячі пагорбів і організатора руандійського геноциду [6].

Література

1. Демченко Єлизавета. Доктрина Герасимова. Аналітичний центр «Химера». URL: <https://ximera.com.ua/2022/10/gerasimov-doctrine/>
2. Сунь-дзи. Мистецтво війни / Сунь-дзи. Львів : Вид-во Старого Лева, 2020. 110 с.
3. Як російські ЗМІ використовують тактику інформаційного алібі// Армія інформ. 13 квітня 2022 року.
URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/13/yak-rosijski-zmi-vykorystovuyut-taktyku-informacijnogo-alibi/>
4. Моніторинг російської пропаганди в Телеграм (листопад 2023) від Школи політичної аналітики НаУКМА.
URL: <https://spa.ukma.edu.ua/analytics/monitorynh-rosiyskoi-propahandy-v-telehram-lystopad-2023/>
5. Чи притягнуть до відповідальності пропагандистів РФ, як в Нюрнберзькому процесі. Відповідає радник міжнародних судів. Суспільне новини. 20 листопада 2022 року.
URL: <https://suspilne.media/320940-ci-pritagnut-do-vidpovidalnosti-propagandistiv-rf-ak-v-nurnberzkomu-procesi-vidpovidaє-radnik-miznarodnih-sudiv/>
5. У Гаазі судять Фелісьєна Кабугу – власника Радіо тисячі пагорбів і організатора руандійського геноциду. Детектор медіа. 1 жовтня 2022 року.
URL: <https://detector.media/infospace/article/203321/2022-10-01-u-gaazi-sudyat-felisiena-kabugu-vlasnyka-radio-tysyachi-pagorbiv-i-organizatora-genotsydu/>

КАВУН Віктор Миколайович,
заслужений артист України,
доцент,
доцент кафедри культурології,
Національний університет
біоресурсів та
природокористування України
(м.Київ, Україна)

ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ МИСТЕЦТВО

Російсько-українська війна спричинила руйнацію українських міст і сіл, призвела до загибелі людей, частина українців були вимушені залишити свої домівки та мігрувати в інші країни. Такі події негативно позначилися на всіх сферах людського життя, включаючи культурну та мистецьку. Зараз триває переосмислення культурно-мистецьких цінностей довоєнної України, обговорюються шляхи подолання наслідків війни та відбудови нашої держави, розробляються стратегії та концепції її розвитку.

У суспільному просторі триває активний дискурс, спрямований на переосмислення подій в Україні, обговорюється її майбутнє. Війна посилила багатовікову колективну травму українського народу та торкнулася кожної родини. Тому, в культурному просторі актуалізується роль культурно-мистецької спадщини для відпрацювання цієї за давньої травми [2, с. 29].

Фіксується реанімація фольклорних традицій, які, на думку української дослідниці, Т. Шершової повною мірою відновлюють сторінки історії українського народу, заповнюють прогалини в його пам'яті. Далі культурологиня ілюструє яскравий приклад: «виступ на

«Євробаченні-2021» українського гурту «Go A», з піснею «Шум». Справжній мистецький вибух, веснянка, що належить до архаїчного пласту народного мистецтва, описана ще у 1856 році М. Максимовичем, очолила світові хіт-паради та ввійшла до топтрендів» [2, с. 113].

Отже, можемо стверджувати, що відбувається проникнення народнопісенних практик у масову культуру, що являється яскравим репрезентантом української національної культури. Таким чином, українці через мистецтво відстоюють власну ідентичність.

Народна пісня є вагомим фактором впливу на етнічну свідомість українців, у ній закладене історичне минуле, почуття патріотизму та моральні якості нації. Українська пісня є своєрідною народною пам'яттю, засобом передачі культури, традицій та звичаїв своїм нащадкам із покоління в покоління.

Культурне дозвілля українців під час війни зазнало кардинальних змін: знизилася кількість заходів, стало менше культурних діячів та митців. Проте, поступово сфера культури адаптується до нових умов і викликів сьогодення.

Слід зазначити, що протягом 2022-2023 років серед молоді популяризувалися відвідування кінотеатрів, книжкових магазинів та музеїв, виставок, найменш – бібліотек. До війни молодь була більш пасивною до українського мистецтва та культури. Можна припустити, що саме мистецтво стало важливим фактором соціальної активності й адаптації до умов війни. Це підтверджується виникненням різноманітних волонтерських проєктів культурно-мистецького спрямування.

Україна відчуває підтримку інших країн через мистецтво. Підтвердженням цьому є створення муралів вуличними художниками, які, озброївшись фарбами, зображають у малюнках своє ставлення до війни, яку веде Росія проти України. Самі художники вважають, що таке вуличне мистецтво стане закликком до дії, підвищить рівень інформованості людей щодо соціальних, політичних та екологічних проблем.

Українські митці у своїх роботах візуалізують і фіксують свій душевний стан та реакцію на ті події, які відбуваються в Україні. Кожен твір – це особиста історія та відбиток внутрішнього стану, в якому знаходяться митці тривалий час. Спостерігається зростання кількості професійних колаборацій та об'єднань у мистецькому полі, мета яких єдина – вистояти та створити краще майбутнє для української держави.

Отже, в умовах війни українська культура має нові можливості, оскільки помічається міжнародний інтерес до українського культурно-мистецького простору. Він зміцнюється та виходить на глобальний рівень. Звичайно, для реалізації будь-яких ідей та інтеграції українського сучасного мистецтва до світового контексту потрібен цілий комплекс факторів, який включає в себе: державну підтримку, а також підтримку з боку бізнесу.

Література

1. Кондель-Пермінова Н. Виклики війни: трансформації в архітектурі та дизайні України. *Сучасне мистецтво*. Вип. 18. 2022. С. 27-42.
2. Шершова Т.В. Культурна пам'ять як чинник формування національної ідентичності (на матеріалах народно-пісенних практик Полтавщини): дис. на здобуття ступеня док. філос.: 034 – культурологія. НАКККиМ. Київ, 2021. 241 с.

КАЛУГА Володимир Федорович,
*доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин
і суспільних наук, Національний
університет біоресурсів і
природокористування України
(Київ, Україна)*

СЛОВО ТА НАМІР: ВІД ТВОРЕННЯ ДО НИЩЕННЯ

Сучасний комунікативний простір переповнений цитуваннями, переважно довільними, ба', більше того, неусвідомленими. Очевидно, воно й не дивно, бо рідко хоч щось можна сказати нового про що б то було. По-суті, все сутнісне вже давно було сказано, решта – лише переказ або інтерпретація раніше сказаного, інша справа – вдалі чи невдалі.

Відтак зміст висловлених первісних ідей практично розчинився в морі інтерпретацій і переказів, таким чином ставши недоступним для сприйняття і осмислення ким би то було за надто рідким винятком. Тому не диво, що базові, тобто такі, що «прошиті» в основу світогляду, а отже і світу ідеї, сучасником сприймаються щонайменше поверхово та використовуються ним як такі собі чергові фрази, так би мовити, заради красивого слівця. Взяти хоча б до прикладу відомий практично усім представникам сучасної цивілізації, центрованої на авраамічній парадигмі, вислів: «Спочатку було слово...» і далі за змістом. Навряд чи хоч хтось може збагнути як саме слово може бути джерелом і причиною всьому існуючому, так званому матеріальному і нематеріальному.

Але якщо замислитися над згаданим твердженням, яке, до речі, не єдине у своїй унікальності, бо й інші світоглядні парадигми, до прикладу ведична, теж по-своєму стверджують про ключову роль слова у світобудові, то слово у розпорядженні навіть людини, тобто творіння у порівнянні з творцем, все рівно є потужним інструментом, за посередництво якого вмілий оператор може домогтися суттєвих результатів в різних сферах своєї активності.

Коли ж слово є інструмент, то як і будь-який інший засіб, воно може бути використаним як для творення, так і для руйнування чи нищення. Тут все залежить від наміру, саме наміру, а не бажання, розрахунку, інтересу, потреби, абощо, бо всі вони вторинні до наміру, до того ж буденна людина є заручником перманентної «війни» бажань. При цьому намір – це, слідом за К. Кастанедою, бажання без бажання, тобто глибинна властивість суб'єкта позасвідомо за надто рідким винятком, який стосується практично пробуджених (буд), визначатися з напрямом власної активності, у т.ч. мисленнєвих процесів.

Відтак, орієнтуючись на намір як такий собі критерій, можна говорити про різні типи, точніше підходи до використання чи роботи зі словом:

- усвідомлений або оперативний, коли суб'єкту, а ним може бути не лише людина, а ті ж таки боги, демони, інопланетяни, різного роду духи абощо, достеменно відомі його ж наміри; в іншому випадку, себто більш приземленому і строго олюдненому – особистість добре усвідомлює власні наміри, хай би й не була владною над ними;
- поточний або робочий, коли людина як соціокультурна істота не можлива поза комунікацією в різних формах її прояву і реалізації, користується словом як засобом для виконання певних завдань, досягнення певних цілей або задоволення певних бажань;
- нав'язливий, коли суб'єкт тією чи іншою мірою втрачає контроль над механізмами артикуляції або мають місце певні розлади у функціонуванні психіки, які призводять до

використання слова поза його функціональним навантаженням. При цьому функціональне навантаження або підхід суголосний, наприклад Гайдеггерівому баченню способу встановлення «робочої» суті чого б то було: «Доповнивши сенсильні якості речі ціннісними предикатами, ми могли б доконечно визначити практичну річ, тобто річ, як вона першопочатково виявляє себе в світі».

Зрештою з огляду на запропоновану вище класифікацію умовно можна виділити три варіанти писаних текстів. Найпоширеніший варіант – кон'юнктурний, котрий передбачає досягнення якихось цілей або набуття вигод та пов'язаний, як правило, з професійною діяльністю, зокрема журналіста, аналітика, того ж таки науковця тощо. Другий варіант – графоманський, коли текст формується заради тексту під тиском неконтрольованого тяжіння до виміщення сплутаних міркувань або й нав'язливих думок в тексті з наступним їх намаганням оприлюднити. У згаданому ракурсі соціальні мережі виявилася таким собі благодатним ґрунтом для численної гвардії недографоманів – тих, кому ліньки формувати великі тексти, але вистачає сил на короткі, як правило, безглузді коментарі. Третій варіант – оперативний, в межах якого формуються сутнісні тексти. Автор таких текстів володіє відомостями більшого об'єму та/або глибшого змісту, аніж може висвітлити в тексті, що робить текст інформаційно привабливим, зокрема надаючи йому аури утаємниченості, а читачеві підстав для глибоких розмірковувань з приводу прочитаного. При цьому відомості носять конфіденційний або й таємний характер, тому їх неможливо безпосередньо оприлюднити, у т.ч. і з огляду на загрозу життю та здоров'ю автора. В іншому випадку, автор має настільки потужний езотеричний досвід, що мовний інструментарій виявляється явно обмеженим, аби сповна передати переживання автора, тому він вимушений вдаватися до художніх і мистецьких засобів, апелювати до образного мислення тощо.

Тож, з огляду на критичний підхід до розмежування текстів, очевидно, як ніколи актуальною виявляється, так би мовити, риторична порада: якщо вже й писати, то лише тоді, коли не можеш не писати. В іншому випадку в океані невпинного «говоріння» губиться всяка суть. А якщо сказане накласти на реалії сучасного світу, то сучасна людина стала не просто заручником, а екзистенціальним рабом інформаційних потоків, жертвою неоголошеної інформаційної війни, де слово втратило свою первісну енергію та заряд і стало переважно таким собі примітивним знаряддям щоденних «катувань» чи «гвалтування» свідомості буденної людини. Своєю чергою, посередня людина давно вже опинилася в стані такого собі інформаційного «мазохіста».

Ясна річ, про подібний стан не прийнято говорити, бо системна акцентуація на ньому призведе до когнітивного дисонансу мас на рівні громадських настроїв з можливими критичними наслідками для сучасника або й цивілізації, породжених масовими психозами.

Література

1. Калуга В.Ф. Екологія свідомості. Київ : Міленіум. 154 с.

КЛЕПКО Інна Володимирівна
асистент кафедри англійської філології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)

THE EDUCATIONAL CONTEXT OF SOCIOCULTURAL TRANSFORMATIONS IN UKRAINE AND THE WORLD

The collapse of the Soviet Union in 1991 marked a crucial turning point for Ukraine. The country transitioned from a centralized, Soviet-style education system to a more independent and nationalistic approach. This shift brought about changes in curriculum content, language of instruction, and a greater emphasis on Ukrainian history and culture.

Globally, technological advancements and globalization have transformed education in unprecedented ways. The rise of online learning, digital resources, and international collaborations have made education more accessible and interconnected. Students today have access to a wealth of information beyond their local context, fostering a more global perspective.

Sociocultural changes, such as increased awareness of diversity and inclusivity, have also impacted education worldwide. There's a growing emphasis on incorporating diverse perspectives, histories, and cultures into the curriculum to create a more inclusive learning environment [1].

In both Ukraine and the global context, the challenges and opportunities presented by these sociocultural transformations require educators to adapt and innovate. They need to equip students with not just academic knowledge but also critical thinking skills, cultural awareness, and adaptability to thrive in an ever-changing world.

The sociocultural transformations in Ukraine and globally have been dynamic and impactful. In Ukraine, the post-Soviet era marked a shift towards asserting national identity and fostering a sense of independence. This influenced cultural expressions, language use, and historical narratives [3].

On the global scale, various factors such as technological advancements, globalization, and social movements have contributed to profound sociocultural changes. The rise of social media, increased connectivity, and the sharing of diverse cultural experiences have created a more interconnected world. In Ukraine, the Orange Revolution in 2004 and the Euromaidan protests in 2013-2014 played pivotal roles in shaping the sociocultural landscape. These movements highlighted a desire for democratic values, transparency, and a closer alignment with European principles [2].

Globally, issues like climate change, migration, and the ongoing advancements in artificial intelligence have spurred discussions on shared values, sustainability, and the need for global cooperation.

These transformations have implications for education, politics, and the arts, influencing the way people perceive their identity, interact with one another, and engage with broader societal issues. Navigating these changes requires adaptability and a willingness to embrace diversity while addressing the challenges that arise.

References

1. Inglehart, R., & Baker, W.E. Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65(1), 19–51. <https://doi.org/10.2307/2657288>.
2. UNESCO Global Education Monitoring Report – Annual reports on global education trends.

3. Cobets', A. S., & Puhach, A. M. The current state of educational services in the field of higher agricultural education in Ukraine. *Aspects of public administration*, 4(6-7), 24-31. <https://doi.org/10.15421/151625>
4. Pavlenko O. Current state and prospects of education development in Ukraine, 16-19.
5. Shtonda G. Education and society: challenges and prospects, 52-55.

КОЛОДІНА Лариса Степанівна,
*кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
(м. Київ, Україна)*

WPLYW INTERNETU NA WSPÓŁCZESNĄ POLSZCZYZNĘ

Internet wpływa na wszystko w dzisiejszych czasach, a przede wszystkim na język. Komunikowanie się za pośrednictwem Facebooka, Instagrama czy WhatsAppa sprawiło, że skupiamy się przede wszystkim na treści, zapominając o formie. Komunikacja ma być szybka i skuteczna, dlatego coraz rzadziej używa się pełnych zdań lub znaków interpunkcyjnych.

Nowe językowe formy kształtują się dziś w znacznej mierze w przestrzeni Internetu. To tutaj wykuwa się nowa polszczyzna. W Internecie każdy dziś może zaistnieć ze swoim (często skrajnie zindywidualizowanym, dalekim od kanonów) językiem. Polszczyznę zmieniały od lat 90. wyjątkowo gwałtownie kolejne fale słów związanych z rozwojem wolnorynkowej gospodarki, przenoszeniem się do nas różnych młodzieżowych form ekspresji (hip-hop, skateboarding), a później ekspansja Internetu. Dzięki Internetowi, jak zauważył językoznawca **prof. Andrzej Markowski**, mamy o wiele więcej niż dawniej nadawców i odbiorców językowych komunikatów [1]. A w tekstach tych aż roi się od anglicyzmów, oryginalnej interpunkcji i niejęzykowych znaków.

Wszelkie zmiany językowe możemy podzielić na wewnętrznojęzykowe i zewnętrznojęzykowe. Te, o których zamierzam mówić, spowodowane są czynnikami zewnętrznymi, które najbardziej oddziałują obecnie na polszczyznę. Hanna Jadacka [2], badając system słowotwórczy polszczyzny w okresie ponad pięćdziesięciu lat, dochodzi do wniosku, że zmiany mają przede wszystkim charakter ilościowy, związany z większą lub mniejszą produktywnością środków, na przykład, pojawienie się zapożyczeń z innych języków (*prank, cancel culture, incel, krindź*); neologizmy i nadawanie nowych znaczeń wyrazom (*zaorać, dzban, beka*); emotikony używane także w języku mówionym; skróty pochodzące także z języka angielskiego (*zw, ect, nwm, cb, nk, thx*); unikanie znaków interpunkcyjnych i kropek na końcu zdania; nowe konstrukcje składniowe (*boomer, jesieniara, gejmczendzer, hulajnogista*) itd.

Skróty językowe, znane również jako akronimy, stają się coraz bardziej powszechne w polszczyźnie, zwłaszcza w komunikacji online. Przykłady takie jak „btw” (*przy okazji*), „lol” (*śmiech na głos*), „omg” (*o mój Boże*) są szeroko stosowane w szybkich rozmowach tekstowych. Pytanie, jak te skróty wpływają na naszą zdolność do skomunikowania się w języku pisanym i czy mogą prowadzić do utraty precyzji w komunikacji, jest godne głębszej refleksji.

Memy internetowe stanowią fascynujący obszar badawczy z punktu widzenia językoznawstwa. Wprowadzają one nowe formy ekspresji, wykorzystując obrazy i tekst, aby przekazać konkretną myśl w sposób humorystyczny lub satyryczny. W języku polskim memy często prowokują powstanie nowych fraz, które stają się popularne w krótkim czasie [1]. Przykładem może być słowo „heheszki”, które zyskało na popularności dzięki memom i jest teraz używane w kontekście żartów i śmiechu.

Mimo że wpływ mediów społecznościowych, memów internetowych i skrótów językowych na polszczyznę jest fascynujący, istnieją również wyzwania i zagrożenia. Anglicyzacja, czyli importowanie słów i zwrotów z języka angielskiego, może prowadzić do utraty polskiego dziedzictwa językowego. Dodatkowo, nadmierna skrótowość w komunikacji może prowadzić do zaniku umiejętności precyzyjnego wyrażania się.

W obliczu szybkich zmian w sposobach komunikacji, edukacja językowa staje przed nowymi wyzwaniami. Nauczyciele muszą być elastyczni i otwarci na zrozumienie oraz uwzględnianie nowych form językowych, aby skutecznie przekazywać wiedzę o języku polskim. Wprowadzenie do programów nauczania lekcji dotyczących kultury internetowej, analizy memów oraz dyskusji na temat odpowiedniego stosowania skrótów językowych może wspomóc studentów w rozwijaniu umiejętności językowych, jednocześnie respektując specyfikę nowoczesnego komunikowania się. Dzięki temu edukacja stanie się bardziej adekwatna do realiów współczesnego społeczeństwa i jego dynamicznej kultury językowej.

Podsumowując, chcemy podkreślić, że badanie wpływu mediów społecznościowych, memów internetowych i skrótów językowych na polszczyznę jest fascynującym obszarem, który pozwala zrozumieć, jak język polski ewoluje w obliczu nowoczesnych form komunikacji. Jednakże, równocześnie, stawia to wyzwania przed społecznością językową, aby zachować równowagę między nowoczesnością a zachowaniem bogactwa i precyzji polszczyzny.

Література

1. Polszczyzna przyszłości. Jak Internet i media społecznościowe wpływają na współczesny język polski? 2020, online: <https://polskieradio.pl/399/8233/arttykul/2635450,polszczyzna-przyszlosci-jak-internet-i-media-spoecznościowe-wplywaja-na-wspolczesny-jezyk-polski>, dostęp: 04.02.2024.
2. Wpływ mediów społecznościowych, memów i skrótów na polszczyznę 2023, online: <https://buki.org.pl/blogs/wplyw-mediow-spoecznościowych-memow-i-skrotow-na-polszczyzne/>, dostęp: 04.02.2024.

КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна,
*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Еволюційні конотації в контексті соціокультурних трансформацій вказують на зміни, що відбуваються в суспільстві та культурі з часом. Важливо досліджувати, як змінюються ці соціокультурні аспекти на різних етапах еволюції суспільства. Сучасні соціокультурні трансформації передбачають процеси в сучасному світі, такі як глобалізація, технологічний розвиток, зміни в системі цінностей тощо, що впливають на суспільство, культуру, мову та інші аспекти.

Особливості та специфіка українського суспільства і культури у контексті соціокультурних трансформацій формують українську модель. Вона взаємодіє з глобальними тенденціями, слугує аналогіями та контрастами до досвіду інших країн. У цьому ключі комплексне уявлення забезпечується міждисциплінарним підходом, поєднанням елементів соціології, культурології, економіки та інших наук, дослідженням ролі мови, масової культури та політичних чинників.

Динаміка соціокультурної інтеграції та дезінтеграції в сучасних медіа включає в себе ряд ключових аспектів. Сучасні медіа допомагають у взаємодії та обміні інформацією на глобальному рівні, сприяючи інтеграції різних культур. Медіа можуть формувати спільні цінності, ідеали та тренди, сприяючи створенню єдиного соціокультурного простору. В контексті ж соціокультурної дезінтеграції сучасні медіа можуть виокремлювати аудиторії, пропонуючи різні версії подій та точки зору, що може призвести до розходження у сприйнятті інформації. По-друге, люди можуть опинитися в ізольованих інформаційних середовищах, так званих «інформаційних бульбашках», де сприймають лише певний тип інформації, що сприяє дезінтеграції.

Провідна роль медіа у процесах інтеграції та дезінтеграції полягає з одного боку в сприянні та покращенні взаєморозуміння між культурами через подачу об'єктивної та різноманітної інформації. З іншого – існує ризик маніпуляцій, коли медіа використовуються для маніпулювання свідомістю та формування виокремлених соціокультурних груп.

Популярність соціальних мереж і нових медіа платформ може змінювати та навіть підірвати традиційні соціокультурні структури. Висока доступність різноманітних джерел інформації може призвести до дезінтеграції в сприйнятті світу.

У сучасному світі соціокультурні трансформації в сфері мови відбуваються під впливом різних факторів, включаючи глобалізацію, технологічний прогрес, міграції та зміни в соціальних структурах. Розглянемо утрадиційнену та нову лінгвістичну парадигми в контексті соціокультурних трансформацій. Утрадиційнена лінгвістика може сприяти збереженню культурних ідентичностей через використання традиційних мовних форм та виразів. Захист старовинних мовних форм може слугувати збереженню лінгвістичної спадщини та культурної цінності.

Нова лінгвістична парадигма формується під впливом глобалізації, мовного різноманіття та мовної адаптації, нових технологій. З підвищенням міжнародних контактів та глобалізації може зростати використання глобальних мов, таких як англійська, як засіб спілкування між різними культурами. Інтернет та соціальні мережі прискорюють нову лінгвістичну парадигму, створюючи нові форми спілкування та вираження, такі як емоджі, аббревіатури тощо. У зв'язку з міграціями та культурним обміном, спостерігається адаптація мов до нових умов та створення міжмовної сумісності.

Відбувається соціокультурна трансформація. Зростає увага до мовної інклюзії, або врахування різноманітності мов у соціокультурному контексті. Змінюється мовна політика, спрямована на підтримку різноманітності та відкритість до нових мовних форм. Ці трансформації можуть впливати на сприйняття та взаємодію між культурами, формуючи нові підходи до мовного виразу та розуміння культурного розмаїття. Важливо враховувати, що ці процеси можуть виникати і впливати на різні регіони та групи людей по-різному.

Соціокультурні трансформації впливають на комунікативні коди на різних рівнях, включаючи особистісний, національний, європейський та загальноцивілізаційний. Розглянемо, як ці трансформації взаємодіють з комунікативними кодами на кожному з цих рівнів.

Сучасні трансформації сприяють індивідуалізації та вибору у створенні власного комунікативного стилю. Особисті комунікаційні практики можуть більше віддзеркалювати особистісні особливості та цінності.

Глобалізація та міграції призводять до змішування культур на національному рівні. Комунікативні коди можуть відображати мультикультурні аспекти, і люди можуть використовувати різні мови та комунікативні стратегії.

У контексті Європейського Союзу та інших європейських ініціатив, спостерігається формування спільної європейської ідентичності. Це може виявлятися в застосуванні загальноєвропейських комунікативних норм та стандартів.

Трансформації сприяють розвитку загальноцивілізаційних комунікативних кодів, що визначають способи спілкування та взаємодії на світовому рівні. З'являються спроби формування спільних цінностей та норм, які можуть слугувати основою для гармонійної взаємодії в різних культурних середовищах.

Важливо враховувати, що ці трансформації неоднаково впливають на різні групи та індивідууми, і комунікативні коди можуть варіюватися в залежності від соціокультурного контексту та особистих вподобань. Вивчення цих динамік може допомогти розуміти сучасні тенденції в міжособистісній та міжкультурній комунікації.

Сучасні соціокультурні трансформації суттєво впливають на освітній контекст як в Україні, так і в інших країнах світу. Розглянемо деякі аспекти цього впливу. Соціокультурні зміни впливають на мовну політику в освіті. Україна переживає процес українізації освітнього простору, що визначає мовні норми та змінює мовні практики в школах та закладах вищої освіти. Зростання глобалізації впливає на формування міжнародних стандартів в освіті. Українські навчальні заклади впроваджують міжнародні методи навчання, співпрацюють з іноземними університетами та викладачами. Використання технологій у навчальному процесі є однією з основних тенденцій. Інтерактивні платформи, віддалене навчання та інші інновації змінюють методiku навчання та взаємодію викладачів і студентів.

У світовому контексті у зв'язку з глобальною економікою та конкуренцією на ринку праці, освіта стає ключовим елементом розвитку країн. Країни намагаються створювати конкурентоспроможні освітні системи. Багато країн розвивають інтернаціональні програми та залучають студентів із різних частин світу. Це сприяє обміну знаннями, культурною різноманітністю та формуванню міжнародних зв'язків. Зростання використання технологій в освіті є глобальним явищем. Віддалені форми навчання, онлайн-курси та інші технологічні інновації надають способи отримання знань у всьому світі. Сучасні соціокультурні трансформації в освіті визначають нові виклики та можливості, що вимагають гнучкості та адаптивності від освітніх систем як в Україні, так і в інших країнах.

КРАВЧЕНКО Наталія Кимівна,
*доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЮДЕНКО Олександр Іванович,
*кандидат мистецтвознавства, доцент,
Національна Академія образотворчого мистецтва
і архітектури (м. Київ, Україна)*

МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ НАРАТИВ: ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Кінець 20 – початок 21 століть науковці називають наративним поворотом або наративною парадигмою у гуманітарних науках, у форматі якої комунікативний процес як усвідомлюється як форма наративу. Дослідження в галузі лінгвокогнітивних досліджень засвідчують, що ідеї та цінності найкраще «продаються» у формі мультимодальних наративів, оскільки оповідання створює нейроасоціації, поєднуючи історії, казки та статистичні дані в єдине ціле у свідомості цільової аудиторії. Найбільш актуальним напрямом сучасних студій постає дослідження мультимодального наративу у рекламному дискурсі [1-7] із представленням брендів як

нарративних світів із сюжетами, персонажами, нарративно-семіотичними кодами та оповідними мотивами. Семіотичні модуси мультимодального рекламного дискурсу представлені в нарративних формах із такими атрибутами, як проекція світу, висування події на передній план, перспективація, що активують у свідомості цільової аудиторії нарративну жанрову схему з різним ступенем прототипової приналежності до категорії «нарратив». Конструювання брендами нарративних світів здійснюється у лінійних, проміжних, паралельних і периферійних нарративах, пов'язаних спільними міфологемами, що апелюють до мотивацій цільової споживчої ідентичності [5]. У цьому контексті побудова рекламних нарративів на основі мультимодальних ресурсів стає фундаментальною частиною процесу соціальної міфотворчості, що відповідає людським потребам в самовдосконаленні, безпеці, героїці, здоров'ї, статусі тощо. Кожен рекламний нарративний світ позиціонується не як один із «можливих світів», а як єдина справжня реальність, що показує, якою людиною може стати, споживаючи рекламований продукт чи послугу. На відміну від Ю. Лотмана, який первинною системи моделювання в культурах вважав словесну мову, сучасні дослідження розглядають таку систему в рамках нарративу, оскільки нарративні форми – вербальні, візуальні, аудіовізуальні тощо, служать основним інструментом для конструювання значень та інтерпретації подій.

У вивченні мультимодального нарративу визначаємо два основні підходи: структурно-нарративний / синтагматичний, спрямований на ідентифікацію нарративного сюжету, дій, функцій, подій, тем і мотивів, і нарративно-семіотичний / парадигматичний, що орієнтований на вивчення конотатів – засобів другого рівня сигніфікації, що «витісняють» денотативні значення і визначають семіотичні і прагматичні характеристики нарративів брендів [1]. Відповідно до такого підходу, мультимодальні дискурси брендів конструюють семіотико-міфологічні світи, у яких замість продуктів або послуг пропонуються ідеї та цінності, які задовольняють мотиваційні потреби цільової споживчої ідентичності і з якими метонімічно пов'язаний конкретний бренд, створюючи комфортні «нарративні світи» для споживачів. Вторинні означувані, що конструюють міфологію бренду, базуються на вербальній та мультимодальній, насамперед, візуальній семіотиці. Візуальні нарративи аналізуються за допомогою методики візуально-граматичного дизайну [2], із ідентифікацією: 1) ідеаційного значення візуального повідомлення в його нарративних чи концептуальних проявах, що маркується символами або атрибутами, які надають символічних конотацій візуальному повідомленню через використання кольору, його відтінків, насиченості; 2) інтерактивного значення, що спирається на такі компоненти, як контакт, відстань, модальність, гармонія, яскравість, глибина, контекстуалізація з фоном. Візуальні маркери інтерактивного значення можуть посилювати або деінтенсифікувати ідеаційне значення, створюючи чи усуваючи двозначність [6]; 3) композиційного значення, що спирається на принципи інформаційної цінності, салієнтності (маркується розміром, тональним і колірним контрастом, перспективою) та фреймування (спосіб з'єднання або роз'єднання візуальних елементів лініями, фігурами або порожніми просторами). Інформаційна цінність пов'язана з трьома візуальними областями: лівою і правою, верхньою і нижньою, центром і полем. Подібно до перспективи в лінгвістиці, ліва сторона пов'язана з даною інформацією, права – з новою; верхня частина містить ідею і обіцянку, нижня – більш конкретну інформацію. Центральна зорова зона фокусується на ключовому концепті, поля підпорядковані центру. Неконгруентність знаків композиційного значення призводить до порушення максим кооперації, актуалізуючи дискурсивні імплікатури – як заплановані рекламою, так і опціональні, здатні знизити її ефективність.

Література

1. Kravchenko, N., Shanaieva-Tsymbal, L. (2023). Multimodal Ukrainian brand narrative: semiotics, structure, archetypes. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, 2 (26), 27–44.

2. Kravchenko, N., Zhykharieva, O. (2023). Visual metaphor in advertising discourse: the problem of interaction of the approaches of conceptual blending, visual grammar and the theory of relevance. *Philological education and science: transformation and modern development vectors: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «BaltijaPublishing». 238-258.
4. Kravchenko, N., Yudenko, O. (2023). Multimodal Advertising: Semiotic and Cognitive-Pragmatic Aspects. *International journal of philology*, 14 (4), 6-15.
5. Kravchenko, N., Valigura, O., Meleshchenko, V., Chernii, L. (2022). “Simplicity is the ultimate sophistication” or half a century of IT consumer identity formation: A pragmatics approach. *Token: A Journal of English Linguistics*, 13, 141-16.
6. Kravchenko, N., Yudenko, O. (2021). Visual metaphor in commercial Ad: effectiveness or failure? *Cognition. Communication. Discourse*, Vol. 23, 71-80.
7. Kravchenko, N., Goltsova, M., Kryknitska, I. (2020). Politics as Art: The Creation of a Successful Political Brand. *Journal of History, Culture and Art Research*, 9 (3), 314-323.

КУЛЬТЕНКО Валентина Павлівна,
*кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІДЕЇ ТА СМИСЛИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Українська культура відкрита для зовнішніх та внутрішніх впливів, а з іншого боку спирається на потужні автентичні джерела та архетипи. Це робить її живою, з відкритими амбітними перспективами. Для того, щоб досягти такого свого статусу, національна культура здолала складний шлях. В. Єрмоленко та Т. Огаркова визначають її характеристики: зв'язок слова з землею; «ботанічність» погляду на світ; постійний спротив проти тиранії; «низова» політична культура; ключова роль жінок у культурі; здатність до переродження і проходження через смерть; циклічний погляд на час; завжди вибір на користь України; сплав традиції та модерності; синтез розуму та емоції в концепті серця. [3] Культурологічні дослідження мають давні традиції, проте з 20 ст. набули додаткових конотацій. Йдеться про нове розуміння культури – як політичної сили, засобу політичних впливів й маніпулювання завдяки її здатності діяти «м'яко»: адже примус культури значно слабший у порівнянні з традиційними етатистськими методами впливу. Явища масової культури, можливість тиражування культурних продуктів, а з появою Інтернету – ще й миттєва віртуальна доступність до будь-яких артефактів, культурних джерел, популярних діячів – додали культурі ваги та первинної значущості в порівнянні з іншими засобами впливу. Потужного розвитку здобули різноманітні політичні технології, алгоритми популяризації різних культурних продуктів, інфлюенсерів, ідей, цінностей тощо, через які втілюються довгострокові стратегії здобуття/утримання влади, управління/контролю масами.

Розвиток української культури в умовах бездержавності впродовж століть носив трагічний характер: її прагнули випхнути за межі історії, позбавити звучання, голосу. Заборонялась, паплюжилась мова як «провінційний місцевий діалект». Пропагувалась титульна культура з одночасним приниженням творчого потенціалу української як примітивної. Нищилась національна освіта, творча еліта асимілювала. Наполегливо дегероїзувалось минуле: насаджувався «страждальний тужливий», рабськи упокорений український психотип. Накладалась «заборона пам'ятати» (за В. Агеєвою): знищувались предмети культури, культурна пам'ять, зрештою, відбувалось фізичне знищення непокірних.

За В. Агеєвою: «Формування нації починається з академічної фази, за нею йде культурна, і далі вже політична». [1] Академічну фазу розвитку української культури можемо визначити 17-19 ст., коли була налагоджена розгалужена система освіти, були відкриті українські університети. В др. пол.19 - на поч. 20 ст. сформувалась високоосвічена національна еліта (М. Драгоманов, І. Франко, Л. Українка, А. Кримський та ін.), яка здійснювала активну просвітницьку роботу. Згодом політичні діячі (П. Скоропадський, В. Липинський, Д. Донцов, В. Винниченко, М. Скрипник, О. Шумський та ін.) часто з протилежних ідеологічних позицій, проте усвідомлюючи важливість національної культури та освітньо-культурних впливів, організовували та підтримували процес. Подальша доля великою мірою залежала від готовності українців сприймати, підтримувати та захищати національну ідею, включно з власною культурою, що має тисячолітню історичну тяглість, проте через тривале бездержавне становище та утиски перебувала у важкому становищі.

Політичне майбутнє нації залежить від спроможності культури здолати вузькі народницькі рамки та відбутись на рівні високої культури, включаючи освіту всіх рівнів та ступенів. Вже П. Скоропадський, обґрунтовуючи своє перебування при владі апеляцією до української культурної традиції, за сім місяців Гетьманату спромігся відкрити Українську академію наук, започаткував політику «м'якої українізації». Аналіз минулого приводить до висновку про недостатність лінійної концепції історії для дослідження українського культурно-політичного часопростору. Більш плідною є циклічна модель: зло, насильство та гвалт повторюються, адже зло не було покараним. В циклічній системі координат сучасний виток історії постає як повернення в точку, де можна розірвати непропрацьоване минуле (за В. Єрмоленком).

В українській культурі активно звучать страждальні мотиви, як спосіб відчуження горя й болі народу – від Тараса Шевченка («Там могили з буйним вітром В степу розмовляють, Розмовляють сумуючи, Отака їх мова: «Було колись – минулося, Не вернеться знову» («Тризна»)) до Сергія Жадана («...І навіть якщо ця зима буде тривати роками, Навіть якщо світ болітиме кожним вдихом – Будь його диханням і руками, Будь голосом його, будь його сміхом» («Тепер я буду твоїми очима»)). Сучасність демонструє яскраві приклади здатності до переродження культури. Свідками такого переродження ми стали у лютому 2022 р., коли А. Хливнюк («Бумбокс») у безлюдному Києві на повний голос виконав Гімн Січових стрільців «Червона калина», що в умовах смертельного виклику став гімном національного спротиву та народження нової вітальної сили, в якій майбутня українська Перемога стає надією людства на можливість торжества Істини та світла. Так культура долає німоту, спричинену наругою, болем і стражданнями війни, розквітає українським ютубом, іронічною силою народжених великою війною мемів та жартів. Як зазначив з цього приводу В. Кебуладзе: «Тільки так і живе справжня традиція, коли вона оперує іронією до самої себе, шукає нові форми перевтілення, змішує різні часові шари і географію» [2] Так спільним лихом об'єднана нація відтворює та зберігає культурну пам'ять й продовжує її в нових сучасних культурних формах і продуктах.

Література

1. Агеєва В. За лаштунками імперії. Есеї про українсько-російські культурні відносини. Київ: Віхола, 2021. 360 с.
2. Культура у війні: боротьба з німотою, сміх над ворогом, любов до своїх. *Kult Podkast* URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GYyu9m8sIrM>
3. Єрмоленко В., Огаркова Т. Ейдоси української культури. *Kult Podkast* URL: <https://www.youtube.com/watch?v=G8EX9eY15KU&list=PL3B-eqbSFSCUed-wX6A3wLz7XhFrrBou0&index=47>

ЛЕВЧЕНКО Тетяна Миколаївна,
доктор філологічних наук, професор,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
(м. Переяслав, Україна)

ФАМІЛЬЯРНА ЛЕКСИКА ЯК ФЕНОМЕН МОВИ УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІА

Мова засобів масової комунікації є типовою реакцією на процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві. Відбиваючи проблеми культури спілкування, імперативних та диспозитивних норм, труднощі встановлення мовних явищ тощо, мова публіцистики засвідчує тенденцію до розмивання чітких стилістичних меж; активізацію елементів розмовного стилю; демократизацію публіцистичного стилю та лібералізацію мовної норми, зокрема лексичної, що впливає на процес зниження мовленнєвої норми через функціонування в медіатексті вульгарних, лайливих, зневажливих та фамільярних слів.

На входження фамільярної лексики в мову публіцистики впливають внутрішньомовні та позамовні чинники. Серед них виокремлюємо: зняття політичної цензури, продовження демократизації та лібералізації сфер життя суспільства, необхідність номінації явищ, не характерних для попередніх років, активізація суспільно-політичних процесів, бажання висловити експресію будь якими засобами тощо.

Особливий статус належить фамільярній лексиці, що позначає слова як зі зневажливим відтінком, так і ті, що виражають прихильне ставлення мовця до співрозмовника. Фамільярними можуть бути і пестливі, і грубуваті слова. Особливість грубуватого-фамільярних слів тому, що вони демонструють не осуд, а співчутливе ставлення або грубе схвалення.

За словами О. О. Тараненка, «найпоширеніший пункт зору щодо фамільярної лексики – це означення її як стилістично знижених слів, що вживаються при невимушеному спілкуванні близько знайомих осіб без дотримання ними певних умовностей» [2, с.131].

У мові засобів масмедіа фамільярна лексика активізувалася і вживається досить часто. Спостерігаємо широке входження до медіатексту іменників, які належать до названої категорії. Серед них переважають назви осіб, зокрема вжиті з негативним значенням. Так, у публікаціях про українсько-російську війну з осудом та зі зневагою розповідають про російського президента Володимира Путіна, наприклад, називають його словом *курдупель*: «фам. Коротун, куций» [1, Т. 4, с. 407]: «Ну, а з тими з-поміж західних лідерів, хто був нездатен бачити реальну поставу кремлівського *курдупля*, з продажними журналістами і «корисними ідіотами», гадаю, успішно розберуться громадяни їхніх країн» («День», 19.12.2022); «На жаль, Путін не має таких рис. Але він має інше, що й собі висміює народ. Він – коротун, *курдупель*» («Чорноморські новини», 27.12.2023). За допомогою слова *курдупель* автори публікацій висміюють В. Путіна, вказуючи не лише на його маленький ріст, а й на те, що він як людина є нищим і нікчемним.

З негативним значенням вжито іменники *псих*: «фам. психічно невірноважена людина» [1, Т. 8, с. 373], *розтелена*: «фам. Неспритна, неуважна людина: роззява» [1, Т. 8, с. 822], *дівуля*, що має значення: «фам. Збільш. до діва» [1, т. 2, с. 298], напр.: «Не зрозуміло, чи «оплотівця» і справді кілеру-аматору замовили, чи вбивця свідомо поводився як непрофесіонал, аби виглядало, ніби Жиліна просто *псих* «замочив» («Високий Замок», 21.09.2021); «І знову не так, бо ми якраз такі: і не дурні (вибачте на слові), й не лінівці, не *розтелени* якісь» («Чорноморські новини», 05.10.2020). Аналізовані іменники з фамільярним відтінком надають текстові емоційного забарвлення, демонструючи осуд певним діям конкретних осіб.

Серед назв осіб у мові засобів масової комунікації активно функціонує фамільярна лексика, що виражає прихильне ставлення, вона вживається у різних тематичних групах, де йдеться про політику в нашій країні, міжнародні відносини, громадське життя тощо, напр.: *симптяга* – «фам. Симпатична, приємна людина» [1, Т. 9, с. 177], *стариган* – «фам. Те саме, що

старик» [1, Т. 9, с. 654], *старушенція* – «фам. Те саме, що старуха» [1, Т. 9, с. 664]. Наприклад: «А що стосується спілкування в побуті, за межами політики — то тут багато тиранів були великими *симпатягами*» («День», 14.09.2020); «Не буває такого, щоб уся нація складалася зі святенників і *симпатяг*» («Український тиждень», 31.07.2021); «Мама скаржиться, що знайти партнерів для самотнього жіноцтва віком за 60 — неабияка проблема. Бракує *стариганів*. Не доживають» («День», 06.06.2022); «Чи дочекається Україна новітнього генерала Маршалла? В одну ріку, кажуть, двічі увійти неможливо. І *старушенція* Європа, і дядечко Сем стали більш прагматичними і тяжко йдуть на щедрі фінансові вливання» («Високий Замок», 16.03.2021); «Тупцяю біля під'їзду, впізнаю загнані в землю автомобільні шини, що огороджують непривабливу клумбу. На лавці сидять *старушенці*» («День», 07.07.2022). Лексемам *симпатяга*, *стариган*, *старушенція* властива певна «м'якість» експресивно-емоційного забарвлення, фамільярно-дружнє або фамільярно-шанобливе значення.

Серед фамільярної лексики у сучасній публіцистиці широко використовують дієслова. Вони представлені в різних тематичних групах: суспільно-політична, міжнародна, спортивна, освітня тощо.

Найбільш поширена названа лексика в текстах суспільно-політичного спрямування. Дієслова *гамселити* («фам. 1. перех. Сильно бити кого-небудь. 2. неперех. З силою ударити, стукати по чому-небудь, у що-небудь» [1, Т. 2, с. 25]), *кобенити* («фам., рідко. Сильно сварити, лаяти» [1, Т. 4, с. 200]), *вимітатися* («1. фам. Виходити звідкись, залишати приміщення і т. ін.») [1, Т. 1, с. 432], *молоти* («2. перен., фам. Верзти нісенітницю; теревенити») [1, Т. 4, с. 790], *вбухати* («фам. Вкласти, витратити (звичайно про гроші) для придбання чого-небудь» [1, т. 1, с. 302]) виявляють емоційне ставлення автора до предмета мовлення чи самого адресата (зокрема до політиків, високопосадовців та громадських діячів), засвідчуючи безцеремонне і нетактовне ставлення до адресата, і навіть зверхність. Наприклад: «Вони одразу накинулися на аграрія та без зайвих слів почали його *гамселити*» («Голос України», 30.08.2021); «Чи будеш всіх тільки *кобенити*, костити, чи руками і розумом підставиш плече вітчизні, селу, колективу» («Газета по-українськи», 23.10.2021); «Стара еліта повинна постійно *вимітатися* з органів влади, поки не дозріє нова» (29.05.2021); «Звісно, можна створити якесь державне громадське телебачення, але щоб його хтось дивися і воно конкурувало, наприклад, з "1+1", потрібно *вбухати* в нього мільярд доларів» («Газета по-українськи», 01.04.2022).

Отже, мова засобів масової комунікації є активним джерелом поповнення лексемами в сучасній українській мові. До неї активно проникають експресивно-забарвлені слова, зокрема грубуваті або фамільярні, що різняться за характером та ступенем емоційного забарвлення «лайл.», «вульг.», «фам.». Ці лексичні одиниці демонструють різні емоції, наприклад, жарту, пестливості, зневаги, презирства, осуду, невимушеності тощо.

Зазвичай фамільярна лексика функціонує в текстах суспільно-політичної, міжнародної, військової, спортивної, освітньої тематики. Фактичний матеріал засвідчує активне проникнення іменників і дієслів з відтінком фамільярності у мову засобів масової комунікації. Фамільярна лексика демонструє емоційне ставлення автора до предмета мовлення чи самого адресата (зокрема до політиків, високопосадовців та громадських діячів), засвідчуючи безцеремонне та нетактовне ставлення до адресата, і навіть зверхність.

Література

1. Словник української мови : в 11 томах / за ред. І. К. Білодіда. Інститут мовознавства АН УРСР. Київ: Наук. думка, 1970–1980 рр.

2. Українська мова: Енциклопедія /редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [2-ге вид., випр. і доп.]. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

ЛИТВИНЕНКО Ірина Анатоліївна,
*асистент кафедри культурології,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

МОВА МУЗИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

“Музика не має батьківщини; вітчизна її – весь всесвіт.”
Фредерік Шопен

З сивої давнини музика була настільки довершеним засобом комунікації, що долала не лише просторові, але і мовні бар'єри. І секрет цього феномену в тому, що музика не потребує від людини, яка її вперше чує, ані знання контексту, ані знання мови, чи хоча б музичної грамоти, адже вона спрямована на емоційне сприйняття, тому щоб її розуміти, не обов'язково володіти спеціальними знаннями. Винятковість музики в тому, що вона може передати будь-який сенс, слухач може прийняти будь-який закладений у ній зміст.

Отож, мета цього дослідження полягає в тому, щоб розглянути, як мова музики сприяє міжкультурним зв'язкам. Особливо яскраво це прослідковується під час аналізу ряду міжнародних, міжконтинентальних конкурсів та фестивалів. Ми ж розглянемо це на прикладі Євробачення.

Звернімо увагу саме на переможні роки для України на цьому пісенному конкурсі. Вперше перемогу на “Євробаченні” здобула українська співачка Руслана з піснею “Wild dances”. Самобутністю створеного образу, оригінальністю манери виконання, використанням українських народних інструментів співачка заявила про пристрасність, енергійність, природну силу української народної культури на весь світ. І це знайшло віддзеркалення у творчості виконавців інших країн. Своім виступом Руслана відкрила європейцям Україну, як сучасну, талановиту країну з власним культурним обличчям. Саме завдяки цій епічній перемозі в 2005 році Україна приймала “Євробачення-2005”, що стало нагодою відкрити світові нашу Україну, з її культурою, піснями, традиціями, познайомити із нашою гостинністю, і продемонструвати світу, що Україна - це справжня європейська країна з унікальними традиціями, з сучасними містами, пам'ятками архітектури, унікальними ландшафтами, а головне, з людьми, які мають сучасне європейське мислення, доброзичливі, культурні, виховані та гостинні.

У 2007 році Україну представила Верка Сердючка. Своім виступом показала, що Україна толерантна, з широкими поглядами, толерує різним проявам людської особистості. Так, Верка Сердючка посіла друге місце, але для українців воно було теж переможне.

У 2016 році на Євробаченні перемогла українсько-татарська співачка Джамала, яка своїм виступом підняла надзвичайно потужне національне питання, звернувшись до історії 1944 року, коли відбулася примусова, насильницька депортація кримських татар з півострова Крим, яку здійснювала російська влада. В сучасному світі Росія мала багато друзів, тому меседж Джамали у пісні “1944” привернув увагу до насильницьких дій східної держави, яка щоразу демонструє світу свій звіриний лик. Як в 1944 році примусова депортація кримських татар з рідної землі, так

само в 2014 році відбулося військове захоплення Кримського півострова. Джамала на очах усього світу зірвала маску лицемірства, за якою роками приховувала свої страшні вчинки Російська імперія. Виконавська майстерність українсько-татарської співачки показала глядачам усього світу, якій страшній силі століттями протистоїть Україна. І це знайшло відгук у серцях слухачів усього світу, адже більшістю голосів пісня була обрана переможцем, а Джамала, окрім перемоги, отримала премію «Eurostory Awards 2016» за найкращий рядок у конкурсній пісні.

Вже на цьому етапі зрозуміло, що музика це міжконтинентальний месенджер, і потужна комунікаційна зброя, яку сьогодні, в умовах війни, Україна має право також використовувати. Тому коли 14 травня 2022 року під час свого виступу соліст українського гурту “Kalush Orchestra” - Олег Псюк з італійської сцени звернувся із закликом звільнити українських воїнів з Азовсталі, Європа вже не могла заплющити очі на страшні події в Маріуполі. Ми знаємо, що з 16 по 20 травня 2022 року відбулася евакуація українських військових з Азовсталі. Чи вплинула промова Олега Псюка з найбільшої сцени Європи на ці події, ми не можемо говорити з упевненістю, але й остаточно відкидати таку можливість не варто.

Це лише маленький приклад того, як музика об'єднує людей, вселяє в них віру, дає сили боротися та надихає. Не важливо, якою мовою розмовляє людина, в якому соціумі вона росте, який у неї менталітет, - мовою музики можна донести будь-яку інформацію, можна цією інформацією обмінюватися. Таким чином, мова музики може бути універсальним комунікативним засобом, тому що вона звертається не лише до свідомості, а і до почуттів слухача.

ЛИТВИНСЬКА Світлана Віталіївна,

*кандидат філологічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет
(м. Київ, Україна);*

СІБРУК Анастасія Володимирівна,

*кандидат філологічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет
(м. Київ, Україна)*

ІЗ ТАЄМНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ АБЕТКИ: ЛІТЕРА «И» В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ ТРАДИЦІЇ

У виданні «Український правопис» у редакції 2019 року подано слова, які починаються з літери «и», а саме: *ич, икати, икання, ирій, ирод* [2]. Цей факт названо новацією в правописі, бо у попередніх версіях ці слова писали інакше. Вважалося, що в сучасній українській літературній мові нема власне українських слів, які б починалися з «и». А якщо в національній мові такі слова і фіксують, то це архаїзми, діалектизми тощо. Таке хибне трактування є результатом радянської русифікаційної політики.

Початок штучного зближення української орфографічної традиції з російською насильно розпочали ще в 30-х роках ХХ століття. Саме в цей час перервали розквіт української мови, репресували не тільки видатних українських діячів, а навіть окремі слова й літери. Український правопис 1928 року силоміць замінили правописом 1933 року, з якого вилучили літеру «г», яким обмежили вживання літери «и», змінили правопис іншомовних слів тощо. У Словникові української мови в 11 томах, виданому в 1970–1980 рр. Інститутом мовознавства АН УРСР, уже слів на «и» не подано. Це яскравий приклад лінгвоциду.

І. Ужевич, П. Беринда, М. Смотрицький та інші в граматиках, словниках записували слова на «и». У відомому виданні Б. Грінченка «Словарь Української мови», де зафіксовано стан мови

на межі XIX ст. і XX ст., зафіксовано 97 слів на «и», зокрема: *ива, idol, икавка, Ирод, ирій, индичка, индик* та ін. [1]. Також 288 слів на «і» / «ї», 26 слів на «й». Тобто співвідношення слів на «и» з словами на «і» / «ї» становило один до трьох!

Важливим доказом активного використання слів на «и» є «Словник української мови» Д. Яворницького [3]. Перший том цього «Словника української мови» опубліковано у видавництві «Слово» в 1920 році. Згодом видавництво ліквідували. Хоч 1924 року Д. Яворницький уклав договір з Державним видавництвом України на публікацію наступних двох томів «Словника української мови» обсягом на 100 друкованих аркушів, однак його опублікувати не вдалося.

Якщо Б. Грінченко уклав свій словник на майже 68 000 слів на матеріалі редакції журналу «Кіевская Старина», творів художньої літератури, попередніх словників, власних зібраних матеріалів (діалектних і фольклорних записів), то Д. Яворницький також зібрав понад 50 000 слів. Алев праці Д. Яворницького переважали лексеми з Лівобережжя, хоч трапляються слова з Волині, Поділля, Галичини, а також із творів давньої літератури. Крім того, за задумом автора, цей його словник мав бути доповненням до словника Б. Грінченка. Так, якщо фіксували слово, подібне до слова з Грінченкового словника, то воно повинно було мати зовсім інше значення. На думку О. Пестрикова, старшого співробітника Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького, це мався бути словник «живої», розмовної української мови, а не нормативний словник. У ньому були зафіксовані унікальні слова абстрактної лексики (*безбілля, бездокірність, безгіддя*). Також записано знайдені зразки побутової лексики (*дихавка, житуха, дурибаб*). На жаль, рукописи другого і третього томів втрачені [3].

У першому томі цього унікального словника зафіксовано 46 слів на «и», відмінних від слів у словнику Б. Грінченка. Наприклад, якщо у Б. Грінченка записано слова *идол, индик* й *Ирод*, то Д. Яворницький подає – *идолянин* («Ти кажи, идоляне, чи всі тридцять лошаків продали у Ростові» [3, с. 319]), *индик* (надута, пихата людина [3, с. 319]) та *Иродище, иродка, иродча* («Ироде, Иродище! Не пускай своїх дочок на християнську віру!» [3, с. 320]).

На Харківщині й Катеринославщині записано до словника ще такі цікаві слова: *игрище* (місце для муштрування козаків), *Илюха* («Петро хворий, а Илюха дурний» [3, с. 319]), *индика* («Индика – сама урчлива птиця» [3, с. 319]), *ист* («Як ділили траву на лугах, я й кажу ділієві: ти дай мені ист, а прибавки мені не треба; твоєї зайвої трави я не потребую» [3, с. 320]). На Поділлі й на Галичині історик і лексикограф записав: *Исусова піхота* («так звуть на Поділлі дяків та паламарів, які бувало літом пробираються піхотою до Кам'янця за парафіянами» [3, с. 320]), *исьмо, сьмо, исте, сте, им* (скорочена форма дієслова *єсьм* [3, с. 321]), *ичвина* (деталь до саней).

Як і планував Д. Яворницький, усі записані ним 46 слів на «и» додаємо до 97 слів зі словника Б. Грінченка. Отримали 143 слова на «и», які зафіксовані у словниках, але в мовленні українців таких слів могло бути більше. Це свідчить про те, що літеру «и» писали на початку багатьох українських слів, її штучно була замінено на «і» з метою зросійщення нашої мови.

Отже, потрібно категорично відмовитися від радянщини і «русського міру», відроджувати свої орфографічної традиції. «Обережне» повернення в «Український правопис» і в новий 20-томний словник української мови кількох слів, що починаються літерою «и», не є «новацією», а відновленням традиційного українського мовлення. Вважаємо, що такі кроки мають бути більш рішучими й безкомпромісними.

Література

1. Грінченко. Словарь української мови. UKPLIT.ORG. Публічний електронний словник української мови. URL: http://ukrlit.org/slovnkyk/hrinchenko_slovar_ukrainskoi_movy (дата звернення - 26.01.2024).
2. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019. 391 с.
3. Яворницький Д. І. Словник української мови. Т. 1. Харків: Фоліо, 2017. 426 с.

МАКОДА Світлана Леонідівна,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

БАЛЬНИЙ ТАНЕЦЬ: НОВІТНІ РЕФЛЕКСІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

Впродовж своєї історії мистецтво танцю приваблювало та приваблює багатьох дослідників: мистецтвознавців, істориків культури, філософів, психологів, які розглядали та аналізували проблеми теорії та історії хореографічного мистецтва.

На основі аналізу сучасних комплексних наукових досліджень проведена спроба виявити окремі увиразненні підходи до осмислення бального танцю не тільки як мистецького та соціокультурного феномену, але й самостійного предмету наукових досліджень в усіх його проявах. Ці підходи реалізовано в дослідження українських дослідників. Зокрема,

- бальний танець як мистецький та соціокультурний феномен, що є самостійним предметом наукових досліджень в усіх його різновидах, як-от побутовий, конкурсний, сценічний в своїх дослідженнях розглядають О. Вакуленко, Т. Павлюк;
- педагогічні аспекти функціонування бального танцю в освітньому середовищі, де формується та доводиться специфічність та оригінальність методів, методик, технологій, що застосовуються для його опанування досліджує Н. Терешенко та ін.;
- Т. Благова в своїх дослідженнях розглядає бальний танець як складник системи, де він не є спеціальним предметом, але розглядається як вагомий елемент (наприклад, освіта у сфері бального танцю як складник системи хореографічної освіти в цілому);
- естетико-філософські аспекти бальної хореографії в контексті розгляду загальної філософії танцю досліджують І. Печеранський та Д. Базела;
- як потенційний чинник у формуванні етнічної ідентифікації українців, створених із використанням елементів українського народного танцю, досліджував бальний танець «радянського періоду», І. Климчук.

На підставі вищевикладеного дослідження можна констатувати, що сучасний український науковий дискурс бальної хореографії динамічно розвивається, виявляє тенденції до розширення тематичного поля виявлення основних тенденцій таких рефлексій задля усвідомлення сучасного рівня дослідженості бальної хореографії, виявлення прогалин та перспективних напрямів подальших наукових розвідок.

Література

1. Благова, Т. О. (2021). *Розвиток хореографічної освіти в Україні (XX – початок XXI століття)* [Дисертація доктора педагогічних наук, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка].
2. Вакуленко, О. (2021). *Сценічний бальний танець XXI століття* [Монографія]. Видавничий центр КНУКіМ.
3. Климчук, І. С. (2021). *Українське хореографічне мистецтво 1950–1980-х років як чинник формування національної ідентичності* [Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв].

4. Павлюк, Т. С. (2021). *Бальна хореографія ХХ – початку ХХІ ст.: генезис, соціокультурний контекст, тенденції розвитку* [Дисертація доктора мистецтвознавства, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України].
5. Печеранський, І. П., Базела, Д. Д. (2017). *Вступ до філософії танцю* [Монографія]. Видав-ничий центр КНУКіМ.
6. Терешенко, Н. В. (2019). *Естетичне виховання старшокласників засобами бальної хореографії* [Дисертація кандидата педагогічних наук, Херсонський державний університет].

МАТВІЄНКО Ірина Сергіївна
кандидат філософських наук,
доцент
Національний університет
біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНУ КОМУНІКАЦІЮ: МОВНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ БАР'ЄРИ

Весь об'єм людської мудрості
не міститься ні в одній мові,
і не одна мова не здатна виразити
всі форми і рівні людського сприйняття
Езра Паунд

Взаємозв'язок між культурою та мовою не потрібно доводити, як не потрібно доводити і те, що їх вивчення та дослідження є трендом сучасного глобалізованого світу. Проте варто зауважити певні моменти. Справа в тому, що деякі суттєві особливості як культури, так і мови, проявляються і ми можемо їх більш детально дослідити тільки в процесі співставлення цих двох понять. Те, що ми можемо розглядати і показати на рівні однієї культури, то коли ми говоримо про декілька культур може викликати культурний бар'єр, тобто певну особливу не явність, невидимість між культурами, може розкритися лише при глибинному аналізі. Коли ж ми говоримо про мовний бар'єр, то він є самоочевидним, оскільки, якщо ти не знаєш іншої мови, то навряд зрозумієш співрозмовника, який хоче донести до тебе певне повідомлення, але коли ми говоримо про конфлікт культур, то він стає відкритим тільки тоді, коли інша культура співставляється більш глибоко з нашою рідною культурою. В межах національної культури людини складається стійка ілюзія особистісного бачення та погляду на світ, образу життя, менталітету, традицій та іншого, як єдино можливого і припустимого для нас. Людина часто не визнає себе продуктом національної культури, хоча насправді завжди є такою, адже зростаючи в певних традиціях та виховуючись за певними ціннісними орієнтирами в більшій своїй частині вона є носієм цих характеристик. І тільки виходячи за межі власної культури, тобто зустрівши інший світогляд, інше світовідчуття та світосприйняття, можна спробувати зрозуміти специфіку своєї суспільної свідомості, можна розглядати відмінності в культурах або навіть їх конфліктність. Таким чином, проблема культурного бар'єру набагато глибша і складніша ніж мовного. Цей бар'єр є досить небезпечним, адже на перший погляд здається непомітним, проте культурні

помилки зазвичай сприймаються гостріше, ніж мовні, хоча різновиди культур не мають узагальнених особливостей, так як у мові є словники або граматики чи фонетика.

Всі тонкощі та вся глибина проблем міжкультурної та міжмовної комунікації стає особливо унаочненою, а інколи і усвідомленою, коли ми співставляємо іноземні мови з рідною, і чужу культуру зі своєю. Саме тому, вивчення мови має проходити разом із вивченням культури країни мову якої вивчає людина. Потрібно пояснити особливості, менталітет, так би мовити «правила гри» в тій країні мову якої ви бажаєте опанувати. Так само, і будь який іноземець, який приїжджає до України, бачить нашу культуру крізь призму його власної і може зрозуміти різні сторони української культури, тільки з огляду на свою, проте для українців він може розкрити, якісь особливості, які ми не бачимо зростаючи в межах нашої культури.

Коли стикаються одна культура з іншою, в такий момент розкривається різниця між культурами, а також відкривається здавалося непомітні речі у власній культурі. І саме таким шляхом пізнання та осмислення можна пізнавати як свою, так і іншу культури, а також розкрити їх конфліктність. Такий конфлікт проявляється на різних рівнях, його дослідження надзвичайно важливе для студентів, які вивчають «філологію» чи «міжнародні відносини», оскільки саме вони в майбутньому в процесі комунікації стикнуться з цими проблемами. Особливо це помітно коли ми говоримо про лексичне значення слів, адже вивчаючи його ми вибудовуємо певний логічний зв'язок від вивчення нового слова до пошуку відповідного еквіваленту в рідній мові, потім до поняття, яке воно позначає і доходимо до явища або предмета, які стоять за цим поняттям, що може носити абсолютно відмінне значення в нашій і іноземній культурі. Дійсно для того, щоб розпізнати слово в тексті, а не просто знати переклад цього слова, необхідно знати найбільше інтерпретацій цього слова, адже його переклад в конкретному тексті може носити різне смислове навантаження, його значення та функції в світі, де дана мова використовується в якості реального засобу спілкування.

Отже, можемо зробити певний висновок, що культурний бар'єр можливо подолати шляхом вивчення мови і культури. Носії мови, які викладають свою мову для іноземців мають зважати на ті особливості, які є в їх культурах для того, що б успішніше здійснювати комунікацію, саме тому мають бути враховані ці аспекти. Всі розбіжності між мовами та культурами виявляються при їх співставленні. Проте на рівні лише мови, складно побачити глибинний смисл культурних особливостей різних народів. Саме тому, дослідження культури є необхідною складовою навчання для тих, хто прагне вивчити іноземну мову і побороти культурний бар'єр. Враховуючи ці особливості вивчення мови та культури ми можемо подолати культурний бар'єр, а сучасна комунікація буде успішною.

MENSHIKOV Vladimir

Dr.sc. soc., Professor at the Institute of Humanities and Social Sciences of Daugavpils University (Latvia);

DAŅILEVIČA ALĪNA

Dr.oec., Leading researcher at the Institute of Humanities and Social Sciences of Daugavpils University (Latvia)

MEDIA IN THE CONTEXT OF EXPANDING ARTIFICIAL SOCIALITY

The term 'artificial sociality' was introduced into scientific discourse relatively recently, thanks to the work of a group of German researchers led by T. Malsch. T. Malsch understands artificial sociality

as a communicative network in which, alongside humans (and sometimes instead of humans), other agents (such as artificial intelligence) participate; the internet serves as the medium for their interaction (Malsch 1998). We believe that for a sociological perspective on the phenomenon of sociality, it is necessary to comprehend Niklas Luhmann's legacy in the field of systemic views on society and the role of communication in it. Our first attempt to fulfill this requirement was carried out in the article 'Sociologists on Changing Sociality' (Men'shikov 2020), the scientific novelty of which lies in the comparative-historical analysis of concepts of changing sociality, especially Niklas Luhmann's theory of communication. This allowed the author to formulate their own definition of sociality (both natural and artificial) from a sociological aspect. We understand sociality as the essence of the communication of agents autonomously functioning in a self-organizing network with an autopoietic character.

The study of the impact of media in the context of artificial sociality is important for several reasons. Media play a key role in shaping public opinion and social norms. In the conditions of artificial sociality, where virtual interactions are becoming increasingly common, understanding the influence of media helps to analyze changes in social relationships and human behavior. The world is rapidly changing under the influence of technology. Media not only reflect these changes but also actively participate in shaping them. Studying this process allows for a better adaptation to the new realities of virtual communication and interaction.

In an era of information overload and the spread of fake news, understanding the mechanisms of media operation in the context of artificial sociality becomes key to developing critical thinking and media literacy among the population. New ethical and legal issues arise, related to privacy, censorship, and human rights in the digital space. Studying the influence of media helps in forming effective and fair solutions in these areas. The impact of media on mental health and the well-being of people, especially in the context of virtual interactions, is an important area of research. This helps to identify both positive and negative aspects of media influence on individual and collective consciousness.

Understanding the influence of media is important for companies and entrepreneurs in developing effective marketing and advertising strategies, as well as for making strategic decisions in the rapidly changing digital landscape. In the context of artificial sociality, media become a key tool for education and self-education, which requires understanding their role and impact for effective use in educational purposes. A comprehensive analysis of these aspects allows for a better understanding of how media shape and change our society and culture in the era of digital technologies and artificial sociality.

Media projects that contribute to the expansion of artificial sociality can be classified into several categories:

Social Networks and Communication Platforms:

- Facebook, Instagram, Twitter – these platforms allow users to create and maintain social connections in virtual space.

- LinkedIn – a specialized network for professional communication and career growth. Platforms for Collaborative Work and Learning:

- Slack, Microsoft Teams, Zoom – platforms that facilitate communication and collaboration in virtual offices.

- Coursera, Udemy, edX – online platforms for education, which allow learning and interacting with teachers and other students remotely.

Virtual and Augmented Reality:

Second Life, VRChat – virtual worlds where users can interact with each other through avatars.

Pokémon Go – an augmented reality game that encourages social interaction in the real world.

Forums and Communities:

Reddit, Quora – platforms where people share knowledge, opinions, and experiences on various topics.

- Stack Exchange – a network of question-and-answer sites for professionals and enthusiasts in various fields.

Media Platforms for Content and Entertainment:

- YouTube, Twitch – platforms for viewing and creating video content, where users can interact through comments and chats.
- Netflix Party (now Teleparty) – an extension that allows watching movies and TV shows in an online interaction mode with friends.

Blogs and Content Publishing Platforms:

- Medium, Tumblr – platforms where users can publish their articles, stories, and maintain blogs, interacting with readers.

These media projects contribute to the expansion of artificial sociality by creating spaces for communication, collaboration, learning, and entertainment in virtual environments, thereby transforming traditional forms of social interactions.

The impact of artificial sociality on individual consciousness and human behavior manifests in several key aspects. The shift of communication to online spaces changes the ways of interaction, making them less dependent on physical presence. Virtual environments facilitate meeting and communicating, especially for introverts or people with social phobias. Individuals can create idealized versions of themselves on social networks, which can affect their self-esteem and self-perception. In social networks, people often communicate with like-minded individuals, which can reinforce existing views and prejudices. Constant use of social media can lead to the development of addiction, as well as increased anxiety and depression. Excessive comparison of oneself with others on social networks can negatively impact self-esteem and overall well-being. The ability to access educational resources online changes approaches to learning and self-education. The constant flow of information in digital media can lead to its superficial processing and a reduction in the depth of understanding. Media influence consumer behavior, promoting online shopping and digital consumption. Engaging in online games can lead to behavioral changes, including increased time spent in a virtual environment. Online communities can provide emotional support and a sense of belonging. Despite virtual communication, some individuals may experience heightened feelings of loneliness and isolation. These changes can have both positive and negative consequences for individual consciousness and human behavior, highlighting the importance of conscious and moderate use of media in the context of artificial sociality.

References

1. Malsch T. (Ed.) (1998) Sozionik -Soziologische Ansichten uber kunstliche Sozialitat. Berlin: Edition Sigma.
2. Menshikov V. (2020) Sotsiologi o meniaiuschejsia sotsialnosti. Sociālo Zinātņu Vēstnesis / Social Sciences Bulletin, Vol. 31, No. 2, pp. 22-39. DOI: [https://doi.org/10.9770/szv.2020.2\(2\)](https://doi.org/10.9770/szv.2020.2(2)).

НАВАЛЬНА Марина Іванівна,
*доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДІЄВІСТЬ АНТИФЕЙКОВИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Серед непрофесійних методів діяльності журналістів виокремлюємо маніпулювання масовою свідомістю. Медіаманіпуляцію визначаємо як вид психологічного впливу, здійснений через друковані ЗМІ (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, рекламні щити тощо з метою пробудження в об'єкта впливу намірів, які змінюють його бажання, настрої, поведінку, погляди.

Різного роду маніпуляції і фейкові новини – один із потужних інструментів ведення інформаційної війни РФ в Україні.

За допомогою вкидання в український інфопростір фальшивих повідомлень пропаганда Кремля виправдовує та прикриває злочини, які чинять російські військові на території України.

Російські ЗМІ намагаються створити хибне враження перебігу війни у своїх громадян та виставити українців у негативному світлі. Для цього у фейкових матеріалах вони використовують усні неправдиві повідомлення та постановочні відеоряди. Сам Міністр оборони РФ Сергій Шойгу визнав, що фейкові новини та засоби масової інформації це ще один вид Збройних сил Росії.

У зв'язку із розпочатою РФ проти України інформаційною війною, аудиторія засобів масової інформації відчула гостру потребу в ресурсах, які будуть фільтрувати інформаційний простір, відокремлюючи з нього неправдиву інформацію, щоб забезпечити надходження якісних, правдивих і прозорих новин в українську медіасферу. Відповідно постає потреба в дослідженнях антифейкових ресурсів, наявних у вітчизняному медіапросторі. Адже аналіз фактчекінгових інструментів дозволить знати специфіку їхнього застосування для спростування фейкової і маніпулятивної інформації у ЗМІ.

Різні маніпуляції в засобах масової інформації як дієвий інструмент інформаційної війни спорадично ставали об'єктом аналізу медіаекспертів, науковців, журналістів-практиків.

Про вміння відрізнити брехню від правди в інфопросторі та важливість знань основ фактчекінгу зауважують Р. Герасименко, В. Ейсмунт, О. Міченко. Специфіку верифікації новинного контенту в практичному аспекті досліджує О. Голуб, а М. Смотраєв вчить, як боротися з «глибокими» фейками.

Цінні поради щодо спростування фейкової інформації про війну в Україні дає в публікації М. Спрін. А. Ткаченко та А. Качинський аналізують специфіку фальшивих новин у соціальних ЗМ.

Проте в українському науковому дискурсі попри важливість фактчекінгу у верифікації інформації дотепер відсутні студії, у яких ґрунтовно вивчали б особливості антифейкових ресурсів та інструментів для боротьби з дезінформативним контентом в умовах інформаційної війни.

До ЗМІ, що забезпечують перевірку фактів, відносимо такі ресурси, як «StopFake», «Брехунець», «НотаЄнота», «Детектор медіа» та «Інститут масової інформації» – усі вони спеціалізуються на фактчекінгу новинної інформації, яка потрапляє в український медіапростір через російські канали комунікації або ж створюється і шириться вітчизняними журналістами в Україні.

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року в Центрі протидії дезінформації при Раді національної безпеки та оборони створили для українців спеціальний антифейковий інструмент – фактчекінговий бот у телеграмі, що має назву «Перевірка». Він допоможе вивірити будь-яку інформацію із соціальних мереж та електронних ресурсів (зокрема й новинних, адже навіть журналісти подекуди помиляються).

Працює чатбот дуже просто: достатньо лише надіслати посилання на новину або, наприклад, пост у соціальній мережі, і команда спеціалістів одразу перевірить достовірність

фактів, викладених у тексті. Відповідь надійде протягом декількох хвилин, і ви дізнаєтеся правдива інформація чи така фейкова.

Зважаючи на те, що ворожі ЗМІ неодноразово вдавалися до створення псевдботів та ботів-двійників (до прикладу, інформація, що шахраї розсилають фейковий чатбот «Підтримки»), в Україні також запустили інструмент для перевірки чат-ботів на сайті Dovidka.info.

Для цього потрібно зайти на сайт і вписати в пошуку назву бота, якого необхідно перевірити. Якщо ж виявиться, що такого бота в базі не існує, варто повідомити про це кіберполіцію. З метою виявлення колаборантів на українській території створили також чатбот «Ворог».

Аналіз антифейкових ресурсів, наявних в українському інфорпросторі, засвідчив, що вітчизняна медіасфера подекуди наповнена якісники засобами протидії неправдивій інформації в умовах воєнного стану.

Функціують як регіональні, так і національні фактчекінгові засоби масової комунікації, які прозоро аналізують факти, залучають населення до поглиблення знань із медіаграмотності і розвитку критичного мислення.

Перспективні в цьому плані студії, спрямовані на розширення емпіричної бази дослідження й залучення до наукового аналізу закордонних антифейкових ресурсів і фактчекінгових інструментів для формування якісного медійного контенту в українських ЗМІ в умовах інформаційної війни, а також убачаємо перспективним залучення психологів до досліджень із маніпуляції новинними фейками.

Література

1. Альона Романюк запустила антифейковий квіз «НотаЄнота»: що це та як грати. Детектор медіа : сайт. 12 лютого 2022 р. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/28940/2022-02-12-alona-romanyuk-zapustyla-antyfekovyy-kviz-notaienota-shcho-tse-ta-yak-graty/>.

2. Герасименко Р. Фактчекінг для журналіста: соцмережі та «вкиди» як перевірка на професійність. *European Journalism Observatory*. 2015. URL: https://ua.ejo-online.eu/2065/етика-та-якість/факт-чекінг-дляжурналістасоцмережі?print=print&fbclid=IwAR2NOchyGbh0z_Ov7dUMaK82QpG6xBRWQIE98tmYKruu14osAV-TzuzqDCs.

3. Детектор медіа: сайт. URL: <https://ms.detector.media/>.

4. Мінченко О. Страх і ненависть в мережі: огляд сайтів, що поширюють фейки та чутки. *Watcher*. 2014. URL: <http://watcher.com.ua/2014/09/26/strah-i-nenavyst-v-merezhi-ohlyad-saytiv-scho-poshyruyutfevyky-ta-chutky/>.

5. Про нас. StopFake: сайт для перевірки фактів. URL: <https://www.stopfake.org/uk/pro-nas/>.

6. Район.in.ua запускає фактчекінговий проєкт «Брехунець». Район.in.ua : сайт. 2021. URL: <https://rayon.in.ua/news/458456-rayoninua-zapuskae-faktchekingoviy-proekt-brekhunets> 9. Річний звіт ГО «Детектор медіа». Детектор медіа: сайт. 2019. URL: https://go.detector.media/wpcontent/uploads/2020/09/DM_annual-report-2019_WEB-2.pdf.

7. Смотров М. Що таке глибокі фейки і як з ними боротися. BBC : сайт. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-43651430>.

8. Спрінг М. Як відрізнити фейки від правди про війну в Україні – деякі поради. BBC : сайт. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60734162>.

9. Ткаченко А. В., Качинський А. Б. Ідентифікація фейкових новин в соціальних ЗМІ. *Математичні методи комп'ютерного моделювання та кібернетичної безпеки : матеріали XVI Всеукраїнської науковопрактичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених*. 2018. С. 49–50.

10. Шульська Н. М., Возняк О. О. Фейкові новини як елемент інформаційної війни. *Modern research in world science : proceedings of the 2nd International scientific and practical conference*. SPC «Sci-conf.com.ua». *273 Теорія та історія журналістики Lviv, Ukraine*. 2022. Pp. 1015–1021. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-research-in-world-science-15-17-maya-2022-goda-lvov-ukraina-arhiv/>.

ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

НАРАТИВНИЙ ПІДХІД В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Розвиток сучасного суспільства відбувається в ситуації невизначеності. Її поява зумовлена трансформаціями, пов'язаними зі швидким поступом науки й техніки. Такий еволюційний процес розширює можливості людини щодо пізнання світу, комунікації, продукування інформації, що стає і новою сферою людської дійсності, і цінністю, і ресурсом. Поєднуючи віртуальність, створену інформаційно-цифровими технологіями, та реальність, сучасний індивід нерідко переживає конфлікт ідентичностей, який долається шляхом саморозвитку, творення власного Я. Детальніше розглянемо аспекти цього поступу в межах трансформації освітньої сфери.

На думку відомого психіатра К. Ясперса, у процесі особистісного розвитку ідентифікація людини з самою собою стається в межах екзистенційної комунікації, коли людина набуває здатності осягнути саму себе, тут і тепер. Така комунікація здійснюється між унікальними особистостями, що репрезентують себе. Вона стає засадничою для спів-буття на засадах свободи, є підґрунтям розвитку індивіда [2]. Зазначена ідея здобула підтримку в багатьох наукових концепціях. Саме тому все більшої уваги в сучасній психолого-педагогічній царині набуває нарративна стратегія сучасної освіти.

Поняття «нарратив» є об'єктом дослідження багатьох наукових галузей. У перекладі з латинської мови воно означає «оповідь», «історія». У літературознавстві його розуміють як об'єкт та акт повідомлення про справжні чи фіктивні події, здійснюваний одним (кількома) наратором, адресоване одному (кільком) нараторам [1]. Психологи тлумачать нарратив як розповідь про щось, адресовану комусь. Він є формою комунікації між людьми. Саме нарратив – не закони логіки – уповні може розкрити сенс поведінки людини. Це пояснюється тим, що розуміння тексту й самої себе – процеси для людини подібні за соєю природою. Психотерапевти нарративом називають історію життя, розказану людиною, адже в ній акумулюється досвід. Нарратив може мати терапевтичне та розвивальне значення. Це поняття розглядається і в педагогіці – як когнітивний інструмент пізнання здобувачем світу й себе самого, як метод словесного навчання, розвитку особистості. На думку науковців, реалізація нарративного підходу створює умови для розширення функцій навчальної інформації та збагачення її змісту почуттєво-емоційним, віртуальним аспектами.

Основний процес, що є сферою реалізації освіти, засобом і способом формування та реалізації її змісту, є спілкування. Навчальний процес за своєю природою є діалогом: створенням розповідей про картину світу, сприйманням, розумінням цих розповідей, критичним їх

осмисленням для розуміння самого себе, творення своєї історії про світ і про себе. Саме тому наратив визнається одним із найбільш доцільних методів освіти. Він дає змогу створити умови для подолання репродуктивності, розвитку когнітивної сфери здобувачів, поєднання власного досвіду індивіда з досвідом інших, знаходження способів розв'язання складних проблем шляхом рефлексії.

Створюючи свій наратив, учасник освітнього процесу актуалізує внутрішньоособистісні ресурси: глибока інтерпретація особистістю індивідуального досвіду спричинює його перегляд – своєрідне «нове прочитання» у контексті осмислення соціального досвіду в цілому. Результатом цього творчого процесу стає продукування плану свого життєвого поступу. Отож наратив формує інформаційний освітній простір, у якому відбувається інтеграція думок, уявлень різних людей, а їхні розповіді стають інструментом подолання невизначености. Наратив у цьому розумінні є не лише інструментом сучасної освіти, а й способом неперервного розвитку особистости як самотворення.

Сучасні інтернет-мережі, що забезпечили доступність інноваційних технологій пошуку, збереження, аналізу інформації, стали підґрунтям для впровадження наративного підходу в освіті, адже дають змогу використання цифрових технологій у творенні освітніх наративів.

Отже, впровадження наративного підходу в освіті забезпечує якісні зміни і в процесі викладання (інтерпретації) навчального матеріалу, і у сфері формування мотиваційного компоненту навчально-пізнавальної діяльності здобувачів, оскільки дає змогу творення суб'єктивного сенсу освіти.

Література

1. Гром'як Р.Т. Літературознавчий словник-довідник. Київ: Академія, 2006. С. 476.
2. Ясперс К. Комунікація. *Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії*. Київ: Либідь, 1996. С. 132-148.

ПОЛТОРАКОВ Олексій Юрійович,

к. політ. н., ст. дослідник

Інститут стратегічних комунікацій

Національного університету оборони

України

(м. Київ, Україна)

РАХІМОВ Володимир

Володимирович

Інститут стратегічних комунікацій

Національного університету оборони

України

(м. Київ, Україна)

НІКОЛАЙЧУК Дмитро Віталійович

Інститут стратегічних комунікацій

Національного університету оборони

України

(м. Київ, Україна)

ЩОДО РОЛІ ТА МІСЦЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Неправда гнобить і протидіє, але тим дуже бажання боротися з нею.

Григорій Сковорода

Принциповими онтологічними (буттєвими, сенсожиттєвими) ознаками сучасного світу, яка небезпідставно претендують на науково-філософську універсальність та мега-тренд суспільного розвитку, є з одного боку — зовнішній вектор розвитку «інформаційного суспільства» («постіндустріальне суспільство», «мережеве суспільство» і т.п.), а з іншого – його внутрішня орієнтація на «безпекоцентричність». На перетині цих феноменів перебуває явище «світової гібридної війни» (В. Горбулін та ін.), в т.ч. у його інформаційно-комунікаційному вимірі («інформаційний фронт»). Останній є настільки значущим, що у профільному полемологічному дискурсі вже достатньо давно закріпилися такі категорії як «інформаційна війна» або «інформаційний фронт».

В тому числі саме в цих категоріях критично важливо осмислювати агресію росії проти України, яка вже давно відбувається як у фізичному, так в і інформаційному просторах (а також на їх перетинах та похідних від них, зокрема в сфері РЕР/РЕБ та у «кіберпросторі»). В загальну концептуально-теоретичну (метатеоретичну) основу такого осмислення необхідно покласти системний підхід, на якому базується загальна структурно-функціональна методологія вивчення та осмислення суспільних явищ та суспільно-комунікаційних процесів.

У сучасному дискурсі концепт «стратегічні комунікації» вже давно використовується політиками та пропагандистами різного рівня, бізнесменами та військовими, психологами та соціологами, кібернетиками та програмістами, а також фахівцями у сферах кібербезпеки та інформаційних технологій. З науково-аналітичної точки зору «стратегічна комунікація» – це

передусім безперервний процес передачі підібраних даних (фактів, аргументів, тлумачень, інтерпретацій тощо), які визначаються розробленою стратегією (довгостроковим планом) щодо цілової аудиторії, з метою формування в цій аудиторії бажаної або потрібної «картин(к)и» подій та явищ, в контексті загального необхідного інтерпретаційного підходу. Відповідно, системними складовими частинами (елементами) стратегічної комунікації є: ініціатор комунікації, адресат або цільова аудиторія, подання інформації (під необхідним кутом зору) та зворотний зв'язок із цільовою аудиторією.

В своєму парадигмальному вимірі специфіка російсько-української війни вже давно онтологізувала складний інформаційно-пропагандистський контекст (наповнений в т.ч. сумнозвісними «фейками»), де саме система стратегічних комунікацій – як принципово значущий інструмент/механізм забезпечення національної безпеки в її інформаційному, соціальному та навіть політичному вимірах – відіграє визначальну роль.

Однією з головних функцій стратегічних комунікацій в безпрецедентних умовах російсько-української війни є формування, підтримання та розвиток парадигми «національної ідентичності» (саме в її державно-політичному розумінні) з метою збереження та підтримання належного рівня консолідації суспільства, конструктивного діалогу влади та громадянського суспільства.

Здатність демократичної влади, громадянського суспільства та незалежних медіа ефективно співпрацювати у цьому напрямку є ключовим чинником, який визначатиме успіх або невдачу української нації в протистоянні агресору. І при цьому критично важливим є враховування культурної, історичної та соціальної «тяглості» українського національно-державного розвитку. Адже саме на запереченні парадигми української державності будується пропагандистсько-(дез)інформаційна кампанія росії.

Крім того, стратегічні комунікації в умовах російсько-української війни мають завдання інформувати світову громадськість загалом та передусім наших міжнародних партнерів та союзників про справжню, об'єктивну «картину подій», ситуацію на фронті та в тилу, зокрема щодо запитів та потреб сектору безпеки та оборони, а також щодо суспільних настроїв. В цьому сенсі активна «публічна дипломатія» та медіа-кампанії сприятимуть продовженню залучення міжнародної підтримки та посилення тиску на агресора. Загальний «пакет» наративів, а також відповідна спрямованість інформаційно-аналітичних повідомлень («меседжів»), їхній тон та засоби поширення продовжують критично впливати на формування міжнародного сприйняття конфлікту.

Також на порядок денний вже давно вийшла проблематика морально-етичних та суміжних аспектів ведення «інформаційної війни» як критично значущої складової «світової гібридної війни». Адже використання дезінформації чи пропаганди може призвести до втрати довіри як внутрішньо, так і зовнішньо. Спроби приховати істину або перекрутити події можуть мати серйозні наслідки для міжнародного іміджу країни та довіри до її влади.

Крім того, стратегічні комунікації в умовах війни мають враховувати силу громадськості та соціальних мереж. Інформаційні технології дозволяють активним користувачам активно обмінюватися думками та інформацією, що робить необхідність відкритого та прозорого спілкування проактивної «критичної маси» свідомих громадян з владою та медіа дедалі більш актуальною.

Отже, роль та місце стратегічних комунікацій в умовах російсько-української війни критично важливі для формування національного єднання та забезпечення підтримки з боку міжнародної громадськості, а також збереження належного рівня довіри громадян до влади та підтримки її діяльності. Правильно налаштована стратегія стратегічних комунікацій може стати

ключовим елементом успіху у протистоянні російській агресії та реалізації стратегічних цілей України на інтеграцію в НАТО та ЄС.

САЛАМІН Надія Андріївна,
*викладач кафедри українознавства та
міжкультурної комунікації,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності
(м. Львів, Україна)*

СУЧАСНА АНГЛОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА: ОСОБЛИВОСТІ, ІННОВАЦІЇ, ВЗАЄМОДІЯ, ВПЛИВ, СПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗУМІННЯ

Комунікація є невід'ємним компонентом прогресу, найважливішою цінністю, засобом людської взаємодії, обміну та передачі інформації, одним із видів інтеграції, яка є складним і динамічним явищем, та визначається багатьма факторами, такими як: технологічний прогрес, глобалізація та зміни у соціокультурному середовищі.

Під впливом технологічних, соціокультурних та економічних чинників, які динамічно розвиваються та удосконалюються, найбільш поширеною та широко вживаною є англійська мова, яка набула статусу найпрогресивнішої мови міжнародної комунікації, та використовується у найрізноманітніших сферах життя.

Ефективне спілкування, а саме англійською мовою, передбачає знання комунікативних особливостей та інновацій, що дозволяють використовувати різні мовні засоби та прийоми задля досягнення поставленої мети спілкування.

Перш ніж аналізувати інноваційні технології у формуванні міжкультурної комунікативної компетентності, необхідно визначити її значення. Згідно з сучасними науковими дослідженнями компетентність розглядається як самостійна реалізована здатність, що ґрунтується на набутих знаннях, інтелектуальному та життєвому досвіді, цінностях, які сформувала особистість у результаті пізнавальної діяльності та навчальної практики.

Формування комунікативної компетенції передбачає оволодіння іншомовним спілкуванням у єдності його функцій: інформативної, регулятивної, емоційно-оцінної та етичної. Щодо структури комунікативної компетенції, то вона має такі компоненти: лінгвістичний (лексика, граматики, фонетика, орфографія); дискурс (утворення усного та письмового текстів); прагматичний (успішне досягнення комунікативної мети); стратегічний (подолання комунікаційних труднощів); соціокультурний (відповідність соціокультурним нормам).

Отже, англомова комунікативна культура визначається рядом характерних особливостей, що відображаються у мовленні, міжособистісних відносинах та використанні мови в різних сферах життя. Таким чином, різноманіття мовленнєвих практик, які виходять за межі самої мови та враховують різноманітні інновації для того аби сформувати англомовну комунікативну культуру, роблячи її унікальною та динамічною.

Слід зазначити, що міжкультурна комунікативна компетентність створює основу для професійної мобільності, готує до швидко мінливих умов життя, стандартів світових досягнень, збільшує можливості професійної самореалізації на засадах спілкування та толерантності.

Отже, розглянемо сутність понять «інновація» та «інноваційна технологія» у зв'язку з доцільністю використання та ефективністю у викладанні англійської мови. Національна доктрина розвитку освіти зазначає, що в Україні має бути стрімкий і випереджаючий розвиток інноваційної освіти шляхом оновлення змісту освіти та організації освітнього процесу відповідно до демократичних цінностей, принципів ринкової економіки та сучасної науки і техніки [1]. Оскільки Г. Сиротенко характеризує «інновацію», як новий навчальний продукт – результат

процесу створення нове, що оновлює педагогічну теорію і практику, оптимізуючи досягнення суспільно-виховних цілей [3].

Тож, проаналізувавши тлумачення цього поняття, можна вважати, що інновація може означати як результат, так і процес. Якщо розглядати інновацію як процес, то це означає часткові або масштабні зміни системи та відповідної людської діяльності та інновацій, і в результаті – це щось нове, нещодавно створене [3, 15]. Отже, інноваційні освітні процеси виникають через необхідність суспільних змін освітнього середовища, основою та змістом яких є інноваційна діяльність педагога. А інноваційне навчання розглядається, як процес осмислення практичного досвіду викладання англійської мови, аналізу передового досвіду вчителів англійської мови, впровадження інноваційної моделі в практику занять, орієнтованих на формування якісно нової навчальної діяльності та на розвиток міжкультурної комунікативної компетенції. Тому, вивчення найкращого освітнього досвіду, особливо інноваційного, стає вочевидь корисним для тих, хто готує майбутніх учителів англійської мови. Мета їхнього інноваційного викладання полягає у створенні власного найкращого навчального досвіду, який полягає в поясненні його актуальності, визначенні об'єкта та провідної ідеї, узагальненні теоретичних основ, опрацюванні технології розвитку досвіду та демонстрації результати. Такі сучасні методи навчання, як навчання у співпраці, проектні методи, використання нових інформаційних технологій, Інтернет-ресурсів сприяють реалізації студентоцентричного підходу в навчанні, забезпечують індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням здібностей студентів, їх рівня знань та навчання. Тому, комунікативний підхід, збагачений технологіями співпраці та взаємодії, стає ефективною стратегією, яка моделює комунікацію, спрямовану на формування психологічної та лінгвістичної готовності до мовлення іншою мовою, свідоме розуміння матеріалу.

У результаті, враховуючи що один мільярд населення Землі активно спілкується англійською мовою та 90% інформації на веб-сайтах поширюється англійською мовою, що відповідає 20% населення світу. Можна зазначити, що англійській мові приділяється значна увага. А володіння англійською мовою освіченої особи визначається її здатністю ефективно спілкуватися, попри культурні бар'єри.

Отже, комунікація між індивідами в суспільстві передбачає не лише обмін інформацією, але й міжособистісне спілкування, на яке впливають соціально-психологічні та культурні особливості залучених суспільств. Та ефективна соціокультурна комунікація передбачає адекватне розуміння ситуації та відповідний стиль спілкування, що є її визначенням.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти. Сертифікований за указом Президента України в 2002 році [Е-ресурс] // – Режим доступу до ресурсу: <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>.
2. Ребрій О. В., Сиса Я. С. Національні стереотипи як проблема перекладу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2022. № 95. С. 44–51. URL: <https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/20810/19557>
3. Сиротенко Г. О. Інноваційний розвиток освіти: проблеми переходу від практики до теорії. *Управління школами*, 2005. С. 15-18.
4. Cross-Cultural Communication: A Visual Approach - Cross Culture. Cross Culture - Know culture for better business. URL: <https://www.crossculture.com/product/cross-cultural-communication-a-visual-approach/#:~:text=This%20book%20provides%20the%20reader>
5. Gurova T., Gurov S., Moskaliyova L. Innovative technologies in the formation of future english teachers' intercultural communicative competence. *Науково-практичний журнал південно*

Українського національного національного університету імені К.Д Ушинського. 2017. Р. 46–47.

URL.: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2017/6_2017/7.pdf

СЕМАШКО Тетяна Федорівна
доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СТЕРЕОТИПІВ У НОМІНАТИВНОМУ КОМПОНЕНТІ МОВИ

У пропонованій розвідці робиться спроба розглянути моделі репрезентації стереотипів. Під останніми розуміємо «суб'єктивно детерміноване уявлення про предмет чи ситуацію, що охоплює як описові, так і оцінні ознаки» [1, с. 268].

Стереотипи можуть отримувати як невербальне (карикатури, пародії, пантоміми тощо) так і вербальне вираження. Уявлення про дійсність (істинні чи хибні) отримують вияв засобами різних компонентів мови: фонологічного, морфологічного, номінативного, синтаксичного тощо. Ми розглянемо деякі моделі репрезентації стереотипів (далі – МРС), а саме: способи номінації об'єктів або ситуацій і метафоричне вживання мовних виразів, мотивованих певними стереотипами – засобами номінативного компонента мови.

Аналіз способів номінації об'єктів і ситуацій дозволив виділити стилістично нейтральні та стилістично марковані мовні одиниці. У першому випадку можна говорити про МРС, коли в основу номінації покладені описові ознаки денотату: порівн. *підвіконня* – ‘знаходиться під вікном’. Внутрішня форма слова відображає стереотип, що існував у певному часовому зрізі. Але це не означає, що він обов'язково продовжує існувати сьогодні. Зауважимо, що інформативна не лише первинна мотивація етноніма (або будь-якої іншої мовної одиниці), а й вторинна мотивація, що виникає під впливом народної етимології. До прикладу, спотворення форми слова у безграмотній чи дитячій

мові під впливом «народної етимології», коли споконвічна мотивація слова втрачена: *спінжак* (замість *піджак*) – демонструє уявлення, що цей одяг носять на спині; *гульвар* (замість *бульвар*) – уявлення, що це місце для прогулянок тощо.

У стилістично маркованих способах номінації до уявлень про описові ознаки денотату додається його оцінка. До таких відносимо евфемізми або перифрастичні звороти, які з'являються, насамперед, у сфері офіційної комунікації, з метою приховати негативне ставлення. Евфемізми є МРС етнічних, професійних, соціальних, гендерних, вікових та багатьох інших груп, напр.: *менеджер торгового залу* (продавець), *менеджер з клінінгу* (прибиральниця); *афроамериканець* (негр); *обличчя кавказької національності* (жителі Кавказу – грузини, вірмени та ін.); *людина з особливими потребами* (сліпий, кульгавий, інвалід) тощо. Зачасто, евфемізми є джерелом жартів і гумористичних виразів, як от: *оператор з бикокерування* (ковбой); *геокорекція* (землетрус), *суб'єкт гнучкого розселення* (бродяга), *собака дворянської породи* (дворняжка) та ін.

Зауважимо, що оцінні та описові ознаки виражаються через прізвиська, засновані на уявленнях про зовнішні та внутрішні якості об'єкта, типових атрибутах, середовища проживання тощо (фріц ‘німець’; білі комірці ‘люди розумової праці’; білі халати ‘лікарі’, швабра ‘прибиральниця’ та ін.). Найчастіше різні способи номінації відсилають до стереотипу-образу, уявленню про типовий денотат, а стереотипні ознаки, при тому, виражені експліцитно.

З огляду на іншу модель репрезентації стереотипів – метафоричне вживання мовного знака, варто говорити про стилістично нейтральний мовний вислів, який має пряме значення,

відсилаючи до певного об'єкта або ситуації в реальному або уявному світі, але може також вживатися в переносному (метафоричному) сенсі. При вживанні мовної одиниці в переносному значенні актуалізуються як описові, так і оцінні ознаки денотату. Зазначимо, що, на відміну від порівняльних зворотів, ознаки виражаються імпліцитно, тому для адекватного розуміння мовного знака потрібні знання відповідного стереотипу.

Якщо переважає лише оцінна (як правило, пейоративна) ознака, то мовний образ стає універсальним і може вживатися відповідно до будь-якого об'єкта чи ситуації, порівн. *гад повзучий, козел, собака, редиска* та ін., що використовуються для позначення неприємної особи.

За поєднання оцінної та описової ознак мовний образ вживається у певному контексті, коли позначуваний об'єкт чи ситуація не лише піддаються оцінці, а й мають загальну з типовим денотатом описову ознаку, порівн. *корова* 'повна, вантажна, великовагова жінка'; *пануга* 'людина, яка яскраво і не зі смаком одягнена'; *актриса* 'людина, яка вмє майстерно прикидатися'. Рідше в основі метафоричного вживання лежить тільки описова ознака, як от: *жайворонок* 'людина, яка рано встає і рано лягає', і навпаки, *сова* 'людина, яка пізно встає і пізно лягає'. Уявлення про оцінні та описові ознаки також виражаються в конотаціях лексем, що проявляється в їхній «придатності» для найменування інших об'єктів, зокрема, у рекламі [2].

Підсумовуючи, зауважимо, що розглянуті моделі репрезентації стереотипів, використовуються не тільки в мовному колективі як загальної сукупності носіїв української мови, а й у більш обмежених мовних співтовариствах – професійних, соціальних, вікових, релігійних тощо. Це лише засоби, які надає мова для вираження стереотипів, і кожен носій цієї мови послуговується ними на власний розсуд.

Література

1. Bartmiński Jerzy. Koncepcja językowego obrazu świata w programie slawistycznych badań porównawczych. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 2005. t. 40. Warszawa : Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy. s. 259-280.
2. Lehrer A. Names and naming: why we need fields and frames. *Frames, Fields, and Contrasts*. Lawrence Erlbaum, Hillsdale, 1992. P. 123–142.

СЕСУНОВА Юлія Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
(м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Міжнародні відносини в сучасному світі є складним полем вивчення, особливо коли йдеться про взаємодію держав з різними політичними та соціокультурними системами. Однією з цікавих динамік є взаємодія між Україною та Німеччиною, де політичні та соціокультурні трансформації впливають на хід подій.

Німеччина, будучи ключовим гравцем в Європейському союзі, відзначається своєю внутрішньою політичною стабільністю та розвиненою демократією. Роль Німеччини в міжнародних відносинах визначається її стратегічними партнерствами, у тому числі з Україною.

У період після отримання незалежності в 1991 році, Україна пройшла значні політичні трансформації, впливаючи на її внутрішню структуру та роль на міжнародній арені. Починаючи

з періоду пострадянської трансформації, держава спрямовувалася на встановлення демократичних інститутів та забезпечення прав і свобод громадян. Аналізуючи політичну ситуацію, важливо врахувати етапи розвитку та взаємодії із зовнішніми партнерами, зокрема, з Німеччиною.

Протягом років Україна відзначалася різними фазами політичного розвитку, включаючи періоди політичних криз, змін у конституційній системі та прагнення до більшої державності. Найважливішими подіями в цьому контексті були Помаранчева революція 2004 року та Революція гідності 2014 року, які вказали на стрімке прагнення українського народу до демократії, правової державності та європейських цінностей.

Політична система Німеччини, будучи федеративною республікою, відзначається стабільністю та прозорістю. Запровадження принципу коаліційного уряду, де ключові партії («ХДС/ХСС», «Союз 90/Зелені» та ін.), об'єднують свої сили для формування уряду, що є характерною особливістю німецької політичної системи. Це дозволяє забезпечити широкий спектр поглядів та різноманіття у політичних рішеннях.

Після завершення холодної війни та об'єднання держави, Німеччина активно взялася за роботу з консолідації своїх політичних сил. Країна відіграє ключову роль у Європейському союзі та інших міжнародних організаціях, сприяючи стабільності та розвитку.

Обидві держави стикаються з аналогічними викликами, такими як корупція, реформа судової системи та забезпечення прав громадян. Водночас, спільні цілі, пов'язані з європейською інтеграцією та розвитком демократії, можуть слугувати підґрунтям для поглиблення співпраці.

Міжпарламентські відносини між Україною та Німеччиною особливо активізувалися після агресії Росії проти України. Із 2014 року поновилася практика обміну візитами груп із питань міжпарламентського співробітництва, а також депутатів, відповідальних за міжнародні питання, зокрема двосторонні відносини. 18 грудня 2019 року була створена депутатська група Верховної Ради України IX скликання з міжпарламентських зв'язків (співголови – Сергій Тарута («Батьківщина») та Галина Янченко («Слуга народу»)). У той же час, з травня 2018 року у Бундестазі діє німецько-українська парламентська група. До її складу входять 27 депутатів, які представляють усі фракції законодавчого органу ФРН. Посаду керівника групи обіймає Овід Нуріпур («Союз 90/Зелені») [3]. У травні 2019 року делегація німецької групи у зв'язках з Україною здійснила офіційний візит до нашої держави. У вересні 2016 року відбувся останній офіційний візит до Берліна депутатської групи ВРУ у зв'язках з ФРН [2].

Співпраця між Україною та Німеччиною в сфері соціокультурних трансформацій визначається активним культурним обміном. Зокрема, програми студентського обміну, мовні курси та культурні заходи сприяють поглибленню взаєморозуміння та взаємодії між громадянами обох держав. Наприклад, ініціативи, які підтримують вивчення німецької мови в Україні та української мови в Німеччині, сприяють не лише лінгвістичному обміну, але й розумінню культурних контекстів. Важливий факт, що з 90-х років ХХ ст. з часу існування Посольства Німеччини в Україні в межах обміну культурними цінностями та традиціями, Посольство відкривало двері раз на рік для всіх охочих українців. Зокрема, відбувався показ німецьких фільмів різного жанру, різні конкурси та вікторини, також пригощали німецькою їжею.

Саме тому, культурний обмін виступає не лише як інструмент підтримки соціокультурних трансформацій, але і як основа для побудови міждержавних відносин. Розуміння та повага до культурних особливостей різних націй сприяють взаємній толерантності та глибшому сприйняттю інших аспектів партнерства.

Україна та Німеччина приділяють велику увагу практичній підготовці молодого покоління. Так, щороку молоді українці беруть участь у програмі «Міжнародна парламентська стипендія», яка включає у себе 5-місячне стажування в офісах народних депутатів. Стипендіати (за період участі у програмі України – понад 170 осіб) ознайомлюються на практиці з

парламентською системою та процесами прийняття політичних рішень в Німеччині. Україна, у свою чергу, із 2017 року організовує програму стажування для німецьких громадян у Верховній Раді України. У її рамках випускники навчальних закладів із Німеччини щорічно мають змогу протягом п'яти місяців знайомитись із роботою українського парламенту у секретаріатах комітетів та управліннях Апарату ВРУ [2].

Загалом, соціокультурні трансформації та міжособистісні відносини між Україною та Німеччиною відіграють важливу роль у формуванні та підтримці партнерства між двома державами, сприяючи взаємному збагаченню та розвитку спільних цінностей. На сьогодні Німеччина прихистила понад 1 млн. українців на території різних земель. В межах свого перебування на території ФРН українці безкоштовно вивчають німецьку мову та політику, а українці знайомлять німців з нашою історією, культурою та традиціями, зокрема проводять різні заходи святкуючи, наприклад, День незалежності України пригортають українською їжею, також створили Асоціацію «Мотанка» (м. Нінбург, Нижня Саксонія), яка прагне до інтеграції та освіти, в тому числі українці організують інші різноманітні заходи [1].

Таким чином, однією з ключових перспектив майбутнього співробітництва між Україною та Німеччиною є їхня глибша інтеграція у європейський контекст. Німеччина, яка виступає однією з лідерів Європейського союзу, може сприяти активізації процесів, спрямованих на підтримку української інтеграції у європейських структурах, включаючи можливість приєднання до Європейського союзу у майбутньому.

Отже, подальший розвиток політичного, культурного обміну та освіти між Україною та Німеччиною може сприяти глибшому взаєморозумінню та взаємній толерантності. Обмін студентами, спільні проекти в галузі мистецтва, науки та освіти формують позитивне сприйняття інших культур та сприяють взаємній відкритості.

Література

1. Neuer ukrainischer Verein im Landkreis. Verein «Motanka» setzt sich für Integration und Bildung ein / Nicht nur Ukrainer können Mitglied werden (Нове українське об'єднання в окрузі. Асоціація «Мотанка» прагне до інтеграції та освіти / Членами асоціації можуть стати не лише українці) // Lokales. 22 November. № 272. 2023.
2. Посольство України у Федеративній республіці Німеччина. Міжпарламентське співробітництво. 15 травня 2020 // Інтернет ресурс.<https://germany.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/mizhparlamentske-spivrobitnictvo>
3. Німецько-українська парламентська група // Інтернет ресурс.<https://germany.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/mizhparlamentske-spivrobitnictvo>.
Deutscher Bundestag // Інтернет ресурс.
https://www.bundestag.de/europa_internationales/parlamentariergruppen

СИДОРЕНКО Ірина Григорівна,
*кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЕМОЦІЙНІСТЬ МОВИ КУЛЬТУРИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Україна нині знаходиться в ситуації глобального переосмислення культури як на теоретичному рівні, так і в сфері арт-практики. Динаміка попиту на явища культури та оцінка їх змістовної значущості завжди мінливі і рухливі, в Україні під час війни - і поготів. На яких саме змінах хочу акцентувати?

Очевидним для всіх дієвим механізмом привернути увагу до теми війни став дипломатичний функціонал культури. Наші виконавці широко представляють вітчизняну культуру, відкриваючи світові Україну як сучасну європейську державу з багатим культурним спадком. Власне, наш ворог завжди ефективно використовував культурну дипломатію для посилення свого авторитету у світі. Тепер й українці усвідомили, що культура – не поза політикою.

Українські виконавці не лише дарують естетичне задоволення публіці. Вони використовують міжнародні майданчики для емоційних оповідей про війну в Україні. Це розповіді як через пісні, так через візуальні форми.

Найяскравіший приклад – пісня «Стефанія», представлена гуртом «Калуш» на пісенному конкурсі Євробаченні. Драйв, ритм, хореографія, костюми, автентика - західні глядачі охоплені емоціями. Їм подобаються ці хлопці, які поєднали сучасну музику з національним колоритом. Ці хлопці - cool. Посилює емоції відео з жакливими документальними кадрами зруйнованого міста, щемлива історія сімейних трагедій. Глядачі відчують драму війни, яка тепер не просто повідомлення у ЗМІ.

Виконавець не обов'язково має співати про війну. Форми культурної дипломатії є різноманітними – театр, кіно, балет, образотворче мистецтво тощо. Глядач має отримати інтелектуальне, етичне, естетичне задоволення. Головне – закинути емоційний гачок. А «за лаштунками» - під час інтерв'ю, в паузах між номерами – навертати глядачів до теми війни в Україні.

Тепер щодо емоційності мови культури безпосередньо у вітчизняному просторі. На перших порах широкомасштабного вторгнення толерування сильних почуттів, висловлених у піснях, у виступах політиків, коментарях журналістів, не викликало несприйняття. Жорстокість та агресивність текстів пісень, образливі для ворога меми, зневажливі епітети, обсценна лексика відіграли позитивну роль. Порушення певних культурно-нормативних кордонів дозволило українцям адаптуватися у ситуації екзистенційного жаху.

Для багатьох наших співгромадян це був етап дорослішання. Сприйняття себе з позицій суб'єкта, долання нав'язаної об'єктивації.

Здавалося б, цей етап пройдено. Однак, емоційність залишилася. Забарвлення мови культури позитивними конотаціями, коли йдеться про українських воїнів, медиків, волонтерів, взагалі «своїх» - мало не інстинктивна потреба сучасних українців.

Інші форми цієї емоційності, зокрема, примітивізація розмовної мови та вульгаризація візуального ряду – це справа естетичного смаку та стан свідомості. І це завжди було, є та буде у будь-якій культурі. Послугування грубою лексикою для означення нашого ворога і наслідків його агресії сприймаються наразі як норма.

Викликає ж занепокоєння те, що лайлива лексика увійшла як норма у ті сфери культури, які або слугували зразком нормативності мовлення (радіо та телебачення), або не дозволяли собі відверто обценної лексики. На одному популярному радіо аналітичного спрямування лайливі слова на позначення частин тіла звучать не лише під час прямих ефірів, коли журналіст може захопитися емоціями. Тексти з лайливою лексикою лунають в записі під час інформаційних пауз.

Підсумовуючи, акцентую на важливості емоційності мови культури у процесі полікультурної комунікації, у процесі виховання, національного самоусвідомлення. І неприпустимості розмиття кордонів нормативності мовлення.

ТЕПЛА Оксана Миколаївна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

КОНЦЕПТ «ВІЙНА» В ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Розуміння мови як компонента свідомості, світогляду й ментальності індивіда, сприяло співпраці мовознавства з певними галузями знань і виникненню нових перспективних напрямів для наукових студій, зокрема лінгвістичної концептології. Зважаючи на це, актуальність дослідження концепту «війна» у публіцистичному дискурсі є безсумнівною. Концепт «війна» є одним із універсальних концептів, оскільки функціонує в усіх культурах і мовах світу. Проте у мовній свідомості різних народів трактування війни не тотожне. Чільне місце у висвітленні збройних конфліктів належить засобам масової інформації, зокрема в тих країнах, що перебувають у стані війни або сусідять географічно чи культурно із цими державами.

Мета дослідження – з'ясувати особливості мовної репрезентації концепту «війна» в україно- і англomовній картинах світу на матеріалі публіцистичних текстів.

Варто зазначити, що об'єктивація концепту «війна» в публіцистичних текстах тривалий період здійснювалася з допомогою розлогої системи непрямих номінацій, приміром: *АТО (антитерористична операція), російська агресія, збройний конфлікт, протистояння, неоголошена війна, російське вторгнення, російська окупація, поле бою*. Нині у засобах масової інформації спостерігаємо розгалужену систему назв, ядро яких становить саме лексема «війна»: *«Перша леді Олена Зеленська відзначила, що 90% українців переживають стрес через війну» [2]; Байден: Підтримуючи Україну, ми утримуємо американські війська від участі у війні*[там само].

Означену поняття здебільшого вживається з численними ад'єктивами, що утворюють атрибутивні синтагми, в яких виражено різноманітні характеристики концептуалізованого поняття: *повномасштабна війна Росії проти України; до річниці широкомасштабної російської війни; як місто зустріло велику війну; втягнути Білорусь у відкриту війну з Україною; підла і підступна війна; холодна війна; терористична війна); жорстока російська війна проти України; зять Шойгу вважає війну проти України «кривавою і безглуздою»; припинити безглузду та жорстоку війну проти України; засудити «абсурдну і жорстоку» війну в Україні; агресивна, загарбницька*.

Отже, війни означають відповідно до мети (загарбницька, визвольна), масштабності (світова, міжнародна, місцева), держав - учасників конфлікту (російсько-українська, польсько-українська), очільників (путінська), часу, тривалості (затяжна, тривала, столітня), застосовуваної зброї (ядерна, хімічна).

У сучасних медіа зафіксовано синонімічні назви мовного репрезентанта концепту «війна»: *агресія, конфлікт, протистояння, боротьба, протиборство, борня* у складі як атрибутивних, так і номінативних синтагм: *в річницю повномасштабної агресії РФ проти України, тривале збройне протистояння; 5 сценаріїв закінчення боротьби в Україні; нинішня війна насамперед пов'язана з протиборством* [2]. Також поширеними є лексеми *атака, напад, вторгнення*.

Війна як суспільно-політичне явище втілене і в англomовній картині світу. Британія та Сполучені Штати Америки неодноразово зазнавали нападу з боку іноземців, а також самі активно воювали. Зважаючи на це, англomовні одиниці, що вербалізують концепт WAR, не лише характеризуються національно-культурною специфікою, а й пов'язані зі світосприйняттям, відображенням у ньому місця людини. Мовний вияв означеного концепту дає змогу простежити його осмислення у національному вимірі.

Л. Брославська, студіюючи доконцептуальні основи аналізованого концепту на основі теорії архетипів, стверджує, що війна в англomовній картині світу є символом зла, смерті, безнадії, печалі, виснаження, спустошення, знищення, поразки і навіть прибуткової справи (Брославська Л., 2013). Вивчаючи номінативне поле концепту «війна», дослідниця виокремлює 41 синонім до означеного поняття, систематизувавши їх у групи: «State of Armed Conflict» (стан збройного конфлікту), «Situation of Antagonism» (ситуація ворожнечі) і «Art of War» (мистецтво війни): *altercation, antagonism, argument, attack, battle, belligerency, blockade, bloodshed, campaign, clash, combat, competition, conflict, contention, contest, crusade, defence, disagreement, dogfight, drive, engagement, enmity, expedition, fight, hostility, hostilities, insurrection, massacre, mission, offensive, operation, rebellion, revolt, riot, rising, scuffle, skirmish, strife, struggle, quarrel, warfare*.

Як зазначають дослідники, концепт war є основою багатьох концептуальних метафор. Виокремлюють 42 концептуальні метафори, що репрезентують аналізований концепт в англomовній лінгвокультурі і дають змогу осмислити явища одного виду в термінах явища іншого виду. Своєю чергою, означені метафори згруповано у шість лексико-семантичних груп: «Насилля та агресія», «Жива природа», «Нежива природа», «Соціальні явища», «Екзистенціалізм», «Релігія».

Отже, найменування війни в українській лінгвокультурі виступають основою для метафоризації (*полеміка, холодна війна, економічна війна, ідеологічна війна, інформаційна війна*), що вказує на вплив концепту війна і воєнної ідеології загалом на інші аспекти мовних картин світу. Означений концепт є індикатором суспільної ідеології кожного періоду і водночас впливає на формування цієї ідеології і зміни в ній. Аналіз поняття концепту war в англomовній лінгвокультурі дав змогу виявити низку прихованих метафоричних моделей, що актуалізуються під час вербальної реалізації аналізованого поняття. Війна у свідомості носіїв англійської мови асоціюється із певною руйнівною силою, що рушить світовий порядок і соціальний устрій.

Література

1. Брославська Л. Я. Концепт війна в англomовній картині світу: доконцептуальні основи *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Романогерманська філологія. Методика викладання іноземних мов.* 2013. № 1051, Вип. 73. С. 46-51.
2. Українська правда. URL : <https://www.pravda.com.ua>.

ТЕСЛЮК Валентина Михайлівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
ПАНЧУК Павло Сергійович,
магістрант спеціальності «Психологія»
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ «Я-ОБРАЗУ» ОСОБИСТОСТІ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ

Складні життєві ситуації – це непередбачувані події або тривалі несприятливі умови, які значно ускладнюють життя людини, вимагають від неї мобілізації всіх ресурсів для подолання та, як наслідок, трансформують її уявлення про себе. Це може бути втрата близької людини, розірвання стосунків, тяжка хвороба, втрата роботи, стихійні лиха, війна. Поняття «складна життєва ситуація» найчастіше використовується як об'єднувальна категорія для таких термінів, як важка, екстремальна, кризова, проблемна, критична та інші ситуації.

У Законі України «Про соціальні послуги» поняття «складна життєва ситуація» визначається як обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно.

«Я-образ» – це динамічна система уявлень про себе, що включає: когнітивний компонент (знання про себе, свої здібності, цінності, мотиви), емоційний компонент (ставлення до себе, самоповагу, самооцінку) та поведінковий компонент (манера поведінки, самопрезентація).

Кожен з видів «Я-образу» може змінюватись під впливом різних чинників. У численних дослідженнях показано, що образ «Я-тілесне» або «Я-фізичне» трансформуються у зв'язку із фізіологічними та психологічними змінами, пов'язаними зі статевим дозріванням та під впливом вікового фактора, що трансформує уявлення про своє тіло і зовнішність; під впливом вроджених або отриманих тілесних (косметичних) вад; через захворювання; через зміну способу життя (систематичне заняття спортом); із народженням дитини тощо. «Я-соціальне» може трансформуватися на підставі значної кількості соціальних чинників, пов'язаних зі статусом особистості чи системою її соціальних зв'язків, зокрема, таких, як розлучення, втрата роботи, потрапляння у місця позбавлення волі, знаходження у спеціалізованих закладах тощо. Аналогічним чином у науковій літературі наявні дані про фактори змінювання таких видів Я-образу, як «Я-майбутнє», «Я-ідеальне» і таке інше.

Складні життєві обставини, в які портапила особистість впливають на її «Я-образ». Може змінюватися когнітивний компонент, людина може переоцінювати свої можливості, цінності, життєві цілі. Можуть відбуватися трансформації в емоційному компоненті, зокрема, можуть з'явитися почуття тривоги, страху, гніву, невпевненості в собі. У поведінковому компоненті трансформації виражаються у зміні стилю поведінки, соціальної активності особистості.

Характер трансформації «Я-образу» залежить від:

1. Специфіки складної життєвої ситуації: раптовість, тривалість, ступінь контролю над ситуацією.
2. Особистісних характеристик: стійкість до стресу, самооцінка, локус контролю.
3. Соціальної підтримки: наявність допомоги з боку близьких, друзів, фахівців.

Трансформації «Я-образу» особистості в складних життєвих ситуаціях можуть мати як позитивну так і негативну траєкторію.

Позитивна трансформація виражається в тому, що особистість стає сильнішою, стійкішою, здобуває новий досвід.

Негативні наслідки трансформація – розвиток комплексів, зниження самооцінки, втрата віри в себе.

Тому у випадках, коли особистість потрапляє у складну життєву ситуацію, вона потребує психологічної допомоги. Така допомога може включати:

1. Психологічне консультування: допомога в усвідомленні та прийнятті змін, пошуку нових сенсів життя.

2. Психотерапію: подолання психологічних травм, корекція самооцінки, підвищення стійкості до стресу.

Трансформація «Я-образу» особистості – це нормальний процес при переживанні складних життєвих обставин. Звернення за психологічною допомогою може значно полегшити цей процес. Навіть у складних ситуаціях можливо зберегти позитивне ставлення до себе і віру в свої сили.

ТІТЕНКО Наталія Миколаївна,
*старший викладач кафедри культурології,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ТЕАТР ЯК МОВА КОМУНІКАЦІЇ

Театр – важлива частина культури і мистецтва, яка відіграє важливу роль у сучасному суспільному житті людини.

З самого свого зародження, ще в часи античності, театр був важливим комунікативним інструментом, через який підіймалися важливі суспільні питання. Саме за допомогою нього відбувалась комунікація між різними верствами суспільства. У XIX столітті театр набув вже більш наближеної до сучасності форми, з'явилися чіткі вимоги до акторів, які мали навички вербальної та невербальної комунікації з глядачем через свою роль. А от сучасний театр — це вже унікальний комунікативний інструмент і вид мистецтва. Він поєднує в собі багато інструментів комунікації, не тільки між актором та глядачем, а й між режисером-постановником та глядачем, якому він ніби кидає виклик своїми постановкам.

Сучасний світ диктує нам свій темпоритм. Ми поспішаємо встигнути на роботу, додому, вирішити нагальні проблеми, зорієнтуватися у всіх реаліях життя. В такому шаленому темпі людина наче перестає помічати світ навколо неї. І більшість перетворюється на інструменти для реалізації власних потреб. А театр лишається місцем, де людина говорить з людиною. Тут відбувається живий обмін енергіями. І в цьому обміні ми пізнаємо себе і світ.

Через виставу актор може встановити емоційний контакт з глядачем, примусити його співпереживати дії, що розгортається на сцені. Вистава розглядається, так би мовити, як канал зв'язку, як своєрідна знакова система, що несе інформацію. При цьому інформаційні можливості художньої мови виявляються значно ширшими, мова мистецтва більш зрозуміла, метафорична, емоційно сильніша, ніж розмовна.

Мистецтво театру впливає комплексно і на розум, і на душу людини, формує цілісну особистість. Воно впливає на неї через естетичний ідеал, який виявляється як в позитивних, так і

в негативних образах. Театр дозволяє людині пережити інші життя як свої і збагатитися чужим досвідом.

Важлива специфічна особливість театру, яка відрізняє його переважно від усіх видів мистецтва, полягає у тому, що глядач має змогу стати свідком процесу художньої творчості, спостерігати створення художнього образу власними очима.

Мистецтво театру – живе мистецтво. Воно виникає лише в годину зустрічі із глядачем. Воно засновано на неодмінному емоційному, духовному контакті сцени й залу для глядачів. І якщо немає цього контакту, то немає й спектаклю.

«Велике розчарування для актора виступати перед порожнім залом, без єдиного глядача. Такий стан рівносильний перебуванню в замкнутому від усього світу просторі. Під час спектаклю душа актора спрямована до глядача, водночас, як і душа глядача звернена до актора. Мистецтво театру дихає, хвилює й захоплює глядача в ті щасливі миті, коли по незримим проводам високовольтних передач відбувається активний обмін двох духовних енергій, - від актора до глядача, від глядача до актора».

Читаючи книгу, дивлячись на картину, читач або глядач не бачить письменника чи живописця. І тільки в театрі людина віч-на-віч зустрічається з митцем у момент творчості. Вона разом з ним живе всіма подіями, що відбуваються на сцені. Таке співпереживання якраз і має у собі ту владну магнетичну силу, що споконвіків тягне людину в театр.

Читач наодинці із книгою може пережити хвилюючі, щасливі миті. Але театр не залишає свого глядача на самоті. У театрі все ґрунтується на активному емоційному взаємодіюванні тих, хто створює в цей вечір на сцені художній твір, і тих, для кого воно створюється.

«Коли ми, глядачі, завмерши в темряві глядацького залу, перемовляємося спільною ігровою театральною мовою, а актор, відчуваючи, як завмирає зал, натхненно «летить», - це не просто поетичний, а специфічно театральний доказ єдності світу. Ми досягаємо того, специфічного стану, де нема розрізнення між «я» і «ми». Цей стан метафорично можна назвати спільним «Я».

Тож глядач не може не виразити свого ставлення до того, що відбувається на сцені. Вибух схвальних оплесків, веселий сміх, напружена тиша, катарсис, безмовне обурення – у найбагатшому різноманітті проявляється глядацька співучасть у процесі сценічної дії. У театрі виникає святкова атмосфера, коли така співучасть таке співпереживання досягають найвищого розпалу.

І, на відміну від кіномистецтва, розрахованого на мільйонні аудиторії, театр все ж таки є елітарним мистецтвом і має свою важливу та емоційну мову комунікації.

Література

1. Лесь Курбас. Філософія театру, Харків-Київ: Видавництво «Основи», 20.
2. Неллі Корнієнко. Український театр у переддень третього тисячоліття. Пошук. Київ: Видавництво «Факт», 2000.
3. Олена Левченко. Театр у системі філософської антропології. Нац. центр театр. мистецтв ім. Леся Курбаса, Київ, 2021.

ТУРЩИНА Олена Миколаївна
*Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ВАЖЛИВІСТЬ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

На даному етапі розвитку глобалізації, процеси світової інтеграції стали загальноприйнятими та вважаються швидше правилом, аніж виключенням із правил. Чим більш відкритими для світу стають країни, тим більше зростає потреба у компетентній взаємодії. Тож, ключовими якостями для всіх фахівців, залучених до міжнародної комунікації стають знання іноземних мов, вміння вести переговори, будувати ефективну співпрацю, налагоджувати стосунки між інституціями та установами, заключати договори тощо.

Розвиток світової економіки, прискорення науково-технічного прогресу та необхідність вирішення глобальних безпекових питань охоплюють різні сфери суспільного життя всіх держав світу. Неможливо знайти суспільства, які не відчули б на собі вплив з боку культур інших народів. З одного боку, світ об'єднується на основі економічної, технологічної, інформаційної інтеграції. З іншого боку, зростає культурна самосвідомість та культурна самоідентифікація.

Зважаючи на вимоги сьогодення, Україна прагне зробити вітчизняну вищу освіту частиною світового освітнього простору, де мультикультурність і полікультурність є нормою. На необхідності досягнення відповідності рівня підготовки здобувачів вищої освіти різних галузей потребам і вимогам сучасного полікультурного суспільства наголошують такі нормативні документи, як Закон України «Про вищу освіту», Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та інші. Так, у якості одного з принципів, на яких ґрунтується державна політика у сфері вищої освіти, є принцип «міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи» [6].

В двадцять першому сторіччі, завдяки глобалізаційним і міграційним процесам, в ЄС спільно навчаються представники різних народів з різною національною культурою, різноманітними національними звичаями, психологічним укладом і менталітетом. Поліетнічний склад учасників освітнього процесу створює певні проблеми, пов'язані з подоланням деяких особливостей і складностей, властивих взаємостосункам з різними поведінковими стереотипами. Своєрідністю традицій, звичаїв, та рис національного характеру, які склалися протягом усієї історії тої або іншої нації. В умовах сьогодення формування культури стосунків, заснованих на національних і загальнолюдських цінностях, у навчальних закладах з багатонаціональним складом учнів має надзвичайну актуальність.

У січні 2016 року ЄС прийняв резолюцію «Міжкультурний діалог, культурне різноманіття та освіта» («Intercultural dialogue, cultural diversity and education»), в якій вказано на важливість викладання міжкультурного діалогу, навчання міжкультурної компетентності, що сприятиме подоланню та уникненню конфліктів, та формуванню почуття власної ідентичності [14].

Слід зазначити, що вперше визначення полікультурної освіти («Multicultural education»), яке трактувалось як ситуація взаємодії тих хто навчається з незнайомими елементами культури та інокультурними реаліями у сфері освіти – було представлено у Міжнародному словнику освіти, виданому у Лондоні у 1977 році [16].

Зважаючи на актуальність питання полікультурної освіти, дослідження щодо визначення поняття проводились багатьма вченими.

Для України, як і для більшості країн світу, які працюють над упровадженням концепції мультикультурної освіти, певний науковий інтерес становлять принципи мультикультурної освіти, розроблені Дж. Бенксом . На думку дослідника провідними принципами мультикультурної освіти слугують такі провідні положення:

- мультикультурну освіту слід розглядати як процес;
- перш ніж розпочинати реалізацію мультикультурної освіти, необхідно домогтись усвідомлення учасниками цього процесу своєї етнічної ідентичності;
- полікультурний підхід до організації навчання має охоплювати всю його організацію;
- у кожному суспільстві має функціонувати свій варіант мультикультурної освіти, що відображатиме його специфіку;
- реалізації мети і завдань мультикультурної освіти має передувати спеціальна підготовка як вчителів, так і батьків;
- упровадження мультикультурної освіти не має обмежуватися певними часовими рамками;
- ідея мультикультурної освіти має знаходити всебічне відображення у змісті навчальних програм [10].

Отже, полікультурна освіта є ключовою складовою підготовки здобувачів вищої освіти, і потребує подальшого розвитку і реформування у відповідності до міжнародних стандартів.

Література

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Banks J. A..Teaching ethnic studies: Concepts and strategies / J.F.Banks/ Washington, DC: National Council for the Social Studies,1973. 232 p.
3. European Parliament. Committee on Culture and Education. Motion for a European Parliament Resolution on the role of intercultural dialogue, cultural diversity and education in promoting EU fundamental values. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2015-0373_EN.html
4. International Dictionary of Education, 1977, p. 273
5. Turitsyna O.. Полікультурна освіта в сучасному освітньому просторі. Modern processes of economy adaptation in crisis conditions. Monograph. Opole: Academy of Applied Sciences Academy of Management and Administration in Opole, 2023, 208 p.

ХАРЧЕНКО Лариса Миколаївна,
*кандидат філософських наук, доцент,
Університет Григорія Сковороди в
Переяславі (м. Переяслав, Україна)*
ТКАЧЕНКО Дмитро Павлович,
*здобувач вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня,
спеціальності 033 Філософія,
Університет Григорія Сковороди в
Переяславі (м. Переяслав, Україна)*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ І ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ УСТАНОВОК ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасний світ все більше набуває глобалізованого характеру існування. В умовах глобалізації кардинально ускладнюється структура світового розвитку, трансформуються цінності та норми життєдіяльності людей, видозмінюється система взаємодії між ними, утверджується нова модель відносин між суспільствами, встановлюються нові пріоритети у розв'язанні глобальних системних проблем.

Варто відзначити той факт, що однією із сутнісних характеристик глобалізації є перетин життєвих смислів як окремих людей, так і цивілізацій. Саме у цивілізаційному вимірі особливого статусу набувають ті зміни, основою яких є соціокультурна комунікація, адже потреба народів у культурному порозумінні, прагнення пізнати духовний світ одне одного, динаміка і суперечливість соціального розвитку призводять до інтенсифікації комунікативних процесів, що набувають системного характеру. Людство усвідомило, що тільки шляхом знаходження консенсусу можна вирішити глобальні проблеми і захистити себе від самознищення.

Дані судження дозволяють прийти до висновку, що соціокультурна комунікація як обмін між людьми ціннісними надбаннями існувала завжди, адже з давніх часів виникали зв'язки, що сприяли взаємодії та взаєморозумінню різних культур. В сучасних умовах спілкування народів набуло не тільки глобального характеру, але й вимагає такої гуманістичної спрямованості, яка, завдяки міжкультурній комунікації, дає можливість людині успішно розвиватися на засадах єдності загальнолюдських і національних цінностей. Захист культурної самобутності народів, відстоювання їх духовного суверенітету, власних культурних цінностей органічно пов'язується як із загальнолюдськими, так і окремо взятої людини потребами та інтересами.

Основною ознакою цілісності, на нашу думку, є почуття людини, що в неї все є. Незалежного від того, наскільки людина дійсно здорова, багата, забезпечена матеріальними та іншими благами, коли вона відчуває рівновагу та слідує за покликом власного духу, – особистість стає цілісною і на глибинному рівні відчуває, що в неї все є. Таким чином, вона стає невідконтрольною світові споживання і здобуває повну свободу [3].

Крім того, становлення людини як соціальної істоти відбувалося на основі засвоєння нею цінностей, вироблених людством упродовж усієї історії, – мови, способів діяльності, вміння використовувати знаряддя праці, різноманітних культурних традицій. Соціальна обумовленість людини не потребує доведення, адже людина може виступати як продуктом певної епохи, певного суспільства, так і результатом, своєрідним втіленням усієї попередньої історії людства. Її універсальність та унікальність, здатність до самовизначення, вільної й творчої діяльності визначає характер взаємодії з оточуючою дійсністю [2, с. 99]. Цінності структурують реальність

за критерієм її значущості для людини, виступають канонами смислотворення, а значить постійно оновлюються. Кожний смисл є унікальним, бо за ним стоїть унікальність кожної людини, конкретної життєвої ситуації [1].

Поміж тим, важливим чинником формування особистості виступає культура, яка є універсальним механізмом ствердження людських цінностей. Вона представляє собою всі засоби і способи закріплення, передачі, обґрунтування й утілення людських цінностей. Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що культура ознайомлює людину зі здобутками попередніх цивілізацій, формує власне світосприйняття, допомагає пізнати дійсність та власну духовність. Через це можна говорити, що цінності складають смисловий каркас культури. Культура дає цінностям понадситуаційний вихід у буття, відкриваючи для них можливість творити нові ситуації й нові події [3].

З огляду на попередні наші розвідки слід зазначити, що сучасне суспільство зазнає постійної трансформації та діджиталізації, що, безумовно, значно впливає не тільки на процеси мислення особистості, а й на її бачення цілісної картини життя. Людський світогляд постійно змінюється під впливом якісних перетворень, що відбуваються у суспільстві. Відповідно, відбувається і зміна ціннісних орієнтирів та їх якісне перетворення. Як наслідок, у процесі своєї життєдіяльності, особистість формує та дотримується власної життєвої стратегії. У процесі соціалізації людини відбувається формування її внутрішнього світу, ціннісно-смислових вимірів та основ буття.

Отже, соціокультурні комунікації сьогодні в значній мірі детермінують ціннісні орієнтації і спрямованість розвитку культури, внаслідок чого в умовах глобалізації від їх змісту все більше залежить буття всіх локальних культурних світів, сучасної людини і людства в цілому. Тому соціально-філософська рефлексія соціокультурних комунікацій може бути розглянута як пошук шляхів їх конструктивного розвитку і гуманізації культурного простору в цілому, що є відповіддю на глобальні виклики XXI століття.

Література

1. Особистість у вирі планетарного світу : *монографія*. Кн. 1 / Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; за наук. ред. В. П. Бега ; редкол. : В. П. Бех (голова), Ю. В. Бех (заст. голови) [та ін.]. Київ : Інтерсервіс, 2019. 620 с.
2. Харченко Л. М. Сучасні виміри людського буття. *Гуманітарно-наукове знання: становлення парадигми* : матеріали міжнар. наук. конф. Чернівецький нац. ун-т. Чернівці, 2011. С. 98–100.
3. Харченко Л.М., Ткаченко Д.П. Проблема цілісності буття людини: культурно-антропологічний контекст. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2023. Випуск 49. С. 166-172.

ХВІСТ Вікторія Олексіївна,
*кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних
відносин і суспільних наук,
Національний університет
біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЛАНОВІЮК Людмила Петрівна,
*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет
біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ФЕНОМЕН ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Сьогодні Україна переживає важкі часи своєї історії. Наразі, на жаль, маємо констатувати, що українське суспільство ще не виробило модель історичної пам'яті, яка б могла консолідувати націю як цілісне політико-культурне утворення. Політика пам'яті постає як одна з найбільш актуальних проблем пострадянського і посттоталітарного розвитку Української держави, оскільки історія як пам'ять суспільства є не тільки дискурсивною практикою, а й виконує важливі завдання легітимації політичного режиму, «узаконюючи» державність, націю, інтереси груп та спільнот тощо. В умовах інформаційної війни, яка є невід'ємною частиною активної фази гібридної війни, що ведеться РФ проти України ще з 2014 р., політика пам'яті стає ключовим напрямом військових дій, від успішності реалізації якої багато в чому залежить перемога в сучасній війні. Справжнім випробуванням для Української державності стала «гаряча» фаза російсько-української війни, розпочата 24 лютого 2022 р., яка є жахливим продовженням агресії РФ проти суверенної України. Ці події надзвичайно загострили проблему політики пам'яті в умовах гібридної війни. Феномен пам'яті набуває цілеспрямованого характеру, оскільки конструюється державою та її відповідними структурами, відображуючи тим самим певний владний інтерес. У силу своєї специфіки у політиці пам'яті центральне місце посідає держава. Отже, державна політика пам'яті є сукупністю офіційних репрезентацій історичного минулого, комеморативних стратегій та практик, орієнтованих на формування історичної пам'яті етнонаціональної спільноти. Алла Киридон зауважує, що державна політика пам'яті трансформується під впливом зміни ідеології, політичного режиму, а це, в свою чергу, впливає на вписування індивідуальної пам'яті в матриці інституційні (державні). Зміна оціночних формулювань та ставлення до подій минулого з конкретною метою є сутнісною характеристикою інституційної версії пам'яті [1].

У сучасних умовах потреба в політиці пам'яті в перспективі потрібна нам з ряду причин. Зокрема, для відбиття атак російської геноцидної пропаганди, яка з історії зробила інструмент своєї агресії. Росія використовує історичні кліше, розроблені ще сто років тому, які десятиліттями експлуатувалися в СРСР і використовуються сьогоднішньою Росією. Кліше, які нині впроваджені до великої частини інтелектуального дискурсу на Заході. Отже, проблема не лише в самій Росії та із самою Росією. Російська агресія проти нашої держави націлена на минуле: намагання Путіна та його посіпак розвернути колесо Історії так, щоб у ній не було України та українців.

Також політика пам'яті нам потрібна для розвитку української нації після Перемоги. Нації політичної, ціннісним стрижнем якої буде досвід теперішньої війни, яку ми ведемо вже впродовж 10 років, тобто третину періоду існування незалежної Української держави.

Крім того, політика пам'яті нам необхідна для розкриття місця України в історії Європи й усього світу. Маємо думати про доповнення усталеної парадигми європейської історії, сьогодення і майбутнього Європи та демократичного світу нашими нарративами. Згідно зі справедливою переконаністю в тому, що доля волі та демократії у протистоянні із авторитарними режимами вирішується саме в Україні.

Україна націлена на майбутнє. Ми непохитно віримо в Перемогу, мир і наше членство в Європейському Союзі та НАТО. Бо це означає безпеку, добробут, свободу і демократію. Саме за ці цінності ми воюємо, бо з гіркого історичного досвіду знаємо, що приналежність до «русского міра» означає неминуче поневолення, геноцид, розділення України на шматки для торгів з іншими сусідами, що захочуть взяти участь у цьому розподілі.

На наше місце в Європі маємо повне право дивитися з перспективи здорової україноцентричності [2]. Отже, переосмислення має стосуватися не лише поточного, а й минулого століття. Російсько-українська війна — це справді перша європейська війна ХХІ ст., бо здолавши спротив українців, Путін планував піти далі на захід. У нашій політиці пам'яті європейці мають побачити також себе.

Література

1. Іваненко В., Кривошеїн В. Державна політика пам'яті в сучасній Україні в умовах інформаційної війни (2014-2021 рр.). *Науково-теоретичний альманах Грани*, 25(2), 2022. С. 16-21.
2. Княжицький М. Для чого сучасній Україні політика пам'яті. Електронний ресурс: <https://espresso.tv/dlya-chogo-suchasniy-ukraini-politika-pamyati>

**ХОМЕНКО Світлана
Володимирівна,**
*старший викладач
Таврійський національний
університет імені
В. І. Вернадського
(Київ, Україна);*
ЖУР Валентина Іванівна,
*асистент
Національний
транспортний університет
(Київ, Україна)*

РІДНА МОВА ЯК МОВА-ПОСЕРЕДНИК У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

У минулому володіння кількома мовами було життєво важливим, особливо під час об'єднання країн і міжнародних зустрічей. У наші дні знання англійської мови стало життєво важливим для успішного бізнесу та спілкування по всьому світу.

Оглядаючи цю історію, можна визначити, що вивчення іноземних мов та використання рідної мови завжди були взаємопов'язаними аспектами, які відображають культурні, соціальні та економічні тенденції свого часу.

Рідна мова, також відома як перша мова, — це мова, яку людина вивчає в ранньому дитинстві або з народження. Це мова, яка допомагає людині відчувати себе комфортно та дозволяє їм говорити, що хочуть. На сучасному етапі багато людей обирають більш поширені мови, щоб адаптуватися або отримати соціальні та економічні переваги. Але з багатьох причин збереження рідних мов має значення.

По-перше, рідна мова є важливою частиною культури та ідентичності людини. Вона відображає її коріння, минуле та спадщину. Втрата рідної мови означає втрату частини своєї ідентичності та віддалення від власного коріння. Для збереження мовної спадщини та культурного різноманіття важливим є збереження рідних мов. Ця ідея обговорюється в книзі "Мовна політика та мовні права" авторів Ніколи К. Блумфілда та Маріанни Бюхлер: "Збереження рідних мов має важливе значення для збереження культурної спадщини та культурного різноманіття. Рідні мови є носіями традицій, знань та цінностей певних спільнот. Якщо рідні мови зникають, то разом з ними зникає і частина культурної спадщини цих спільнот. [1с.14-15.]

По-друге, мова впливає на когнітивний розвиток. Згідно з дослідженням, діти, які вивчають рідну мову, краще розуміють ідеї та розвивають навички критичного мислення, ніж діти, які вивчають другу мову. Це пов'язано з тим, що рідна мова дитини пов'язана з її емоційними та когнітивними розвитками. Ця ідея обговорюється в книзі "Оволодіння мовою: Теорія та практика" авторів Мерілін К. Бетс та Магдалени В. Пайпер. Автори пишуть: "Мова є потужним інструментом для мислення. Вона допомагає нам організувати наші думки, структурувати інформацію та вирішувати проблеми. Дослідження показали, що діти, які добре володіють рідною мовою, краще розуміють ідеї та розвивають навички критичного мислення, ніж діти, які не володіють рідною мовою або володіють нею недостатньо добре." [2, с.15-16.]

Знання рідної мови покращує розуміння інших мов. "Люди, які добре володіють рідною мовою, швидше за все, зможуть вчити інші мови швидше та ефективніше. Це пов'язано з тим, що вони мають краще розуміння того, як працює мова взагалі, і вони можуть використовувати свої знання рідної мови для порівняння та контрасту з іншими мовами." Ця ідея обговорюється в книзі "Діалектика між мовами" автора Карла-Георга Поліна. Здатність порівнювати та порівнювати мовні відмінності є причиною цього.

Нарешті, освоєння мов, культурне різноманіття та когнітивний розвиток залежать від збереження рідних мов. Професор Джим Каммінс з Університету Торонто в Канаді дослідив, чому так важливо, щоб батьки розмовляють зі своїми дітьми рідною мовою. Його дослідження розкривають зв'язок між розвитком дитини та її рідною мовою. Він виявив, що діти, які розвивають навички володіння двома або навіть трьома мовами, виростають і глибше розуміють, як складати речення та вирази, що значно полегшує використання мови в цілому. [3]

Діти, які розмовляють лише однією рідною мовою, мали фіксоване мислення про те, як повідомляти те, що вони хочуть або потребують. Було виявлено, що діти, у яких лише одна рідна мова, не вміють використовувати цю мову так само глибоко, як діти, які використовують дві або рідні рідні мови. Професор Дж. Каммінс [3] розповідає про те, як діти, які розмовляють кількома мовами, мають розвинене критичне мислення, оскільки їм доводиться досліджувати, як формувати та використовувати мову, яку вибрали в даний момент часу. Крім того, було підтверджено, що дітям з міцною рідною мовою легше опанувати другу мову та розвинути свої навички грамотності. Дж. Каммінс дійшов висновку, що знання та навички дітей передаються між мовами. Однак навички, набуті рідною мовою, також можна застосувати до підходу до вивчення мови, тож якщо дитині потрібно більше думати про те, як вимовляти речення та коли його використовувати, її культурна ідентичність також легко адаптується. Коли діти розвивають

свою рідну мову, вони одночасно розвивають цілу низку інших важливих навичок, таких як критичне мислення та навички грамотності. Саме ці навички вони беруть із собою у формальну освіту, і дослідження показують нам, що будь-які навички та поняття, отримані учнями рідною мовою, не потрібно навчати заново, коли вони переходять на другу мову.

Наприклад, якщо дитина розвинула здатність здогадуватися про значення слова через його контекст або робити висновки про значення, читаючи між рядками, ці навички легко передаються, коли вона починає вивчати другу мову. Однак набагато важче навчити цим абстрактним навичкам безпосередньо через другу мову. Але це питання буде більш детально розглянуто в наступному розділі.

Мова є потужним інструментом, який має здатність об'єднувати людей, передавати ідеї та створювати культуру. Це засіб, за допомогою якого ми виражаємо себе та спілкуємося з іншими. Не можна недооцінювати роль рідної мови у вивченні та розумінні мови. Для багатьох із нас рідна мова є першою мовою, якою ми вчимося розмовляти та якою спілкуємося з родиною та друзями.

Те, як ми використовуємо рідну мову, може мати глибокий вплив на нашу здатність вивчати нові мови та розуміти різні культури.

Будь-яка людина яка коли-небудь намагалася вивчити нову мову, ви знаєте, що це нелегко. Існують нові правила граматики, які мають багато винятків, нові звуки, які важко вимовляти, нескінченні списки словникового запасу для запам'ятовування тощо.

Учні, які вивчають другу мову, особливо ті, хто на початкових етапах володіння, будуть покладатися на те, що вони знають про свою першу мову, щоб побудувати гіпотези про те, як працює друга мова. Вчителі можуть використовувати свої навички першої мови, щоб передбачати та вирішувати помилки своїх учнів. [4]

Дослідження показали, що учні, незалежно від рідної мови, демонструють однакову послідовність розвитку під час навчання іноземної мови. Тим не менш, перша мова відіграє певну роль у деяких важливих моментах. Наприклад, учні, чия рідна мова не містить граматичних еквівалентів для артиклей (der, die, das, die/ein, eine, ein), стикаються з великими труднощами під час навчання іноземної мови. "Оскільки у процесі мовлення здійснюються операції зворотного зв'язку, завдяки яким висловлювання наближаються до мовленнєвого задуму, під час навчання говоріння необхідно вдосконалювати ці операції. З цією метою потрібно використовувати різні опори, ключі для самоконтролю, контроль і корекцію з боку вчителя та кращих учнів. Згодом ці операції переходять у систему внутрішніх розумових дій учнів і перетворюються на самоконтроль і самокорекцію.[5 с.142] Не всі перешкоди, які виникають у тих, хто вивчає іноземну мову пов'язані з їхньою рідною мовою. Однак чим більше вчителі знають про рідні мови своїх учнів, тим краще вони можуть виявити та допомогти учням уникнути помилок. [5]

Учні отримують користь від розвитку свого усвідомлення власної мови та зв'язку з іноземною мовою, що називається «металінгвістичним усвідомленням». Уроки, які чітко обговорюють подібності та відмінності між структурами рідної та англійської мови учнів, можуть допомогти вчителям розвинути металінгвістичну обізнаність учнів. Незважаючи на те, що вчителям, які працюють у різних класах, може бути важко мати повне розуміння всіх рідних мов своїх учнів, вони повинні мати розуміння основних характеристик мов учнів, які можуть вплинути на їхню здатність спілкуватися другою мовою. Якщо ви вільно та грамотно говорите своєю рідною мовою, ви маєте більше шансів навчитися говорити іншою мовою.

Отже, чим більш грамотним учень у своїй першій мові, тим легше йому перейти на другу мову за допомогою відповідної підтримки та навчання. У цьому випадку чітко простежується

взаємозалежність і зв'язок між першою та другою мовами. Процес засвоєння другої мови учнями впливає на їхній рівень володіння рідною мовою, який включає їхню усну мову та грамотність, розвиток металінгвістики та навчання академічних особливостей використання мови. Чим більше академічних знань Студентам буде легше вивчати другу мову, чим кращі їхні знання та навички рідної мови [6].

Вже доведено багатьма дослідниками, чиї праці також, були описані вище, що мовна здатність рідної мови має тісний зв'язок з розвитком когнітивних здібностей і здібностей до навчання.

Історична динаміка вивчення іноземних мов свідчить про прагнення сприйняти і зрозуміти мову народу для забезпечення комунікації й економічного обміну. Однак процес діалогу й вивчення інших мов під неодмінною участю наших предків сприятиме виникненню нових лінгвістичних умінь та поглибленню культурного розміру, сприяючи, таким чином, загальному розвитку цивілізації. Завдяки вивченню історії мови та прогресивному підході у науці та філології, ми маємо можливість краще сприймати формування людської спільноти в минулому, розкриваючи основи сучасності та сприяючи нашому взаєморозумінню й взаємоствердженню в сучасному світі. Вивчення іноземних мов і використання рідної мови простягається протягом багатьох століть і відображає еволюцію суспільства та культури. Історія та культура властиві мові. Вивчення рідної мови означає вивчення тієї самої історії та культури своїх батьків, родичів і навіть попередніх і наступних поколінь. Усвідомлення своєї приналежності до рідної країни додає людині впевненості та стабільності.

Збереження і використання рідної мови є ключовими для національної і культурної самоідентифікації. Ця мова - не лише засіб спілкування, але й важлива складова передачі історії, цінностей та традицій спільноти. Вона сприяє збереженню колективної пам'яті та спільного досвіду, відтіляючи культурну спадщину та особисту ідентичність.

Багато національних мовних політик націлені на підтримку й стимулювання використання рідної мови в освіті, медіа та суспільному житті, сприяючи мовній різноманітності та підтримці мовної рівності.

Використання рідної мови може виступати як важливий символ для підтримки єдності та національної свідомості. Вона віддзеркалює національну спадщину та важливі культурні наслідки, що сприяють утвердженню особистої та колективної ідентичності.

У контексті глобалізації, наступне покоління стикається з міжкультурним обміном та перетином мовних змістів. Втім, збереження рідної мови отримує нове значення, бо вона стає зв'язком із минулим, передавачем культурних цінностей і базою спілкування у сімейному, традиційному та культурному середовищі. Таким чином, вона стає важливою частиною підтримки унікальності культурної спадщини, сприяючи збереженню та розвитку культурного багатства та ідентичності у глобальному контексті.

Література

1. Littlewood, W. Communication-oriented language teaching: where are we now? Where do we go from here? *Language Teaching*, 47(03), 2014. pp.349-362.
2. Essberger, J. The Audiolingual Method". *Tefl Teaching Ressources and Language Teaching Methods*. Retrieved October 3, 2022, URL: <https://www.tefl.net/methods/audiolingual.php>.
3. Cummins, J. Dual Language Education". *Multilingual Matters* .1997. pp.384.
4. Карп'юк О. Д. Методика викладання іноземних мов. Видавництво: Радянська школа, 1968. с.272.

5. Карп'юк О. Д. *Методика викладання іноземних мов*. Видавництво: Радянська школа, 1968. с.272.
6. Kaushanskaya M, Yoo J, Marian V. *The Effect of Second-Language Experience on Native-Language Processing*. *Vigo Int J Appl Linguist*. 2011. pp. 54-77. PMID: 23125864; PMCID: PMC3484981.

ХОМЕНКО Світлана Володимирівна,
старший викладач
Таврійський національний університет імені
В. І. Вернадського
(Київ, Україна);
ФУДОРУК Олександра,
здобувач вищої освіти
Таврійський національний університет імені
В. І. Вернадського

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЛІНГВІСТИЦІ

Трансформація як явище проникає у багато сфер життя та має характер міждисциплінарного поняття. Воно притаманне будь-якій сфері, що розвивається та є її основною характеристикою. Власне, наявність змін свідчить про розвиток будь-якої сфери чи системи.

Сам термін «трансформація» використовують на позначення змін чого-небудь або перетворення системи різного масштабу, глибини й спрямованості, спричинені внутрішніми або зовнішніми факторами [1, с. 125].

Найбільше трансформаційні процеси спостерігаються науках, що тісно пов'язані з людиною, соціумом та її місцем у ньому. Особливо це стосується соціальних наук та лінгвістики. Це можна пояснити тим, що мова, як предмет лінгвістичної науки, розвивається та змінюється під впливом соціальних зв'язків та відображає всі процеси та зміни, що відбуваються у соціумі. Вона однією з перших реагує на появу нових речей, термінів та понять, даючи їм назви. Останні, у свою чергу, стають активною лексикою, поступово витісняючи вже існуючу.

Трансформаційні процеси в лінгвістиці включають зміни в мовних структурах, такі як синтаксичні перетворення, які змінюють форму або структуру висловлення, та інші елементи, що впливають на мовне вираження та його розвиток. Ці процеси допомагають вивчати еволюцію мов та їхні зміни в часі.

На основі трансформаційних процесів виник і один з методів дослідження, а саме трансформаційний аналіз. Його розуміють як «експериментальний прийом визначення синтаксичних і семантичних подібностей і відмінностей між мовними об'єктами через подібності й відмінності в наборах їх трансформацій». Методику трансформаційного аналізу опрацювали й увели в лінгвістичну науку З. Харріс та Н. Хомський на початку 50-х років ХХ ст. Згідно цього методу в основі будь-якої мовної структури лежить її еквівалентність іншій за будовою мовній структурі [2].

До трансформаційних процесів у лінгвістиці належать: виникнення неологізмів, перехід певних слів до застарілих, поява архаїзмів. Також трансформації можуть стосуватися не лише лексичного наповнення, а й частин мови. Зокрема, О. Т. Черкасова, А. А. Лучик та В. В. Виноградов говорили про трансформації прислівників та їхніх еквівалентів у службові слова. Дослідники відзначали поетапний характер цих явищ, внаслідок чого одні й ті самі форми часто за одними критеріями можуть бути співвіднесені з прислівниками, а за іншими - із прийменниками [3; 4;].

Найчастіше трансформаційні процеси у мові зачіпають саме лексичний рівень мови. Разом з тим, ці зміни відображаються не лише на словниковому складі мови, а й зазнають впливу на рівні частин мови. Такий приклад мовних трансформацій розглянемо на прикладі таких частин мови як прийменник, прислівник та іменник.

Вітчизняна дослідниця А. А. Лучик зазначає, що при розподілі одиниць на прислівникові та прийменникові еквіваленти варто звертати увагу на те, що вони відрізняються за синтаксичною функцією та позицією у реченні. Крім цього, важливим аспектом є номінативний характер прислівникових еквівалентів, що взаємодіє з властивостями їхніх обставинних синтаксичних функцій. Як результат, іменниковий за походженням елемент переорієнтується і специфікується для вираження семантики прислівника. Прийменниковим елементам чіткість лексичного значення не властива та є абстрактним, через що потребує семантичних поширювачів, якими найчастіше виявляються іменники. Зазначені чинники сприяють появі в мовній системі граматичних омонімічних утворень: власне прийменниково-іменникова сполука - прислівниковий еквівалент слова – прийменниковий еквівалент слова. Таким чином, прийменникові еквіваленти прийменниково-іменникового походження здатні переходити від моно- до полісемантичності [5, с. 185-187].

Такі трансформаційні явища у мові маловивчені, оскільки спостерігаються рідше, ніж трансформації саме у лексиці. Як зазначалося вище, найбільше зміни зачіпають лексичний шар мови. Тому, більшість трансформаційних процесів у лінгвістичній науці найкраще спостерігаються саме на прикладі лексики. Це пояснюється тим, що словниковий склад мови найбільше, найповніше та найглибше відображає соціальні, культурні та інші зміни у соціумі. Ці трансформації стосуються як власне лексичного складу як то поява неологізмів, перехід лексики з активної в пасивну з подальшим перетворенням на архаїзми або історизми, так і появи й активного використання фемінітивів.

Останнім часом у мовознавчій науці все більше уваги стали приділяти фемінітивам. Їх вважають наслідком трансформаційних процесів, пов'язаних з демократизацією та розвитком громадянського суспільства. Це явище супроводжується необхідністю формування гендерної культури [6]. Самі фемінітиви поки важко приживаються у мові, оскільки за роки перебування під утисками зі сторони російської мови, суспільство звикло послуговуватися єдиною формою для жінок і чоловіків усіх професій. Така мовна особливість пояснюється тим, що раніше був поділ професій на чоловічі та жіночі. А у часи древніх Греції та Риму, де зародилася більшість професій, їх могли опановувати виключно чоловіки.

Збагачення словникового складу мови є необхідною умовою її існування. Стрімкий розвиток технологій у сучасному світі, поява нових можливостей, явищ та понять спричиняє постійне поповнення мови новою лексикою [7]. Нові слова у мові називаються неологізмами. Значна кількість неологізмів обумовлена соціальною потребою в іменуванні всього нового та в його осмисленні внутрішньомовними чинниками, а саме тенденціями до економії, уніфікації, системності мовних засобів, етимологією, завданнями експресивно-емоційної стилістичної виразності [8, с. 149]. Неологізми також є маркерами розвитку суспільства. Якщо проаналізувати словниковий склад мови, наприклад, початку 2000-х років і зараз, то можна помітити, що багато слів зникло з ужитку і так само багато з'явилося.

У зв'язку з неологізмами варто розглянути і такий трансформаційний процес у лінгвістиці як запозичення. Їх прийнято визначати як «звук, морфему, слово або його окреме значення, фразеологізм, синтаксичну конструкцію, перенесені з однієї мови в іншу, а також сам процес подібного перенесення» [9, с. 194]. Л. Крисін висуває низку ознак, які свідчать про входження іншомовного слова в систему мови-реципієнта: 1) передавання іншомовного слова фонетичними і графічними засобами мови-реципієнта; 2) співвіднесеність слова з граматичними класами і категоріями мови-реципієнта; 3) фонетичне засвоєння іншомовного слова; 4) його граматичне

освоєння; 5) словотвірна активність слова; 6) семантичне засвоєння іншомовного слова: чіткість значення, диференціація значень і їх відтінків між словами, наявними в мові, і запозичуваним словом; 7) регулярний мовний вжиток: для терміна – стійкий вжиток у тій термінологічній галузі, яка його запозичила, наявність визначених парадигматичних відношень з термінами цього термінологічного поля [10, с. 35].

Поруч з запозиченнями, до категорії мовних трансформацій належать й іншомовні слова. У сучасному мовознавстві термін іншомовне слово вживають на позначення слова з іншої мови, яке, на відміну від запозичених слів, не засвоєне повністю мовою-реципієнтом, а усвідомлюється мовцем як чужорідне й зберігає ознаки свого походження [10, с. 230]. Дослідник Л. Крисін уживає його буквальноше – слово з іншої мови. Відповідно до цього, доцільно сприймати іншомовні слова як одну зі стадій запозичення, тому в загальній класифікації немає потреби послуговуватися цим терміном [11, с. 55].

Лінгвістичні трансформації стосуються не лише виникнення нових слів чи використання фемінітивів. Вони торкаються також і такого значного пласта лексики як власні назви, або оніми. Це та лексика, яка присутня в усіх мовах, проте у кожній є свої особливості, зумовлені мовною специфікою. Щодо українських онімів, то вони відрізняються набором, характерними фонетичними трансформаціями особових імен, різноманітністю пестливих іменних форм (чого немає, напр., в англ. мові), комплектами словотворчих засобів з їх продуктивністю (напр., назви населених пунктів на -івці, клички тварин на -ко) тощо [12, с. 83 – 84].

Окрім появи фемінітивів та неологізмів, з часом у лексиці з'являється і такий клас слів як архаїзми та історизми. Перші використовують на позначення термінів та понять, назви яких витіснили сучасні терміни на позначення понять та реалій, що існують і зараз, а другі – на позначення слів або їх окремих значень, що вийшли з ужитку разом з позначуваними реаліями та не мають синонімів у сучасній мові [13].

Трансформації підлягає також і професійна лексика, тобто така, що використовується фахівцями певної галузі чи сфери діяльності. Цей феномен пояснюється тим, що зараз виникає багато професій, пов'язаних з цифровою сферою. Звідси ж у мові з'являється багато запозичень. Ці процеси у мові відображають перехід соціуму від замкненої системи функціонування до глобалізму. З одного боку, такі трансформації позитивно впливають на соціум та розвиток мови. З іншого – цей вплив негативний, адже зникає багато суто українських слів. З часом така лексика переходить у розряд пасивної, а ще далі – у розряд архаїзмів.

Поруч з лексичною системою, зазнає змін і граматична система мови. Ці зміни не настільки швидкі та очевидні. Для того, аби їх помітити має пройти довгий період часу, за який одні граматичні конструкції зміняться іншими. Зокрема, це стосується часових форм у граматичній системі західноєвропейських мов.

Найкраще такі трансформаційні процеси можна відстежити під час перекладу з однієї мови іншою. Тут має місце не лише лексична трансформація, яка відображає лексичний стан мов, а й граматична. У останньому випадку має місце передачі сенсу через граматичні конструкції, властиві конкретній мові [14, с. 37]. У цьому випадку, трансформаційні процеси більше залежать від особливостей кожної конкретної мови, залежно від того, до якого типу вона належить, синтетичного чи аналітичного.

З одного боку, будь-яка трансформація це позитивний крок у напрямку зміни системи. З іншого – це значно скорочує словниковий запас певної мови.

Література

1. Поченчук, Г. М. Закономірності трансформаційних процесів національної економіки. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет.

- Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, Т. 16. № 1. 2014. С. 123-129.
2. Кравченко Н. К. Методи лінгвістичних досліджень. URL: <https://discourse.com.ua/lekcii/metodi-lingvistichnih-doslidzhen/> (дата звернення 15.01.2024).
 3. Черкасова Е. Т. Переход полнозначных слов в предлоги. Москва. 1967. 279 с.
 4. Лучик А. А. Лексична семантика прийменникових еквівалентів слова української мови. *Мовознавство* № 5. 2003. С. 43 – 49.
 5. Лучик А. А. Текст і трансформаційні процеси у системі еквівалентів слова української мови. С. 183 – 190. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/40a6f189-20a8-4aa4-a106-fd62ffa18291/content> (дата звернення 17.01.2024)
 6. Лапко А. В. Фемінітиви в українській мові як в системі. *Матеріали 78-ї студентської науково-технічної конференції «Тиждень студентської науки». СЕКЦІЯ «МОВОЗНАВЧІ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ДИСКУРСИВНІ ПРАКТИКИ»*. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/163778/Тиждень%20студентської%20науки%202023-683-685.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 17.01.2024)
 7. Грицай І.С. Сучасні підходи до вивчення неологізмів. URL: <http://www.kamts1.kpi.ua/node/1010> (дата звернення 17.01.2024)
 8. Герман К. В. Сучасні підходи до вивчення неологізмів. *Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики*. С. 149-150
 9. Ткаченко О. Б. Запозичення. Українська мова: Енциклопедія: [редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 194–195.
 10. Ткаченко О. Б. Іншомовні слова. Українська мова: Енциклопедія: [редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 230.
 11. Гуменюк Т. І. Запозичення та їхні типи в сучасній українській телевізійній фоновій мові. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ. Том 164. Філологічні науки*. С. 55 – 59. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ae86ee3f-0d04-4907-b12e-7f362f2f64d9/content> (дата звернення 18.01.2024)
 12. [Українська мова: Енциклопедія](#). НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови; редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
 13. Романенко Н. В., Головатюк Т. М. Лінгвокомунікативний потенціал граматичних перекладацьких трансформацій (на прикладі української інтерпретації роману С. Кінга «Під куполом»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Філологія», № 4(72), 2018 р.* С. 37-40. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/7759/1/11.pdf> (дата звернення 17.01.2024)

ЧУМАК Тетяна Миколаївна,
*кандидат педагогічних наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕДІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах повнозначної війни необхідно наголосити на потребі розвивати в майбутніх журналістів уміння та навички критичного мислення, оцінювати факти і події щодо їх достовірності. Медіаосвіта в огні воєнних дій – це реалії, в яких нині опинилося навчання майбутніх журналістів.

Сучасний викладач, готуючи студента-журналіста до майбутньої професійної діяльності, враховує процеси реформування наукової та науково-технічної діяльності в Україні, реорганізації вищої освіти.

У зв'язку з особливостями інформаційного простору, в якому нині перебуває Україна, а це насамперед стан воєнної агресії Росії, зростає роль інформаційної безпеки держави. Тому виникає потреба у підвищенні медіаграмотності майбутніх журналістів. Будь-яка інформація, яку можна знайти в медійному просторі, по-перше, потребує перевірки, адже поширення фейкової інформації, потоки її, спрямовані на викривлену оцінку суспільних явищ, на дестабілізацію суспільства, потребує заглиблення в окреслену проблему, насамперед необхідність встановлення первісного джерела інформації. Друге завдання – процес оцінювання інформації, визначення критеріїв цієї оцінки.

Для уточнення джерела інформації майбутній журналіст повинен виробити навички і засвоїти ґрунтовні знання для встановлення вірогідності отримуваної (поширюваної) інформації. У кризові суспільно-політичні часи в умовах воєнних дій надзвичайно зростає маніпулятивна роль неправдивої інформації.

Медіаграмотність більшість науковців вважають результатом медіаосвіти. Людина, вивчаючи сучасні медіа, здобуває навички з аналізу та оцінювання різних медіаматеріалів. На думку вчених, журналіст, який постійно вивчає медіа, стає медіаграмотним, здатним до експериментування, аналізу та створення медіатекстів [1, с. 11].

У сучасному світі необхідна медіаосвіта, бо в умовах інформаційного суспільства та глобалізації мас-медіа, висвітлюючи деякі події, впливають на людське світосприйняття. Часто медіа неправдиво інформують про факти та події дійсності. І тут саме медіаосвіта спонукає людину до самозахисту та вчить критично сприймати медіаінформацію [2].

Завдання фахівця інформаційної епохи, на думку Г. Онкович, «розвивати критичне мислення, вміння аналізувати й добирати особистісно значущу інформацію, тобто бути медіа- та інформаційно грамотною особистістю, а також структурувати, узагальнювати й осмислено використовувати медіапродукти. Досягти цього можна завдяки медіаосвіті» [3, с. 80]. Інший учений, О. Федоров, визначає медіаосвіту як «процес розвитку особистості засобами і на матеріалі мас-медіа задля формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, вмінь повноцінно сприймати, інтерпретувати, аналізувати й оцінювати медіатексти, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки» [4, с. 18].

Деякі науковці вважають медіаграмотність рівнем медіакультури, за допомогою якого журналіст здатний використовувати інформаційно-комунікативну техніку, спілкуватися за допомогою медіазасобів, презентувати себе, свідомо «прочитувати», сприймати і критично аналізувати інформацію, розрізняючи віртуальні та реальні медіа тексти [3; 5].

Медійна грамотність спрямована передусім на те, щоб людина була активна та грамотна, розвивала в собі здатність сприймати, створювати, оцінювати медіаінформацію, аналізувати, розуміти політичний і соціокультурний контексти функціонування медіа в сучасному світі [4]. Тому медіаграмотність вважають важливою складовою обізнаності у питаннях інтелектуальних прав людини, необхідним елементом політики, необхідною умовою залучення громадян до участі в демократичному житті, дієвим фактором міжкультурного діалогу [1].

З підвищенням рівня критичного мислення підвищується інтелектуальний рівень студента. На думку науковців, саме застосування технології розвитку критичного мислення надають майбутнім фахівцям дослідницьких умінь, які полягають у таких здатностях, як миттєво розуміти, оцінювати, аналізувати новий матеріал; перетворювати окрему подію в сенсацію; відрізнити правдиву інформацію від вигаданої; реально оцінювати і глибоко досліджувати факти; думати сміливо, незалежно і творчо; знаходити різні способи перевірки і підтвердження будь-якої інформації [5]. Адже журналістська діяльність в умовах мультимедійної комунікації потребує комунікативних навичок співпраці на різних медіаплатформах, спеціальної цілеспрямованої медіаосвіти. Практичні завдання створення і декодування медійних текстів мають бути передбачені у навчальних планах для сучасної освіти журналістів, особливо в умовах глобальних викликів.

Саме кваліфікована підготовка працівників ЗМІ свідчить про наявність в медіаосвіті журналістського напрямку. Журналістський фах передбачає наявність професійно підготовлених, кваліфікованих кадрів для медіаіндустрії. Медіаосвітні функції журналістики полягають насамперед у розвитку здатності адекватно сприймати інформацію, використовувати її для саморозвитку та самоосвіти, підвищенні медіакомпетентності масової аудиторії, а також для залучення представників різних соціальних груп до створення потрібної суспільству інформації [6].

Отже, завдання реформування науково-дослідницьких технологій, освіти в умовах війни та глобальних викликів передбачає обґрунтування нових методик підготовки журналістських кадрів, які виявляють свою компетентність на різних медіаплатформах і працюють в умовах тісного зв'язку з громадськістю.

Література

1. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність : підручник для вчителів / пер. з англ. С. Дьома ; за заг. ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ : Центр вільної преси ; Академія української преси, 2017. 319 с.
2. Практична медіаграмотність : посібник для бібліотекарів / Л. Гуменюк, В. Потапова ; ред.-упор. О. Волошенюк. Київ : Академія української преси, 2015. 200 с.
3. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. Вища освіта України. 2014. № 2. С. 80–87.
4. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В. Іванов, О. Волошенюк; за наук. ред. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
5. Іванов О., Шкоба О. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів. Інформаційне суспільство. 2012. Вип. 16. С. 41–52.
6. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін : посібник для вчителя / за ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза. Київ : Центр вільної преси ; Академія української преси, 2016. 201 с.

**ШАНАЄВА-ЦИМБАЛІ Людмила
Олексіївна,**

*кандидат наук з держ.упр, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

MEDIA LINGUISTICS AND ITS BASIC CATEGORIES

A general pattern in the era of total informatization of society is the existence of a special media language. This language accumulates the linguistic, social, cultural and historical memory of certain languages and is used to create mass communication texts that are of an international nature.

Active study of the properties of media language began in the second half of the twentieth century. G. Stepanov emphasizes that the main feature of language use in the modern world is the mass nature of communication, a huge increase in the number of people communicating and the complication of forms of communication that take place not only within a monolingual group but also between speakers of different languages.

Analyzing the contextual use of the phrase "media language," T. Dobrosklonska identifies three most common definitions. First, the language of the media is the entire body of texts created and disseminated by the media. Secondly, it is a stable internal language system characterized by a certain set of linguistic and stylistic properties and features. Thirdly, it is a special sign system of a mixed type with a certain ratio of verbal and audiovisual components specific to each media: newspapers, radio, television, and the Internet.

A detailed study of the languages of individual mass media has led to the expansion of the very concept of "language of mass communication" and has made it possible to identify the linguistic specificity of each particular media outlet. Nowadays, the language of mass media is understood not only as the entire body of texts functioning in the field of mass communication, but also as a stable internal language system characterized by a certain set of linguistic and stylistic features and properties.

In recent years, the notion of "discourse" has been asserted in works on aspects of language. However, according to F.S. Batsevich, the first thing that strikes us when we try to define the essence of this concept is the breadth of contexts of its use. The researcher notes that "the word discourse has become one of the most ambiguous and stenciled words in the science of language.

A. A. Vorozhbitova points out that the term "discourse" should be used when analyzing dialogue and polylogue, live speech produced orally, as well as when considering a text as a product of speech activity in socio-cultural and psycholinguistic contexts. The concept of discourse is often associated with the types and forms of speech, the principles of message construction, its rhetoric (monologue, dialogue, narrative, ironic), and the characteristics of speech of individuals and groups (personal, unique, collectivist, authoritarian).

One of the most complete typologies of discourses is the classification of by G.G. Pocheptsov. He distinguishes TV and radio discourses, newspaper discourse, theater, literary discourse, discourse in the field of public relations, advertising discourse, political discourse, and religious discourse. In today's conditions the formation of the information society, the study of the study of media flow units and media texts.

Having appeared in the 1990s in English-language literature, the term "media text" quickly spread both in international academic circles and in national media discourses. In its most complete form, the concept of media text as a basic category of media linguistics was formulated in the research of T. G. Dobrosklonskaya. As notes, the concept of media text is based on a combination of verbal and media units. Regarding the issue of functional and genre types, media texts, which are the basic texts of mass information are divided into news, information analytics, journalism, and advertising.

Література

1. Базові категорії медіа лінгвістики: медіа-мова, медіа-дискурс, медіатекст: журнал «Нова філологія» / Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. 2014
2. Бацевич Ф.С Нариси з комунікативної лінгвістики: монографія
Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. –281с.

ШИНКАРУК Василь Дмитрович,
*доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ);*

**ШИНКАРУК Олександра
Василівна,**
*кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ І ПРАВДА – ОСНОВНА ЗБРОЯ МАСМЕДІА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

*«Існує єдиний стандарт: матеріал
повинен бути цікавим, якісним і чесним»
Данський медіаексперт – Майкл Андерсен*

Масмедіа в умовах російсько-української війни є одним із найбільш потужних способів комунікації та слугують засобом пропаганди. На думку Г. Філіпчука, «журналісти не можуть бути поза політикою під час війни. Кожен повинен розуміти, що інформація – це зброя. Журналіст персонально відповідає, який контент він дає, що створює, до чого закликає. Від того, що пише кожен із нас, залежить міць наших українських інформаційних bastionів»[1].

У медійній сфері часто вживають поняття «інформаційна війна». Г. Почепцов зауважує, що «інформаційні війни є інформаційними технологіями, що впливають на інформаційні системи, маючи на меті введення в оману масової чи індивідуальної свідомості, виведення з ладу або десинхронізацію процесів управління суспільством та його складовими, передовсім військовими» [2, с. 169].

Від проголошення відновленої незалежності України наша держава є об'єктом потужних російських маніпулятивних операцій. М. Жулинський зауважив, що «проти України триває всебічно продумана інформаційно-психологічна війна. Усе спрямовано на дискредитацію самої незалежності України. У сьогоднішньому світі для кожної держави дуже важливий власний інформаційний простір, який має бути демократичним і плюралістичним» [3].

Сьогодні в ході інформаційної війни з боку росії проти України виокремлюємо такі її методи: дезінформування та маніпулювання; пропаганда; намагання змінити громадську думку; психологічний та психотропний тиск; поширення чуток. Постійна брехня сусіда-агресора остаточно розмила межу між правдою і неправдою, інформацією і дезінформацією. Нинішня російсько-українська війна є страшною і небезпечною як для України, так і для всієї Європи. Світові по-новому відкрилася московська ненависть до всього українського, тому українські ЗМІ мають не лише оперативно і правдиво інформувати про події, пов'язані з російсько-українською

війною, а своїми матеріалами переконливо стверджувати, що російська загроза – проблема всього світу.

Вагомим інструментом в умовах російсько-української війни є медіаінформаційна грамотність суспільства, тому мас-медіа України мають виконувати свою місію – служіння українському народу, засівати у людські серця і розум зерна правди, сприяти захисту національних інтересів і національного інформаційного простору. Їхній вплив є досить потужним і саме вони мають формувати дійсність з позицій інтересів української людини, українського суспільства, української соборної держави. У кожного журналіста має бути національно-патріотична та активна громадянська позиція – правда і професіоналізм на засадах україноцентризму.

У всі часи добродієність була позитивною якістю людини – робити добро, говорити правду, своїми діями служити на благо людей. Добродієсна людина володіє собою у різних життєвих ситуаціях, вона є господарем своїх власних прагнень зробити добро, діяти на свій власний розсуд. У Сучасному словнику з етики трактується поняття чеснота (добродієність) як позитивна моральна якість, зумовлена свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків, якість, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо і неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості. Наявність в особистості чеснот свідчить не лише про її соціальну сутність (вона діє згідно із загальноприйнятими нормами), а й про те, що вона є суверенною одиницею буття, оскільки має свободу волі, можливість власного вибору, самостійного рішення і дії [4, с.387-388].

Мас-медіа відіграють визначальну роль у сприйнятті й відтворенні споживачами інформаційних повідомлень реальної картини російсько-української війни, їхній вплив є потужним і саме вони формують дійсність.

Тематика програм російських медіагруп спрямовані на три основні цільові аудиторії: власне російську, українську і західну. Московські журналісти обдурюють людей, програмують їх психіку, стимулюють їх мислення в бажаному руслі. Їх дискурс спрямований на отруєння моралі й духовності українців.

Інформаційно-психологічна війна росії проти України демонструє, що українська журналістика має діяти на випередження, захищаючи національний інформаційний простір від зовнішніх і внутрішніх інформаційно-психологічних загроз і на засадах добродієності, правди і загальнолюдських цінностей переконливо доносити всьому світу інформацію про російсько-українську війну та аргументовано роз'яснювати, що росія є глобальною загрозою для миру та безпеки.

Література

1. Філіпчук, Г. (2014) «Про найголовніше в політиці», Слово Просвіти, 26 червня-2 липня
2. Почепцов, Г. (2015) Сучасні інформаційні війни, Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 497 с.
3. Жулинський М. (2008) Він знав, «Як багато важить слово». Київ: Просвіта. 136с.
4. Тофтул М. (2014) Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С.387-388.

ШИШКОВА Лілія Сергіївна,
старший викладач,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
(м. Київ, Україна)

ЛЕКСИЧНІ АНОРМАТИВИ В ТЕКСТАХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ "УКРАЇНСЬКА ПРАВДА"

Мова масмедіа активно впливає на літературну норму, формує мовні смаки українського суспільства. Із появою онлайн-видань мова українських ЗМІ кінця ХХ — початку ХХІ століття зазнала суттєвих змін, які потребують ґрунтовного і всебічного вивчення. Саме інтернет-видання «в контексті процесів глобалізації, конвергенції, дигіталізації, комерціалізації та монополізації набувають провідного значення в інформаційному просторі України. Такі ЗМІ повинні не лише оперативної та об'єктивно інформувати суспільство про важливі події, процеси, явища, а й бути виразниками норм сучасної української літературної мови, сприяти підвищенню рівня мовної грамотності та компетентності аудиторії» [2, с. 251].

Основна причина виникнення лексичних помилок, на думку науковиці Т. Бондаренко, полягає у семантичній модифікації лексем. Дослідниця зауважує, що в результаті цього процесу «слово частково або повністю втрачає свою концептуальність, системність, семантику і набуває властивостей, що нормативно йому не притаманні» [1, с. 14]. Найбільшу кількість помилок в інтернет-виданні "Українська правда" спостерігаємо під час використання загальноживаних слів.

Однією з типових помилок у журналістських текстах є лексичний анорматив, пов'язаний із використанням слів **вірний, вірно**. Порівняємо: «Про те, як отримати справжню насолоду від трапези і **вірно** вибрати страви в ресторані, розповість один із кращих кулінарів Європи, шеф-кухар [сімейного ресторану Veranda on the river](#) Сергій Башинський» [3]. У наведеному прикладі доречним є слово **правильно**.

Поширеним є неправильне використання лексеми **розповсюджувати**: «У мене є чітке переконання, що люди, які **розповсюджують** негатив в соцмережах, належать до окремої категорії, з якою точно не можна сперечатися». У наведеній конструкції треба писати: «... люди, які поширюють негатив у соцмережах ...»

Внутрішній зміст слова **відтак** (потім, після того) порушено в тих конструкціях, у яких воно представлене зі значенням отже: «У питаннях миру Рахманін, а **відтак** і «Голос», взагалі вимагають «поховати «Мінський формат».

Журналісти інтернет-видань не дотримуються лексичних норм і тоді, коли послуговуються словом **зараз** замість **тепер**: «Якщо раніше на Банковій він був нервовим, різким до оточення і вибагливим, то **зараз** Порошенко набагато м'якший, спокійніший, став приділяти більше уваги команді»; «Що **зараз** робить колишній прем'єр, чи тримається разом його команда, і що сталося з ключовими персоналіями уряду Гройсмана, читайте в заключній частині циклу УП «Життя колишніх».

Окрему групу помилок в текстах онлайн-видань становлять пароніми. Ці лексичні огріхи виникають унаслідок сплутування семантики фонетично подібних одиниць, що призводить до неточності. Неправильне вживання слів-паронімів, зумовлене їхньою звуковою схожістю, призводить до смислових неточностей в текстах. Наприклад, нерозрізнення значень слів **напрямок** і **напряв** виявлено у реченнях: «Я взагалі вважаю, що останні п'ять років країна рухалась у правильному **напрямку**, але дуже повільно»; «Тільки збільшувати навантаження на учнів, не корегуючи процес здобуття ними навчальних результатів — це неправильний **напрямок**

зусиль, щозбільшуватиме прірву між тим, що відбувається в школі, й тим, що необхідно «засвоїти», аби мати змогу вступити у бажаний заклад вищої освіти».

Сучасні словники української мови подають ці два слова як семантично тотожні. Проте на сучасному етапі розвитку мови помітна тенденція до семантичного розрізнення їх. Передусім у переносному значенні, коли йдеться про шлях розвитку, ідейну спрямованість, суспільний, літературний рух, течію, послуговуються словом напрям. Коли ж говорять про лінію фізичного руху на невеликих відстанях, то вживають слово напрямок. Тому у наведених конструкціях доречно вживати слово напрям замість напрямок.

Отже, у результаті лінгвістичного дослідження окремих текстів інтернет-видання «Українська правда» на лексичному рівні виявлено, що найбільш поширеними є помилки, пов'язані з уживанням семантично модифікованих лексем і нерозрізненням паронімів.

Література

1. Бондаренко Т. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08. Київ, 2003. 18 с.
2. Боярська Л. Мовні помилки на сторінках ЗМІ (дослідження-моніторинг). URL: http://journalib.univ.kiev.ua/Movni_pom_na_st_zmi.pdf.
3. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua>.

ЯКУБЕНКО Ярослав Анатолійович,
*завідувач відділу зберігання документів
наукової бібліотеки Київського
Національного Університету культури і
мистецтв.
(м. Київ, Україна)*

БІБЛІОТЕКА В ПРОЦЕСІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ. ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Гармонія людини з зовнішнім середовищем досягається через розвиток потреб, інтелектуальної, чуттєво-вольової та мотиваційної сфери, через стимулювання прискореного розвитку соціально значущих якостей особистості. У сьогоденній складній соціально-психологічній обстановці виникає гостра необхідність перегляду педагогічних і бібліотечних позицій в питаннях виховання. З одного боку, виховання особистості є постійний необхідний елемент діяльності суспільства і фактор соціального розвитку, а з іншого – в умовах соціальної кризи виховання позбавлене соціальних опор і гідного утримання. Вихователем духовно-творчої людини сьогодні покликана стати бібліотека. Тому основним напрямком в діяльності педагогічного колективу і бібліотеки повинно стати створення оптимального сприятливого середовища.

Однією зі складових процесу соціальної комунікації є книга, що виступає, з одного боку, соціально значущим носієм даних про осіб, предмети, факти, події та процеси, що відбуваються у суспільстві, а з іншого – засобом передачі цієї інформації до певних соціальних груп, зацікавлених в її отриманні. Книга відіграє роль посередника. Книга, передаючи певну інформацію соціальним групам та окремим індивідам, виконує важливу регулятивну функцію, оскільки члени суспільства під впливом отриманої інформації регулюють власні практики, а інколи і практики інших (у разі наявності влади або інших соціально значущих ресурсів). Після

опрацювання необхідної інформації у соціальних авторів виникає потреба в новій інформації на сторінках нових книг, яка задовольняється через випуск нових видань. Таким чином, відбувається процес безперервної комунікації. Причому в якості замовників можуть у даному разі виступати як індивідуальні, так і колективні суб'єкти соціальної дії, як окремі особи, так і установи і організації.

Розвиток нашого суспільства спонукає до інтенсивних пошуків нових форм суспільно-політичного життя, які передбачають відродження духовних основ спілкування в душі громадянськості.

Розглядається місія бібліотеки вищого навчального закладу як служіння моделі освітнього, науково-дослідного та педагогічного процесів вищого навчального закладу з орієнтацією на випередження, тобто з орієнтацією не тільки на сучасний стан цих процесів, а з урахуванням майбутніх змін.

Саме бібліотека повинна забезпечити розвиток вузу відповідно до тих змін, які відбуваються і будуть відбуватися в суспільстві, відбуватися в світі.

Що стосується ціннісних орієнтирів у визначенні соціальної ролі книги, то мова в першу чергу повинна йти про ті її специфічні функції, які формуються по мірі того, як у процесі розвитку суспільства виникає необхідність у вирішенні певних завдань, спрямованих на вдосконалення соціальної діяльності.

Соціаліальна роль бібліотеки обумовлена її традиційними культурологічними функціями зберігання і трансляції, які надають великі можливості для входження в культуру, орієнтації в ній, здійснення вибору.

Складне інформаційне середовище бібліотеки, відображаючи накопичений досвід, який закріплений в текстах, з одного боку, сприяє самовизначенню особистості, а з іншого – є засобом формування інформаційної культури користувачів, без якої неможливо входження в загальну культуру.

Таким чином, бібліотека та освіта мають спільну мету – сприяють соціалізації особистості. Досягнення цієї мети неможливо без інтеграції бібліотеки і освіти.

Фахівці бібліотеки розуміють, наскільки важливо пробудити у читача духовність, саморозвиток, інтерес до пізнання, самопізнання і самореалізації. За допомогою книги і читання в бібліотеці здійснюються наступні напрямки соціалізації користувачів:

- формування патріотизму, цивільно-правової культури;
- формування духовно-моральної культури;
- формування мовної культури;
- формування світогляду, спрямованого на самопізнання і самовиховання;
- формування культури професійного самовизначення.

Майбутнє України неможливе без позитивних змін та оновлення сучасних бібліотек, передусім великих і надвеликих загальнодержавного та регіонального рівня. Бібліотека в умовах ринкової економіки складне явище в суспільному житті, яке вимагає теоретичного осмислення інетрадиційних методологічних підходів.

У нових соціальних умовах є досить важливим погляд на бібліотеку не тільки як на соціальний, а й як на соціалізуючий інститут.

Суть соціалізації полягає в передачі засвоєння соціально-історичного досвіду, культури, норм і образів поведінки, а найважливішим зберігачем соціальної спадщини є книга і бібліотека.

Просвітницька функція належить до основних у діяльності будь-якої бібліотеки, бо пов'язана з самою природою соціального інституту, покликаного поширювати знання.

Бібліотека в своїй роботі використовує традиційні та новітні інформаційні, комунікаційні технології та документи фондів, організовує доступ до глобального інформаційного простору.

Забезпечує духовний розвиток читачів, залучаючи їх до цінностей вітчизняної та світової культури, бере участь в реалізації культурно-виховної програми університету, сприяючи формуванню всебічно розвиненої особистості, як активного суб'єкта економічного та соціального життя.

ЯКУШКО Катерина Григорівна,
кандидат педагогічних наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗРАЗКУ АНГЛОМОВНОГО ІНТЕРВ'Ю З ПРОБЛЕМ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

На даний час актуалізується питання загальноцивілізаційних мовних кодів (надалі МК) у журналістській практиці у цілому та під час аналізу англомовних текстів інтерв'ю.

Нашою метою є окреслити певне коло прагматичних особливостей конкретного зразку англомовного інтерв'ю у певних МК [1].

Виявлено:

1) МК вираження зацікавленості опитаного у представленні своєї професійної діяльності як справи всього свого життя, що зацікавить читачів- глядачів його інтерв'ю;

2) МК емоційно-оцінної лексики через описові фрази «*provided great support*», «*success*», «*Green Champions network*», «*We look forward to developing this partnership even more in the future*», «*to get a glimpse of the depths that often lay beneath the surface of our emotions*»;

3) МК суб'єктивації (намагання виокремити себе з-поміж когорта інших діячів) через намагання надати надійне повідомлення, висловлюванні власного ставлення у таких ілюкутивних актах як репрезентативи під час доведення твердження чи припущення або прийняття адресатом інформації;

4) МК актрактивності через влучний образ *greening the blue, the story of success* у заголовку, **вживання водночас кілька синонімічних ознак-прикметників: *inclusive, resilient and sustainable development*** або іменників, які б могли бути зрозумілими у контексті опису і без прикметників у виразах на кшталт *great example of fruitful collaboration*;

5) МК інформаційності повідомлень у зазначенні дати проведення інтерв'ю, учасників бесіди та у анонсі-переказі основного змісту: *The Infrastructure and Facilities Management Service (CSLI) team makes a significant contribution to Food and Agriculture Organization of the United Nations' (FAO) internal sustainability. This year CSLI once again demonstrated its achievements and received the ONE FAO Team award. Tina Mittendorf, Head of CSLI and FAO CER Focal Point, shared her team's success story and talked with Greening the Blue (GtB) about current projects and future plans*;

6) МК синтезу стилів проведення інтерв'ю: більшою мірою у вживанні діалогу-запиту (формування вміння отримувати та запитувати інформацію); діалогу-роз'яснення (роз'яснення окремих термінів, фактів, дій, пов'язаних з професійною діяльністю) і меншою мірою діалогу-обмін враженнями (висловлення свого бачення предмета, події, явища, коли співрозмовники висловлюють свою думку, наводять докази своєї згоди/незгоди з точкою зору партнера без стратегій уникнення чи скорочення).

Отже, аналізованому зразку англомовного інтерв'ю з проблем промисловості і сільського господарства властиві шість основних прагматичних особливостей, унаочнених у представленні

відповідних мовних кодів. Перспективою дослідження є подальші розвідки у контексті аналізу інших аспектів сучасної соціокультурної трансформації у царині медіа, мови та комунікації.

Література

1. Interview with Head of CSLI and FAO CER Focal Point. 08.03.2023. URL: <https://www.greeningtheblue.org/stories/success-story-interview-head-csli-and-fao-cer-focal-point>

WOJAN Katarzyna,
doktor habilitowany, profesor
uczelni,
Uniwersytet Gdański
(Gdańsk, Polska)

DYNAMICZNA ROLA I WIELOŚĆ FUNKCJI MEDIÓW NIEZALEŻNYCH W POLSCE – STREFA WOLNEGO SŁOWA

W państwie demokratycznym wolność słowa i wolność mediów jest fundamentalnym prawem człowieka, a także powszechnym prawem społecznym szeroko definiowanym. Jest to stała ustroju demokratycznego. W Polsce jest ona tradycyjną wolnością konstytucyjną, gwarantowaną art. 54 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: „Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane”. Z kolei „wolność prasy i innych środków społecznego przekazu” zapewnia obywatelom art. 14 ustawy zasadniczej. Są to wartości niezbywalne. Następuje horyzontalna interakcja konstytucyjnych wolności: wolne media są gwarantem niezależnych społeczeństw demokratycznych. Są one również miernikiem rozwoju i dojrzałości demokracji, osiągniętego poziomu kultury politycznej i cywilizacyjnego uzysku. Są ponadto stabilizatorem bezpieczeństwa narodowego, co nabiera szczególnej wagi w obliczu trwającej w Polsce wojny informacyjnej (wojny hybrydowej) i zagrożenia konfliktem zbrojnym ze strony Rosji czy w ogóle wojny globalnej. Ustawowo zabezpieczone swobody obywatelskie, a wśród nich: wolność słowa i mediów, a także prawo do informowania (art. 61 Konstytucji RP), implikują pluralizm mediów. Jego istota polega na konieczności wytworzenia się różnych modeli funkcjonowania usług serwisowych i otwartej niezależnej oferty odnośnie do sposobu dystrybucji i podaży różnorodnych treści, w tym o charakterze światopoglądowym. Dzięki pluralizmowi masowych przekazów następuje zharmonizowanie rozmaitych, ważnych interesów, tj. publicznego, prawnego i in. Poprzez wybór niezależnych serwisów informacyjnych i niezachwiany otwarty dostęp do nich każda jednostka społeczna ma możliwość filtrowania informacji, wyrobienia sobie właściwej opinii i zaspokojenia potrzeb poznawczych; ma też prawo do odczuwania komfortu wynikającego z oglądalności, słuchowiska i czytelnictwa.

Wykreowany w Polsce pluralny model mass mediów obejmuje istnienie mediów niezależnych (obok kontrolowanych: mediów publicznych sterowanych ogólnie i mediów komercyjnych uzależnionych od kapitału obcego). W ostatnim czasie obecność w przestrzeni medialnej niezależnych stacji zaznacza się coraz dobitniej, a działalność publikacyjna potęguje się, co przekłada się na niespotykane duże ich zasięgi. Polskie media niezależne mają charakter antropocentryczny i prospołeczny, a przede wszystkim propolski (narodowy); w większości są to media patriotyczne. Ogłoszona została tzw. Strefa Wolnego Słowa.

Celem mojego wystąpienia jest przedstawienie dynamiki roli polskich niezależnych mediów i wielości ich funkcji w systemie społecznym w teraźniejszej, komplikującej się sytuacji politycznej, którą należy określić jako szczególnie niebezpieczną z powodu radykalnie wprowadzanych szeregu destrukcyjnych zmian w rozmaitych obszarach życia; zmian o charakterze odgórnym, bezprawnym, autorytarnym i represyjnym, nie zaś oddolnym, wyważonym, aprobatywnym, przebiegającym w sposób demokratyczny (np. referendalny), z poszanowaniem konstytucyjnie zagwarantowanych praw obywateli, jak też woli suwerena (narodu). Jedną z tych bezprawnych „transformacji” jest centralizacja mediów publicznych, tj. ich siłowe podporządkowanie obozowi rządzącemu, jakiego dokonano 20 grudnia 2023 r. Stan ten określa się to jako „zamach na polskie media publiczne”. Ów fakt zaszokował opinię publiczną nie tylko w Polsce, ale także w demokratycznym świecie. Do tego skandalu odniosły się liczne media zachodnie i amerykańskie oraz międzynarodowe stowarzyszenia dziennikarzy. W referacie ukazana zostanie otwartość i – w danych uwarunkowaniach – spontaniczna reaktywność niezależnych i niekomercyjnych spółek medialnych na aktualne, intensyfikujące się zapotrzebowanie znaczącej części polskiego społeczeństwa na pluralizm medialny, będący jednym z wyznaczników dojrzałości demokratycznej zdrowego państwa i obywateli. Dzięki różnorodności posłannictwa (deklarowanych misji) dostępnych publikatorów możliwy jest swobodny i płynny (ciągły), niezunifikowany przekaz informacyjny dotyczący różnych dziedzin życia, a zwłaszcza spraw najistotniejszych z punktu widzenia bezpieczeństwa narodowego. Ważną rolę odgrywają zachowania medialne (etyka i kultura medialna, odpowiedzialność, postawy patriotyczne, kształtowanie autorytetów). Istotne jest skorelowanie oczekiwań społecznych z propozycją medialną (tematyczną, informacyjną, publicystyczną, kulturalną, rozrywkową itd.), również implementacji technologii i kompetencji odbiorców.

Polskie media niezależne są zróżnicowane w strukturze i misji. Stacje najpopularniejsze i mające największe zasięgi to: Telewizja Trwam z siedzibą w Toruniu o charakterze edukacyjno-poradnikowym i religijnym, katolicko-narodowym (uruchomiona w 2003 r.), Telewizja Republika w nurcie prawicowym (powstała w 2013 r.), telewizja wPolsce.pl o charakterze informacyjno-publicystycznym (nadająca od grudnia 2017 r.). W grudniu 2023 r. miała miejsce premiera streamingowej stacji publicystycznej TV Wolne Media (TV WN), promowanej jako „bezkompromisowa”. Wymienione serwisy pełnią ważne funkcje innowacyjne, integracyjne, transmisyjne (transmisje kulturowe). Z punktu widzenia socjologicznego i medioznawczego można mówić o fenomenie Telewizji Republika. Fenomen ten zasługuje na naukowy opis analityczny. Obecnie TV Republika jest numerem jeden pod względem rzetelności przekazywanych informacji. Znajduje się w czołówce rankingów stacji informacyjnych w Polsce, notując rekordowe wyniki oglądalności i stając się m.in. liderem wśród polskich mediów na YouTube.

Prężny dotychczas w Polsce sektor mediów niezależnych nie jest instrumentem propagandowym władzy ani superkoncernem medialnym, ani rynkiem komercyjnym dążącym do maksymalizacji korzyści. Jest on dziś niestety poważnie zagrożony. Problemem są też strategiczne pozwy przeciwko partycypacji publicznej (SLAPP).

ВАН Цян

аспірант

ОПП «Освітні, педагогічні науки»;

ВАСЮК Оксана Вікторівна,

*доктор педагогічних наук,
професор;*

*Національний університет
біоресурсів*

*і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РЕФОРМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ ХХІ СТ.

Розвиток вищої освіти є важливим важелем забезпечення економічної конкурентоспроможності та соціальної стабільності держав у сучасному світі. Це зокрема, підтверджується ефективними освітніми реформами, що провадилися в Китайській Народній Республіці в останні десятиліття та мали кількісні та якісні прогресивні зрушення у сферах освіти й економіки.

Серед вітчизняних дослідників, що присвятили свої роботи розкриттю проблем вищої освіти в КНР та її реформуванню є: В. Базильчук, Т. Завгородня, В. Луначек, Л. Пироженко, Л. Смолінчук, І. Стражнікова, Л. Сущенко, О. Шацька, китайських Пей Чжиюн, Цінь Шен, Чу Їн та ін.

Мета нашої роботи – проаналізувати основні аспекти реформування вищої освіти в КНР.

Сучасна система освіти КНР ґрунтується на законах, постановах КПК, розпорядженнях Міністерства освіти, що спрямовані на скорочення відставання від розвинених держав. Серед них: «Програма реформ та розвитку освіти» (1993 р.), Закон «Про освіту КНР» (1995 р.), Закон «Про вищу освіту» (1998 р.), «Державна програма середньострокової та довгострокової реформи та розвитку освіти на 2010–2020 рр.», «13-й п'ятирічний план економічного та соціального розвитку КНР (2016–2020 рр.)», «Модернізація освіти в КНР до 2035 р.».

Науковці виокремлюють наступні етапи розвитку й реформування вищої освіти в КНР: мобілізації ресурсів та розроблення стратегічних планів реформ (1978–1985 рр.); початковий щодо реформування системи середньої й вищої освіти (1985–1993 рр.); проведення державних реформ згідно вимог ринкової економіки (1993–1998 рр.); 1999 р. є етапом поглиблення державної реформи системи середньої й вищої освіти [3].

Так, у 1999 р. прийнято рішення «Про поглиблення реформи освіти й комплексне просування в розвитку виховання якісних характеристик», що було зосереджене на підготовці фахівців згідно стандартів провідних країн світу, впровадженні інноваційних технологій у їхню підготовку та оновленні змісту і методів навчання [4].

Від 2000 р. до викладачів закладів вищої освіти з'явилася нова вимога щодо обов'язковості докторського ступеня та бажаного проходження стажування за кордоном [5]. Також приймається рішення збільшити фінансування вищої освіти, особливо педагогічних університетів (гранти, стипендії, стажування за кордоном) [4].

Велике значення на розвиток освіти мав «План середньострокового й довгострокового розвитку та реформи системи освіти КНР 2010–2020 рр.», де поставлено 3 стратегічні цілі розвитку галузі: формування багаторівневої системи освіти навчання громадян протягом життя;

удосконалення забезпечення економіки висококваліфікованими трудовими ресурсами; інтеграція науки та освіти, постійні зв'язки з промисловістю та економікою; упровадження науково-технічних інновацій, розвиток культури та суспільний прогрес [2].

«Подвійний вищий клас» – державний план щодо просування вищої освіти й відповідності її світовим стандартам (2015 р.) спрямований на досягнення закладами вищої освіти КНР за 35 років світового рівня [1].

Стратегія «Модернізація освіти в КНР до 2035 р.» до основних концептуальних вимог реформування освіти віднесла: увагу до моралі й моральності студентів; всебічний розвиток здобувачів вищої освіти; пріоритет практичних знань; навчання впродовж життя; формування здатностей випускників застосовувати знання у швидко змінюваному соціумі; сприяння обміну досвідом між університетами, зокрема й закордонними. Найважливішим напрямом діяльності Міністерства освіти є підвищення якості та соціального статусу професійної освіти: продовження формування мережі елітних закладів вищої освіти; забезпечення освітньої системи професійними, висококваліфікованими викладачами, які володіють інноваційними технологіями; створення інтелектуального кампусу та нової моделі відкритої освіти. До того ж, уряд країни буде продовжувати формування досконалої системи законів та нормативних актів у галузі освіти [2].

Отже, урядом КНР прийнято низку нормативно-правових документів, що сприяють розвитку вищої освіти та враховують тенденції та виклики розвитку освіти прогресивних країн. Уряд країни планує продовжити формування системи доступної високоякісної вищої освіти, досягти впливу китайської освіти на міжнародній арені, підвищити конкурентоспроможність фахівців.

Література

1. Гобова Є. В. Сорок років розвитку науки та освіти в Китаї. 2018. <https://sinologist.com.ua/gobova-ye-v-sorok-rokiv-rozvytku-nauky-ta-osvity-v-kytayi/> (дата звернення 11.02.2024).
2. Пироженко Л., Смолінчук Л. Сучасний стан і напрями розвитку вищої освіти в КНР. *Вісник НАУ. Серія: Педагогіка. Психологія*, 2023, 1(22), 70–78.
3. Чжюнь Пей, Шен Цін. Модернізація вищої освіти в КНР (кінець XX – початок XXI ст.). *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020, Вип. 27, том 5, 220–224.
4. Шацька О. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в КНР (70-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.). *Порівняльно-педагогічні студії*, 2011, № 2(8). <http://pps.udpu.edu.ua/article/view/18606> (дата звернення 11.02.2024).
5. Bentaо Y. Internationalization at Home. *Chinese Education and Society*, 2011, Vol. 44, № 5, 84–96.

**ВИДИБОРЕЦЬ Олександр
Олександрович,**
*аспірант кафедри управління та
освітніх технологій, Національний
університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Як зазначають дослідники, постійний розвиток закладів освіти не може відбуватися без впровадження інноваційних технологій, чільне місце серед яких займають управлінські технології. В умовах постійного зростання ринку та збільшення конкуренції між закладами освіти перед керівниками постає завдання пошуку інноваційних методів управління закладами для створення переваг у конкурентній боротьбі з суперниками. Нині інноваційні технології стають визначальними чинниками, які спонукають заклади до пошуку нових або вдосконалення вже відомих управлінських технологій для забезпечення підвищення якості освіти здобувачів і розвитку закладу освіти. А, отже, керівник, який прагне до розвитку очолюваного закладу освіти, має вміти розробляти та впроваджувати інноваційні управлінські технології, розвивати власну інноваційну компетентність як одну з важливих складових професійної компетентності. Інноваційна компетентність керівника вважається одним із провідних засобів активізації діяльності педагогічного колективу закладу освіти.

Проведені нами співбесіди й опитування керівників закладів освіти свідчать про те, що навіть досвідчені їх керівники орієнтовані більшою мірою на підвищення професійної майстерності педагогів і меншою – на оволодіння інноваційними управлінськими технологіями. Причину такого стану вбачаємо в тому, що керівники недооцінюють роль і значущість інноваційних управлінських технологій, перекладають відповідальність за розвиток закладу освіти на педагогічних працівників, помилково вважаючи, що саме вони мають оволодівати сучасними освітніми технологіями та забезпечувати якість освіти здобувачів. Нерозуміння значущості саме інноваційних управлінських технологій, відсутність системного підходу до впровадження інновацій, неусвідомлення необхідності комплексного вирішення проблеми інноваційного розвитку закладу освіти, призводить до гальмування інноваційних процесів, що негативно позначається як на розвиткові закладу освіти, так і на якості освіти здобувачів.

Управління закладом освіти в умовах сьогодення потребує від керівника та його команди насамперед зміни парадигми управління, застосовування, поруч із традиційними, інноваційних освітніх і управлінських технологій. Надзвичайно актуальними є вміння: комплексно вирішувати проблеми; креативно і творчо мислити та діяти; передбачати те, чого ще немає, але може статися; уміти керувати не просто персоналом, а людським потенціалом; ухвалювати управлінські рішення, спрямовані на розвиток людського потенціалу; змінювати систему та способи взаємодії з педагогічними працівниками, здобувачами, батьками, представниками влади, громади, керівництвом територіальної громади тощо [4].

У XXI столітті від педагогічного працівника як основного об'єкта управління потрібна вже не стільки старанність і виконавська дисципліна, скільки творча ініціатива, креативність, висока зацікавленість у позитивному кінцевому результаті. Саме інноваційна активність педагогічних працівників закладу освіти є головним джерелом успішного функціонування й розвитку закладу, оскільки більшість змін, що проводяться в закладі здійснюються задля здобувачів.

Ми поділяємо думку дослідників О. Онаць і Г. Канафоцької про те, що сьогодні педагогічний працівник розглядається не як звичайний об'єкт управління, а як суб'єкт управління, як зацікавлений партнер в бізнесі. Водночас реальністю стає зміна характеру відносин керівника й педагогічного працівника: сьогодні керівник, і заклад освіти в цілому, залежить від інтелектуального співробітника, від його якостей більше, ніж співробітник залежить від керівника [3]. Тобто, сучасний менеджмент все більше орієнтується на найманих працівників інтелектуальної праці, які генерують інновації, а саме креативних осіб, потенціал яких ґрунтується на знаннях та використанні інтелекту, що володіють цифровими та комунікаційними технологіями. Звідси, одним із головних завдань менеджменту будь-якої організації є конкурентна боротьба за таких працівників [1; 2].

Вже не є новацією те, що будь-який заклад освіти - це насамперед активна і творча діяльність його керівника. Саме його інноваційна спрямованість, його невтомна лідерська позиція, забезпечує такий необхідний рух закладу вперед, до досягнення встановленої мети. А це, в свою чергу, передбачає необхідність оволодіння інноваційними управлінськими технологіями, які є квінтесенцією інноваційної діяльності.

Література

1. Базелюк В.Г., Кубіцький С.О., Михайліченко М.В., Михнюк С.В. (2022). Техніка управлінської діяльності : навчальний посібник. Київ: Міленіум. 424 с.
2. Базелюк В. Г., Гречаник Н. І., Кубіцький С. О., Шумілова І. Ф. (2023). Управління освітньою діяльністю : навчальний посібник. Київ: Міленіум. 723 с.
3. Калініна Л.М., Онаць О.М. (2017). Базовий стандарт професійної діяльності керівника нової української школи. *Керівник нової української школи: 360 світоглядні орієнтири: збірник наукових праць* / ред. кол. В.П. Андрущенко (голова) [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. С. 52-60.
4. Онаць О.М. (2018). [Інноваційні технології в управлінській діяльності керівника опорного закладу освіти в підручнику для менеджера](#). *Проблеми сучасного підручника*, Вип. 20. С. 287-295.

ВЯЛКОВ Ілля Сергійович,
аспірант кафедри українського
мовознавства і прикладної лінгвістики
Черкаського національного
університету імені Богдана
Хмельницького
(м. Черкаси, Україна)

МОВА ДИПЛОМАТІЇ ЯК ПОТУЖНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ У СВІТІ

Повноцінне функціонування національної мови, як відомо, виявлено в її просторовому й соціальному розмаїтті, спектрі засобів, уживаних усіма її носіями й уподобаних окремими групами або окремими мовцями. У цій багатолічності – запорука не лише стійкості мови, а і її здатності задовольняти нові потреби мовців, розвиватися разом із суспільством, у якому і для якого її творено.

Українська дипломатія є частиною українського суспільства, що виявляє весь спектр можливої людської поведінки. На думку Постійного представника України при ООН Сергія Кислиці, лінгвістичний аспект у дипломатії дуже важливий, бо кожне слово має велику вагу [1]. Американський дипломат Чарльз Болен виокремив такі риси дипломата – учасника конференції: талант вести перемовини; емоційність; управління емоціями аудиторії; упевненість у правоті державної політики; наявність власного стилю; глибоке знання предмета, широкий кругозір, вдале використання компромісних формулювань, уміння створювати прийнятні тексти [3].

Мова дипломатії періоду російсько-української війни є потужною зброєю на міжнародному фронті, а глибинні національні символи й архетипи, мовотворчість і гумор українських дипломатів є дієвим засобом впливу. В усних виступах на світовій арені представників Міністерства зовнішніх справ відчутне історичне свідчення колективної мовної солідарності в часи значущих випробувань українського народу.

Постпред України при ООН Сергій Кислиця на очах у всього світу розвінчує російську пропаганду й «тролить» дипломатів з росії. Зауважимо, що первинне значення слова *троль* – «приманка на гачку». Шляхом метафоричного перенесення утворюється похідне, політичне значення терміна. На думку Я. Яремка, «тролінг» на форумах чимось нагадує риболовлю: наївним юзерам підкидають провокаційну постприманку, ті емоційно на неї реагують і тим самим нагадують упійману в сітку флеймера (провокатора суперечок) рибину» [2]. Затребуваність політичних тролів під час російсько-української війни зростає. Наприклад, на пропагандистські заяви Лаврова про збитий Іл-76 24 січня 2024 Постпред Сергій Кислиця відповів: ***Фон Лавров, чий літак Іл-Ільюшин збирається вилетіти з JFK (аеропорт Джона Кенеді в Нью-Йорку), закінчує свою відпустку у вільному світі радше зі скиглінням, ніж із шумом. Його зламана платівка про «інсценовану Бучу» безперервно гримить на московському грамофоні, а його ниття про злих англосаксів – артритне. Іл чекає на вас. Це неминуче...*** (ТСН, 25.04.2024). На нашу думку, у цитаті наявний не лише тролінг, а й стьоб – стиль спілкування, коли активно використовуються іронія, насмішка над співбесідником. Наприклад, у звертанні використано частку *фон*, що зазвичай уживається перед німецьким прізвищем і вказує на дворянське походження; використано мовну гру *Іл-Ільюшин* – від назви авіаційного комплексу імені В. С. Ільюшина – одного з головних підприємств росії з розроблення авіаційної техніки; і, як

вирок, звучить *Іл чекає на вас. Це неминуче...* Водночас дипломат зауважує: *його [путіна] місце в пеклі вічне. У пеклі буде «плач і скрегіт зубів», але не буде «покаяння»* (<https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c0d2zx8gkwgo>).

Загалом Сергій Кислиця має свій стиль й особисту манеру спілкування. На його глибоке переконання, «ми маємо моральне право, де доцільно, говорити емоційно і не соромитися у висловах – його здобули українці, які зараз захищають країну га полі бою» [1]. У виступах Сергія Кислиці знаряддям емоційного впливу є метафори, дієвість й ефективність яких залежить від автентичності актуальної ситуації, напр.: *Ми не маємо дозволити росії відновити її голодні ігри зі світом. За російською делегацією, коли вона входить до Генеральної Асамблеї, залишається кривавий слід, і зал наповнений запахом горілої людської плоті* (<https://vikna.tv>, 11.10.2022). Метафоризацію, виразну оцінність фіксуємо в конструкціях *Натомість світ, сп'янілий ілюзією «бізнесу як завжди»*, і далі *вірив, що найефективніший спосіб повернути росію до нормального стану* (<https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c0d2zx8gkwgo>). *Якщо ми дозволимо путіну чи його наступнику на кремлівському троні відростити свої відрубані пазурі, заюшені кров'ю українців, наступна війна неминуча. Як і його [російського представника в ООН] московське начальство, він є людиною з ампутованою совістю і відрізаною гідністю* (ТСН, 30.12.2023). Такі метафори реалізують мовні інтенції дипломата, його установки на комунікацію, ілокутивно впливають на реципієнта. За концепцією Арістотеля метафоризація передбачає маніпулювання відомими значеннями слів для формування, розширення нового значення, що зі свого боку збагачує лексикон мови. Крім того, мовний знак є динамічною одиницею, який постійно змінюється й розвивається.

Українські дипломати озвучують важливі думки, використовуючи різні мовні засоби, а українська мова є одним із потужних чинників формування іміджу України у світі, що символізує силу й незламність нашого народу під час російсько-української війни.

Література

1. Славінська І., Громоцька І. Мова дипломатії та перемоги. URL : <https://theukrainians.org/sergiy-kyslytsya/> (дата звернення: 28.01.2023).
2. Яремко Я. Сучасна політична термінологія: а перетині когніції та комунікації. Дрогобич : Посвіт, 2015. 436 с.
3. Bohlen Charles E. The foreign service and the panorama of, 1961. 457 p.

ГНАТЮК І.В., здобувач вищої освіти спеціальності Психологія
Науковий керівник – Яшник С.В.,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри психології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
(м. Київ, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОДИННОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ОСОБИСТІСНИХ КРИЗ

Криза є природним складником розвитку будь-якої особистості. Кожна людина переживає низку об'єктивно незалежних від її бажання, світогляду чи поглядів криз – вікових, духовних, соціальних, обумовлених екстремальними ситуаціями чи соціальними катаклізмами. Проте на здатність долати кризи впливає не тільки особистісний вибір людини, але і повнота усвідомлення нею цього вибору, що забезпечується відповідними психолого-педагогічними чинниками.

Первинною референтною спільнотою для розвитку особистості є родина. Відтак родинна детермінація виступає найістотнішим чинником розвитку особистості. Навіть в умовах виховання дитини у дитячому будинку в неї зберігається потреба мати власну сім'ю, де були б присутніми тато й мама. Попри домінанту зовнішньої сімейної обумовленості, потужний вплив на формування особистості має фактор родового та колективного несвідомого, що проявляється в якості сімейно-родової пам'яті та передається у формі неусвідомлених патернів поведінки, які сформувалися як під впливом певних історичних умов розвитку спільноти, так і кожної окремої родини та сім'ї в певному соціокультурному середовищі [1].

Наукова спільнота переважно спрямовувала дослідницький інтерес на аналіз чинників впливу в системі «батьки-діти» (А. Адлер, З. Фройд, Е. Еріксон, В. Вінікот, К. Хорні та ін., в тому числі українські науковці Ю. Акименко, О. Ісаєнко, М. Мушкевич, О. Насонова та ін.) та «чоловік-дружина» (І. Ковальов, О. Косигіна, В. Кравець, О. Кочарян, В. Семиченко та ін.) і лише наприкінці двадцятого сторіччя були проведені дослідження щодо впливу: сиблінгів на становлення особистості (М. Миколайчук, М. Антонєць та ін.), міжпоколінних сценаріїв на її життєконструювання (М. Боуен, П. Горностаї, В. Горбунова, Ф. Руппер, А. Шутценбергер, Б. Хеллінгер, Л. Юр'єва та ін.) тощо [4].

Водночас не достатньо поціновані відкриття практиків психології щодо феномену дублювання дат, подій, трагедій в життєдіяльності особистості, роду чи народу; відтворення поведінкових реакцій та застосування поведінково-соціальних моделей, актуальних для предків і деструктивних у сучасному житті особи та ін. А тим паче відсутнє визначення тих психолого-педагогічних чинників родинної детермінації, які впливають не тільки на розвиток, але й на профілактику та подолання наслідків дії зазначених феноменів.

Узагальнено під поняттям життєвої кризи розуміють перехідний період життя, для якого характерним є ламання й активна зміна життєвих ролей особистості, межа між старим і новим досвідом, якісний перехід з одного стану в інший. Життєва криза – це зміна напрямку, рішення, вибір. Серед перекладів слова «криза» зустрічається і «суд». Семантично близьким до нього є критика. Кризою можна назвати такий віраж на життєвому шляху людини, коли під загрозою опиняється життєвий задум, проект майбутньої світобудови. Також, кризу можна визначити як тривалий внутрішній конфлікт із приводу життя в цілому, його сенсу, головних цілей та шляхів їх досягнення.

За змістом та характером психологічної проблеми, що спричинила життєву кризу, а також з позиції особистісних ролей (рольова теорія), виділяють наступні види життєвих криз: кризи становлення особистості (вікові кризи); кризи здоров'я (втрата здоров'я); термінальні (невідворотні) кризи (невиліковна хвороба, смертельний вирок суду та ін.); кризи значущих стосунків (смерть близької людини, вимушена розлука, розлучення, кризи кохання та ін.); кризи особистої автономії (позбавлення волі, фатальна залежність від інших людей та ін.); кризи самореалізації (втрата роботи, вихід на пенсію, банкрутство, втрата соціального статусу та ін.); кризи життєвих помилок (переживання внаслідок зради або злочину, втрата коштовної речі, кризи гріха та ін.) [2].

Кризу підсилюють несприятливі життєві обставини: минуле у неблагополучній родині, тяжке дитинство, насильство у родині, незадовільні взаємини з близькими, втрата близьких людей, втрата роботи, суспільне відкидання, важке захворювання, руйнування життєвих планів, ідеалів тощо [3].

Тема впливу психолого-педагогічних чинників родинної детермінації на психічний, духовний та соціальний розвиток особистості взагалі та в період кризи зокрема потребує детального аналізу, який передбачає дослідження як джерел формування базових життєвих сценаріїв, що передаються від покоління до покоління, так і механізмів актуалізації деструктивних сценаріїв особистості, що формують передумови для розвитку дисфункціональних форм її взаємодії у макро- та мікросоціумі та призводять до виникнення соматичних розладів і соціальної дезадаптації. Особливої актуальності зазначене питання набуває в умовах історичних потрясіть, які переживає Україна: захоплення українських територій, ведення бойових дій, вимушене переміщення людей, зростання чисельності психічно травмованих осіб, що перебувають в стані як локальної, так і глобальної кризи. Це спонукає психологів до розробки ефективних комплексних програм з психологічної адаптації особистості до кризових і посткризових умов життєдіяльності та визначення психолого-педагогічних засобів успішного впровадження цих програм, у тому числі й до розгортання теоретико-експериментальних досліджень впливу психолого-педагогічних чинників родинної детермінації на здатність особистості долати життєві кризи [1].

Література

1. Гридковець Л.М. Психолого-педагогічні чинники родинної детермінації особистісних криз: автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 Івано-Франківськ, 2019. 47 с.
2. Черезова І.О. Психологія життєвих криз особистості : навч. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2016. 193 с.
3. Булах І.С. Психологія життєвих криз особистості : навч. посіб. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 110 с.
4. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 271 с.

ГОНЧАР Сергій Миколайович,
*аспірант кафедри управління та
освітніх технологій, Національний
університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНОГО ЗАСТОСУНКУ METRONOME BEATS ПІД ЧАС ТРЕНУВАННЯ РИТМУ ТА ФІЗИЧНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ У СПОРТСМЕНІВ ЄДИНОБОРЦІВ

Швидкий розвиток сучасного суспільства, цифрових технологій та інноваційних засобів навчання вимагають від майбутніх тренерів-викладачів нових професійних знань та вмінь, перегляду підходів щодо формування їх підготовки до застосування інноваційних освітніх технологій. Активне використання цифрових технологій в тренувальному процесі сприяє ефективності навчально-тренувального процесу на всіх його рівнях і формуванню професійних компетентностей майбутніх тренерів-викладачів. Формування компетентностей нерозривно пов'язане з інформатизацією навчально-тренувального процесу. Інформатизація навчально-тренувального процесу є одним із основних напрямів реформування закладів освіти, зумовленим потребами сучасного суспільства, у якому головним є індивідуальний розвиток особистості. Важливою складовою професійної компетентності тренерів-викладачів визначено цифрову компетентність, яка передбачає здатність та вміння логічного та системного використання інформаційних технологій. Цифрова компетентність дозволяє людині бути успішною в сучасному інформаційному просторі, керувати інформацією, оперативно приймати рішення, формувати важливі життєві компетенції. В умовах сьогодення спостерігається швидкий темп розвитку інформаційних технологій, невідпинно зростає кількість користувачів Інтернету, постійно з'являються різні пристрої, застосунки, покликані спрощувати життя сучасної людини. Такі зміни впливають на всі сфери життя, включаючи і навчально-тренувальний процес. Зростають і вимоги до особистості сучасного тренера-викладача. Тренер-викладач повинен вільно володіти сучасними технологіями та використовувати їх у своїй професійній діяльності, тим самим забезпечувати ефективність навчально-тренувального процесу. Першочерговою вимогою до підготовки сучасних тренерів-викладачів має бути високий рівень сформованості їх цифрової компетентності.

В усіх сферах нашого життя використовують гаджети. Під час проведення тренувань ми теж можемо застосовувати сучасні інтерактивні методи.

Сучасний тренувальний процес у XXI столітті не можна уявити без інтерактивних методів. У даному випадку мова йде про мобільний застосунок *Metronome Beats*, який тренери-викладачі з легкістю у 2 кліки можуть встановити собі на свій власний гаджет, завантаживши його з відомих ресурсів: для Android з Play Маркет, для Ай-Оес з Епп Стор.

Застосовуючи даний додаток під час тренування, тренери-викладачі допомагають спортсменам утримувати правильний ритм та техніку. Такий підхід сприяє поліпшенню координаційних навичок та силових характеристик спортсменів [2; 3].

На перших етапах застосування додатку *Metronome Beats* спостерігаємо низький рівень спроможності спортсменів адаптуватися для виконання відпрацювання ритмічних рухів на

боксерських грушах за заданою тренером-викладачем швидкістю повторень комбінаторних рухів.

Систематичне застосування даного додатку у відпрацюванні ритмів протягом місяця збільшило відсоток від 20 до 40 від загальної кількості спортсменів таких, що відтворюють ритмічні комбінаторні рухи по боксерській груші до 100 відсотків відповідності до ритму, що задає інтерактивна методика з мобільного застосунку *Metronome Beats*.

Окремо застосування мобільного додатку для тренувань, а саме застосування ритмічних комбінаторних рухів по боксерській груші сприяє розвитку фізичної витривалості у спортсменів [1].

Спостерігаємо, під час систематичного застосування додатку упродовж 30 днів, фізична витривалість спортсменів збільшилася в тричі. Спостереження проводились серед 30 спортсменів, що відвідують ранкову спортивну секцію з боксу в боксерському клубі All Stars Boxing Club (<https://allstarsboxing.com.ua/>), що розташований за адресою: Пр-т Валерія Лобановського, 119, під керівництвом старшого тренера з боксу Елохіна Олексія.

Рекомендую разом з даним методом слід розглянути можливість застосування програми щодо налаштування індивідуальних тренувальних режимів та відтворення відповідних сценаріїв, які допоможуть спортсменам у підвищенні стійкості та витривалості під час тренувань з боксерською грушою.

Література:

1. Костюкевич В.М. (2014). Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту). Навчальний посібник Вінниця: Планер. 616 с.
2. Костюкевич В.М., Шевчик О.Г., Сокольвак Л.М. (2015). Метрологічний контроль у фізичному вихованні та спорті: Навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД». 256 с.
3. Сергієнко Л.П. (2010). Спортивна метрологія: теорія і практичні аспекти: Підручник. Київ: КНТ. 776 с.

ЗАЛОЗЕЦЬКА С.М.,

*здобувач вищої освіти спеціальності
Психологія*

*Науковий керівник – Яшник С.В.,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри психології*

*Національний університет
біоресурсів та природокористування
України*

(м .Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

На сучасному етапі розвитку України потрібні високопрофесійні творчі фахівці. Це зумовлено стрімкими змінами у соціально економічній сфері суспільного життя країни. Виникає питання докорінної зміни системи підготовки майбутніх професіоналів, котра має орієнтуватися

на виклики повсякдення і передбачати їх продуктивне розв'язання в майбутньому. Передусім це стосується фахівців соціогуманітарної сфери, які відповідальні за сприятливий психологічний клімат в українському суспільстві. Водночас, для вирішення саме цих складних завдань, неодмінно залучатимуться психологи з метою надання відповідної допомоги різним верствам населення та своєчасного попередження прогнозованих відхилень у психосоціальному розвитку осіб різних статі і віку. До фахівців психологічного профілю істотно зростають вимоги стосовно їх підготовленості до фахового практикування в нових умовах та спроможності до професійного креативного вчинення. У зв'язку з цим докорінного трансформування потребує система підготовки психологів-професіоналів, що передбачає широке застосування інноваційно-продуктивних форм, методів і засобів розвитку їх професійних творчих здібностей задля зреалізування креативного потенціалу як унавчання, так і подальшому трудовому житті. Звідси постає проблема побудови моделі становлення творчої особистості сучасного фахівця та з'ясування психодидактичних умов її практичного впровадження.[6]

Актуальність проблеми творчого розвитку особистості молодшої людини на етапі навчання у ВНЗ сьогодні усвідомлюється настільки повно, що є авангардною в усіх державних документах про освіту, виступах осіб, які безпосередньо причетні до розвитку системи національної освіти. Але у вирішенні цієї проблеми існує багато труднощів. По-перше, здатність юні до творчості не характеризується якоюсь однією конкретною спроможністю (за винятком випадків прояву яскравої обдарованості – музичної, художньої тощо). Це – інтегративна якість особистості, яка відображає її особливу внутрішню структуру – спрямованість, набір певних психічних процесів і тенденцій, характерологічні якості, ціннісно-сміслові вміння.

Система вищої освіти в Україні сьогодні зорієнтована на нову парадигматику інноваційно-продуктивних пошуків, першочергово спрямованих на розвиток творчої особистості майбутнього фахівця, який здатний не тільки до репродуктивної трудової діяльності, а й водночас у стані реалізувати результативну проблемно-пошукову роботу, застосовувати неординарні, оригінальні варіанти вирішення професійних завдань. Саме ці обставини зумовлюють сутнісну цільову та формоструктурну переорієнтацію системи підготовки майбутнього фахівця в цілому і практичних психологів зокрема, тому що вирішення цих питань передбачає формування професіонала як творчої особистості, котрий здатний до саморозвитку, самоосвіти, інноваційно-виробничої праці. Успішність досягнення даної мети залежить не тільки від того, що засвоєно (зміст освіти), а й від того, як ґрунтовно опановано: індивідуально чи колективно, в авторитарних чи гуманітарних умовах, з опорою на увагу, сприйняття, пам'ять чи відштовхнувшись від особистісно-креативного потенціалу людини, за допомогою репродуктивних чи активних методів навчання і виховання. Під час навчання у ВНЗ формування майбутнього фахівця психологічного профілю вимагає опрацювання нових підходів до розробки і застосування оптимальної системи методів і форм навчально-продуктивної діяльності студентів-психологів для підвищення їх професійної компетентності, готовності реалізувати власну пошукову психічну активність, употужнення їхнього творчого потенціалу і, як наслідок, формування творчої особистості

Виходячи з цього, головним у системі розвитку професійних творчих здібностей студентів-психологів є організація проблемно-діалогічного навчання за допомогою таких методів: 1) демонстраційного вирішення проблем викладачем; 2) самостійної проблемно-пошукової діяльності студента; 3) колективної навчально-пошукової роботи; 4) спільної пошукової діяльності викладача і студента.[5]

Серед номенклатури форм і методів навчально-пошукової співдіяльності викладачів і студентів, які максимально активізують розвитковий перебіг професійних творчих здібностей

усіх учасників освітнього процесу у вищій школі, є імітаційно-ігрові формо-способи і похідні від них техніки і процедури мисле- комунікативної взаємодії.[2]

Отже, розвиток творчих здібностей у майбутніх практикуючих психологів відіграють важливу роль як для покращення їх власної професійної діяльності, так і для внесення позитивного вкладу у сучасну психологічну практику та науку.

Розвиток творчих здібностей сприяє створенню нових та більш ефективних методів діагностики та терапії у сфері психології, допомагає майбутнім психологам ліпше розуміти та вирішувати проблеми клієнтів, легше адаптуватися до нових викликів та змін у суспільстві та культурі, сприяє розвитку гнучкості мислення.

Розвиток творчих здібностей може підтримувати інтерес майбутніх психологів до дослідницької діяльності, що сприяє подальшому розвитку наукового напрямку. Сприяння творчості може вести до формування інтелектуальних резервів, які можуть бути корисними у різних сферах життя.

Таким чином, під професійними творчими здібностями майбутніх практичних психологів мається на увазі сукупність властивостей особистості, що забезпечують успішність і результативність продуктивної діяльності, одночасно виступаючи при цьому важливим чинником ефективності цієї діяльності, передумовою і результатом становлення і розвитку творчої особистості психолога-професіонала.

Література

1. Панок В. Г. Концептуальні підходи до формування особистості практикуючого психолога. Практична психологія та соціальна робота. 1998. № 4. С. 5-7; № 5. С. 4-6.
2. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології. Київ: Ніка-Центр, 2003. 204 с.
3. Шандрук С.К. Психологія професійних творчих здібностей: [монографія]. Тернопіль: Економічна думка, 2015. 357 с.
4. Фурман А. В. Теорія навчальних проблемних ситуацій: психолого-дидактичний аспект : монографія. Тернопіль: Астон, 2007. 164 с.

ЗЕМЛЯНОЙ Дмитро Олександрович,
 здобувач вищої освіти
 гуманітарно-педагогічного факультету,
 Національний університет біоресурсів
 і природокористування України
 (м. Київ, Україна)
 Науковий керівник: **Степаненко М.І.**,
 доктор філологічних наук, професор
 кафедри журналістики та мовної
 комунікації
 Національний університет біоресурсів
 і природокористування України
 (м. Київ, Україна)

ЧИ ДІЮТЬ САНКЦІЇ ПРОТИ РОСІЇ? : МЕДІЙНА ВЕРСІЯ

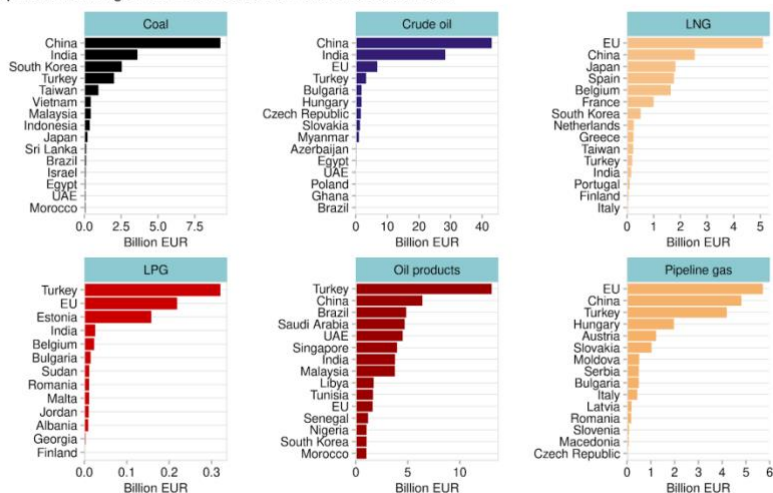
Мета пропонованої розвідки – розкрити механізм дії санкцій проти Росії крізь призму медійного дискурсу.

На жовтень 2023 року основними імпортерами вугілля у світі були Китай, Індія, Південна Корея, Туреччина і Тайвань, де частка останніх чотирьох країн приблизно дорівнює китайській. Сиру нафту імпортували Китай, Індія, Європа, Туреччина та Болгарія, зріджений природний газ – Європа, Китай, Японія, Іспанія та Бельгія, зріджений нафтовий газ – Туреччина, Європа, Естонія, Індія та Бельгія. Нафтопродукти – Туреччина, Китай, Бразилія, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати, трубопровідний газ – Європа, Китай, Туреччина, Угорщина та Австрія. Серед топових імпортерів – Китай, Туреччина, Європа та Індія.

Доходи Росії від експорту сирової нафти та нафтопродуктів помітно скоротилися до 38,8 мільярдів доларів у 1 кварталі 2023 року з 54,5 мільярдів доларів у 4 кварталі 2022 року – падіння на 29%. Це приблизно 40% від падіння загального експорту товарів, який, за даними ЦБ РФ, упав зі 140,6 мільярда доларів у 4 кварталі 2022 року до 100,8 мільярда доларів у 1 кварталі 2023 року.

Who bought Russia's fossil fuels after EU bans?

Shipments arriving since EU oil bans until end of October 2023

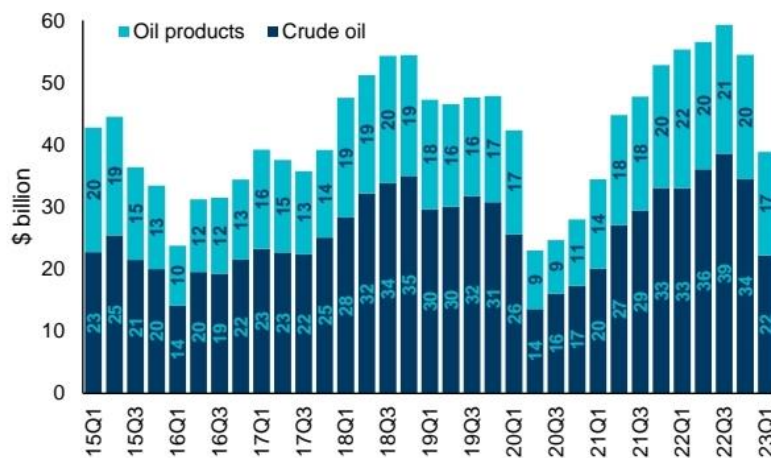
Source: CREA analysis based on Kpler, Marine Traffic, ENTSOG and customs data.

За різними оцінками, близько 75% загальної зміни експорту нафти можна зарахувати до санкцій у вигляді менших обсягів (-6,1 мільярда доларів) і більших знижок на російський експорт (-5,2 мільярда доларів). Відповідно до динаміки експорту нафти, активне сальдо торговельного балансу Росії впало з \$58,2 млрд у 4 кварталі 2022 року до \$29 млрд у 2023 у 1 кварталі, а загальне позитивне сальдо рахунку поточних операцій з \$37,5 млрд до \$18,6 млрд – обидва впали на 50%. Європейські країни, які раніше були найбільшими покупцями, тепер відіграють незначну роль, їх майже повністю замінив Китай та Індія, причому остання є ключовим «новим» покупцем за останні дванадцять місяців. У 1 кварталі 2023 року на дві країни разом припадало близько 75% загального російського експорту сирової нафти. Оскільки нафтова інфраструктура країни орієнтована на експорт на Захід, це переорієнтування зумовило появу подовженіших судноплавних маршрутів [30, ст. 3]

За оцінками Інституту KSE, Росія втратила приблизно 100 мільярдів доларів доходів від експорту нафти з моменту початку повномасштабного вторгнення в Україну. Крім того, її невдала стратегія маніпулювання потоками природного газу до Європи коштувала країні близько 40 мільярдів доларів. Проте є тривожні ознаки того, що ефективність санкцій може втрачати. Наприклад, знижки на російську нафту – основний механізм, через який санкції вплинули на Росію, – різко звузилися за останні місяці. Наслідком цього, за оцінками, є вищі ціни на нафту (і через зростання світових цін також), вони можуть забезпечити Росії додаткові прибутки від експорту в розмірі 17 мільярдів доларів у 2023 році та 33 мільярдів доларів у 2024 році.

Figure 1: Quarterly Oil Export Earnings

Source: KSE Institute

У двох фінансових звітах від кінця 2022 та початку 2023 років зроблено висновок, що лише 8,5% або менше однієї з десяти компаній відмовилися від принаймні однієї дочірньої компанії в Росії. Для порівняння: між економічними регіонами – 18% американських компаній з дочірніми компаніями залишили Росію, приблизно 15% японських фірм і лише 8,3% компаній ЄС зробили те саме. Серед країн ЄС італійські компанії найменше виходили з Росії. Там залишаються активними, зокрема, компанії, які займаються видобутком прибуткових ресурсів і сільським господарством, виробництвом продуктів харчування, а також фармацевтичні компанії, які звільнені від санкцій. Голландська Unilever також веде бізнес у Росії як зазвичай, навіть подвоївши свої прибутки там у 2022 році. Кількісно ті компанії, які залишили Росію (загалом 120), становлять лише 6,5% від загального прибутку всіх чинних там фірм. За словами бізнес-

аналітиків, навіть компаніям, які планували повний вихід, було важко швидко вивести свій бізнес і виконати санкції чи вимоги неурядових організацій.

У середині 2023 року нові дані показали, що падіння економіки Росії було значно нижчим від вартості, яку прогнозували аналітики раніше. Наслідки для російської економіки вже були набагато менш серйозними в 2022 році, а саме: скорочення ВВП на 2,1%, а не двозначне число, яке прогнозував Захід. Тим часом російський Центральний банк утримав свою процентну ставку на рівні 7,5% на червень, щоб дозволити російській економіці більше запозичувати, яка все ще відчуває значний ризик інфляції. Торгівля між Китаєм і Росією також зросла, досягнувши 93,8 мільярда доларів із січня 2023 року, тобто зростання на 75,6%, що є найбільшим показником з моменту запровадження санкцій Заходу, тоді як більша частина світу спостерігає зниження обсягів торгівлі з Російською Федерацією через широкі санкції. Зараз прогнозується, що її економіка впаде лише на 0,7%, відповідно до багатьох західних країн. Наприкінці липня Банк Росії підвищив свою ключову ставку на 100 базових пунктів до 8,50% з метою боротьби з інфляцією, яка все ще є проблематичною для російських споживачів і компаній.

Медійний дискурс за умови ретельного обстеження його стає важливим інформатором про все, чим живе окрема людина, групи людей, країни, цивілізація загалом.

КОВЕРНИК М.В.,

здобувач вищої освіти спеціальності

Психологія

Науковий керівник – Яшник С.В., доктор

педагогічних наук, доцент,

професор кафедри психології

Національний університет біоресурсів і

природокористування України,

(м. Київ, Україна)

ВИГОРАННЯ ВОЛОНТЕРІВ У ПЕРІОД ВІЙНИ

Про волонтерський рух в Україні сьогодні з захопленням говорять у багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. Розквіт волонтерської діяльності у нас припав на час Революції Гідності і початок війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави [1].

Активізація військової агресії російської федерації проти України з 24 лютого 2022 року змінила практично кожного українця та українку. Ця дата стала відліком глобальних пертурбацій не лише в житті країни – змінилося життя українців. Саме з початком повномасштабних воєнних дій у 2022 році багато українців стали волонтерами і кількість волонтерських організацій значно зросла. Волонтерська діяльність включає додаткові елементи ризику, пов'язані з особливостями контакту з людськими стражданнями і втратами. Цей ризик значно зростає у кризові періоди життя суспільства, коли кількість людей, що потребують допомоги, суттєво збільшується [2]. В умовах збройного конфлікту, волонтерська діяльність в Україні характеризується значним фізичним, психологічним та емоційним навантаженням, суттєвою зміною ритму життя, а

подекуди, й ризиком життя. Серед негативних медико-психологічних наслідків, за таких умов, найбільш значущим стає високий ризик професійного вигорання волонтерів.

Професійне вигорання – особлива форма професійної дезадаптації людини, що призводить до зниження якості роботи, втрати інтересу до неї і навіть до зміни роду діяльності. Воно є причиною порушень фізичного і психічного здоров'я. Даний психологічний конструкт включає в себе тривалу відповідь на стрес-фактори, пов'язані із діяльністю [3].

Окрім додаткових особистісних викликів, волонтери відмічають негативний вплив зовнішніх чинників... “найбільше вигораєш, коли зустрічаєшся з байдужістю”. Навіть найстійкіші волонтери нині зізнаються, що в них вже зовсім сили скінчилися. Повідомлення про накопичення втоми та зниження волонтерської активності все більше і частіше з'являються у засобах масової інформації та ширяться соціальними мережами.

Волонтери описують власний стан, як надмірну втому, аж до виснаження, появу проблем із здоров'ям, зневіру, втрату ідеалізму та захоплення тим, що роблять аж до розчарування. Основні ознаки при діагностуванні вигорання: почуття емоційного виснаження; втрата ефективності; розвиток негативного ставлення до справи; виснаження; розвиток негативного ставлення до себе; проблеми зі здоров'ям.

За даними ВООЗ, вигорання було включене до 11-го перегляду Міжнародної класифікації хвороб [МКХ-11] як професійне явище і воно не класифікується як медичний стан (World Health Organization [WHO], 2019).

Для зменшення ризику вигорання важливо забезпечувати волонтерів необхідними ресурсами, психологічною підтримкою та надавати можливості для відпочинку та відновлення [4].

У зв'язку з цим, гостро постає проблема вивчення синдрому вигорання, а дослідження цього аспекту може стати складним через етичні обмеження та виклики, пов'язані з доступом до волонтерів та їхньою психологічною підтримкою.

Література

1. Ванюшина О. Ф. Волонтерський рух в Україні: особливості, сучасний стан та статус. *Вісник Національного університету оборони України*. №1 (44), 2020. С. 275-281.
2. Куницький, О. Волонтерський рух у Львові під час війни Росії проти України. Deutsche Welle. [Електронний ресурс]: <https://p.dw.com/p/47pvi>
3. Кузьменко О.В. Стрес як джерело професійного вигорання. *Гуманітарний науковий журнал*. 2021. №1.
4. Наугольник Л.Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2015. 324 с.

КОСТИНЮК Василь Степанович,
*аспірант Національного університету
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військові дії росії на сході України, починаючи з 2014 року, і повномасштабна російсько-українська війна, яку рф розпочала 24 лютого 2022 року, обурили не тільки українців, а й усю світову спільноту. Географічна близькість рф, її агресивна, варварська, жорстока, аморальна політика активізує багаточисельні ризики і небезпеки для нашої держави. Тому формування національної самосвідомості є досить актуальним питанням за сучасних українських реалій [1].

До питання формування національної ідентичності у різні часи зверталися різні вітчизняні та зарубіжні мислителі та громадські діячі (В. Антонович, М. Драгоманов, М. Козловець, М. Костомаров, П. Куліш, В. Кремень, І. Огієнко, М. Пирогов, Г. Сковорода, Т. Шевченко, П. Юркевич та ін.). Різні аспекти національної ідентичності розкриті з точки зору психології: ідентифікація у вихованні та розвитку особистості (І. Бех) [4]; психологічні умови розвитку моральної свідомості (С. Білозерська); національна самосвідомість (М. Боришевський); справедливість у смисловиттєвому вимірі особистості (К. Журба) [5]; повстання ідентичності (Д. Ковальов); психологічні основи розвитку відповідальної поведінки (М. Савчин); національно-культурна ідентичність як чинник психічного здоров'я особистості (Т. Дуткевич) тощо. Значний інтерес для нас становили праці вітчизняних педагогів щодо особливостей формування національної ідентичності як результату сформованої системи поглядів та уявлень щодо культури, мови, традицій, політики, а також прийняття групових норм і цінностей певної спільноти, зокрема: громадянська освіта та виховання (Г. Ващенко, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.); формування національних, патріотичних та громадянських ціннісних орієнтирів зростаючої особистості (О. Бажановська, І. Бех, Н. Волошина та ін.). [2, с. 13]

Роль формування національної самосвідомості в умовах воєнного стану полягає у:

1. **Збереженні національної ідентичності:** Воєнний стан може призводити до загрози для культурної та ідентичності нації. Формування національної самосвідомості допомагає громадянам усвідомити та цінувати свою ідентичність, що є важливим елементом відповіді на виклики конфлікту.

2. **Стимулюванню патріотизму:** В умовах воєнного стану патріотизм стає ключовою складовою національної самосвідомості. Люди формують глибокі почуття гордості за свою країну, що стимулює їхню відданість та готовність вступати в боротьбу за її благополуччя.

3. **Мобілізації громадян:** Умови воєнного стану вимагають великої мобілізації громадян для захисту країни. Формування національної самосвідомості стає механізмом, який об'єднує людей навколо спільної мети та підвищує готовність брати активну участь у захисті своєї нації.

4. **Сприянні соціальної єдності:** Національна самосвідомість у воєнних умовах сприяє формуванню соціальної єдності. Громадяни усвідомлюють важливість спільності та взаємодії між собою, щоб ефективно протистояти загрозам.

5. **Підтримці влади:** Формування національної самосвідомості в умовах воєнного стану може підтримати владу та збільшити довіру громадян до неї. Готовність співпраці з владою стає важливим фактором для координації та ефективного ведення оборонної діяльності.

6. **Вихованні відповідальності та громадянськості:** У воєнний період формування національної самосвідомості включає в себе виховання відповідальності та громадянськості. Громадяни усвідомлюють свою роль у забезпеченні безпеки та долі своєї країни.

7. **Зміцненні духу та витривалості:** Національна самосвідомість виступає як чинник зміцнення духу та витривалості в умовах стресу та неспокою. Громадяни, усвідомлюючи свою роль у важливих моментах, можуть виявляти високий рівень витривалості та готовності до жертв.

Динамічні процеси, що відбуваються в усіх сферах суспільно-політичного життя країни, зумовлюють необхідність особливої уваги до суспільно гуманітарної підготовки майбутніх свідомих і соціально самодостатніх громадян України; конкурентоспроможних на міжнародному ринку праці, щирих поціновувачів та шанувальників української духовної культури, які знають джерела національної своєрідності, через усвідомлення ментального коду українства віддано плекають у собі «національний характер». Зокрема в межах здійснення інноваційної діяльності шляхом реалізації інноваційних освітніх проєктів, проведення експериментів всеукраїнського рівня. [3, с. 37–39].

Література

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GI06469A?an=13> (дата звернення 29.01.2024)
2. Нагорна Л. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань: монографія. Київ: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2011. 272 с.
3. Бондаренко Н. Модерна українська ідентичність як основа формування європейськості майбутньої еліти. Обдаровані діти – скарб нації! : матер. III Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 18-23 серп. 2022 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 139–149. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731816> (дата звернення 29.01.2024)
4. І. Бех Ідентифікація у вихованні особистості. *Рідна школа*. 2013. № 4-5. С. 20-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_4-5_6 (дата звернення 31.01.2024)
5. Журба К. Справедливість у смисложиттєвому вимірі **особистості** [Електронний ресурс]. Нова педагогічна думка. 2015. № 2. С. 136-139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2015_2_32 (дата звернення 31.01.2024)

КОСЯНЧУК Ангеліна,

здобувач вищої освіти спеціальності

«Журналістика» Національний університет

біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

Науковий керівник – Чумак Т.М.,

доцент кафедри журналістики та мовної

комунікації

Національний університет біоресурсів і

природокористування України

(м. Київ, Україна)

ЯК РОЗПІЗНАТИ РОСІЙСЬКУ ПРОПАГАНДУ ТА ПРОТИДІЯТИ ЇЙ

Сучасна інформаційна реальність визначається не лише кількістю доступної інформації, але й її якістю. Важливо знати, як відсортувати достовірні дані від неперевіраних, щоб впливати на громадську думку та прийняття рішень.

Важливість інформаційного простору очевидна і в політичній сфері. Цифрові технології та соціальні мережі стали ефективними інструментами для мобілізації громадської думки, організації протестів та забезпечення прозорості діяльності влади.

Виявлення російської пропаганди – ключове завдання в інформаційному середовищі. Часто вона використовує мережі, пов'язані з кремлівськими організаціями, підкреслюючи соціальні відмінності та створюючи конфлікти. Маніпулятивні ознаки включають емоційне навантаження, використання стереотипів і дискредитацію опонентів. Критичне мислення, перевірка фактів і медіаграмотність громадян є важливими засобами протидії пропаганді [1].

Протидія російським дезінформаційним операціям є критично важливою для збереження інформаційної незалежності та захисту демократичних цінностей. Розвиток критичного мислення, медіаграмотності та викриття методів дезінформації, використаних російськими спецслужбами, є ключовими завданнями. Підтримка вільних ЗМІ, міжнародна співпраця та санкції можуть сприяти зменшенню впливу російської пропаганди. Захист від кібератак та підвищення обізнаності суспільства також необхідні для забезпечення інформаційної незалежності та соціальної стабільності.

Розробка стратегій усвідомлення російської пропаганди включає створення інформаційних кампаній та залучення експертів для аналізу методів пропаганди. Розвиток критичного мислення серед населення передбачає впровадження навчальних програм, організацію семінарів та тренінгів, а також забезпечення доступу до надійних джерел інформації. Ці стратегії сприятимуть створенню обізнаного суспільства, здатного протидіяти пропаганді та застосовувати критичне мислення.

Досвід інших країн у протидії інформаційній агресії важливий для розвитку ефективних стратегій. Вивчення підходів інших країн дозволяє визначити успішні методи та інструменти, адаптовані до національного контексту. Співпраця з іншими країнами допомагає створювати міжнародні коаліції та обмінюватися найкращими практиками, сприяючи формуванню єдиної інтернаціональної фронтової лінії в протидії інформаційній агресії [2].

Підтримка кібербезпеки і захист від кібератак також важливі для запобігання поширенню дезінформації через Інтернет. Зрештою, підвищення обізнаності суспільства й активна участь кожного в процесі виявлення та припинення інформаційних операцій має вирішальне значення для збереження інформаційної незалежності та забезпечення соціальної стабільності [3].

Застосування критичного мислення та перевірка фактів також є ключовими елементами розпізнавання пропаганди. Використання незалежних джерел і перевірка інформації допоможе уникнути впливу маніпулятивних джерел. Нарешті, розвивання медіаграмотності серед громадян є важливим етапом у боротьбі з пропагандою. Навчання розпізнавати маніпуляції та розуміти механізми їх поширення сприяє формуванню обізнаного та критичного суспільства.

Література

1. Ромців О. «Методи російської інформаційної пропаганди та їх вплив на імідж України у світі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290552>
2. Рябоштан І. «Як боротися проти дезінформації в соцмережах: роль медіа та держави» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/28516/2021-11-17-yak-borotysya-proty-dezinformatsii-v-sotsmerezhakh-rol-media-ta-derzhavy/>
3. Ройс, Е. «Як протидіяти російській пропаганді» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ispc.org.ua/archives/1274>

КРИШТОПОВА Ольга Андріївна,
здобувач вищої освіти
Факультету журналістики,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ Й ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Усна наукова комунікація – один із найважливіших засобів зв'язку науки із суспільством, важливий механізм функціонування та розвитку будь-якої науки.

Наукову комунікацію тлумачать як процес обміну науковою інформацією – ідеями, знаннями, повідомленнями – між науковцями. Б. Старостін визначає її як творчу взаємодію учених у процесі їхньої роботи, професійне спілкування вчених.

Наукову комунікацію можна трактувати як соціальний процес; це функціональна підсистема в межах системи руху наукової інформації для отримання нового знання, передачі отриманої інформації іншим спеціалістам, популяризації, практичного використання знань. У рамках соціологічного підходу наукова комунікація – сукупність видів професійного спілкування, форма взаємодії між членами наукового співтовариства, яка дає змогу досягати певних професійних цілей та забезпечує розвиток науки. У соціологічному потрактуванні наукова комунікація – це пізнавальні та соціальні відносини, які відбуваються всередині наукового співтовариства для створення та використання наукового знання, обміну науковою інформацією, надання колективної оцінки наукової праці.

У процесі наукової комунікації виділяють п'ять основних елементів:

1) комунікант – відправник повідомлення (особа, яка генерує ідею або збирає, опрацьовує наукову інформацію та передає її); 2) комунікат – повідомлення (фіксована чи нефіксована

наукова інформація, закодована певним чином за допомогою символів, знаків, кодів); 3) канал (спосіб передачі наукової інформації); 4) реципієнт – отримувач повідомлення (особа, якій призначена інформація і яка певним чином інтерпретує її, реагує на неї); 5) зворотний зв'язок – реакція реципієнта на отримане наукове повідомлення.

Комунікант – винахідник, який створює наукову ідею чи концепцію. Це можуть бути як окремі вчені, так і колективи авторів, зокрема, дослідницькі групи, наукові школи, установи, інститути тощо. Сформулювавши наукову ідею, автор безпосередньо ділиться нею з колегами, науковим керівником, котрі допомагають визначити подальший напрям її розвитку. Потім інформація поширюється серед широкого кола фахівців у формі наукової доповіді (повідомлення) на конференціях, симпозіумах, оформлюється у вигляді наукового звіту, статті, в письмовому чи електронному вигляді.

Документована чи усна наукова інформація – це те, що передається, тобто комунікат. Наукові повідомлення найчастіше передаються за допомогою мови, зображень, словесних висновків науковця.

Комунікант кодує інформацію за допомогою знаків, символів, кодів, а реципієнт декодує, тобто розшифровує, перекладає інформацію. Наукова комунікація відбувається лише за умови, що мова наукового повідомлення зрозуміла реципієнту. Між комунікантом та реципієнтом встановлюється канал комунікації, без якого неможливий зв'язок (спосіб обміну, передачі інформації). Це – зустрічі, конференції, радіо, телебачення та інші канали, що забезпечують можливість наукової комунікації. Наукова комунікація функціонує ефективно за умови існування зворотного зв'язку – реакції реципієнта на отримане повідомлення у формі цитування, покликання, відгуку, рецензії, написання огляду, реферату, статті тощо.

Є чимало підходів до класифікації наукової комунікації. Її поділяють на *пряму* – безпосереднє спілкування фахівців, об'єднаних одним науково-дослідницьким процесом; *опосередковану* – комунікація між ученими через їхні наукові публікації; *вертикальну* – наприклад, між науковим керівником і дисертантом); *горизонтальну* – комунікація з представниками наукової школи та ін. Поширеним є поділ наукових комунікацій на *формальні* і *неформальні*, *документні* та *усні*, між якими встановлено тісний взаємозв'язок.

Усна наукова комунікація – передача наукової інформації в незакріпленій на матеріальному носіїв формі: телефонні розмови, публічні виступи, наради, конференції, симпозіуми, безпосереднє спілкування, бесіди тощо. Позитивним аспектом усних комунікацій є економія часу, можливість більшого порозуміння між науковцями. З розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних каналів комунікації можливості вільного дистанційного обміну науковими ідеями розширюються.

Усну наукову комунікацію тлумачать як цілісний інформаційний об'єкт, основний механізм існування науки. Процес усної наукової комунікації включає усні виступи вчених і спеціалістів, проведення наукових конференцій, відвідування ученими та спеціалістами лабораторій своїх колег, виставок тощо.

За допомогою певних засобів усної наукової комунікації – стендові доповіді, бесіди, виступи на наукових нарадах, конференціях, симпозіумах, семінарах – відбувається передача та отримання інформації, що постійно змінюється. Тому спеціалістам різних наукових галузей потрібно завжди стежити за змінами й долучатися до сучасних вимог з тим, щоб комунікативний процес був ефективним. Поява нових інформаційно-комунікативних технологій зумовила виникнення нового рівня інформаційного обміну. Мережа Інтернет та використання науковцями всіх її можливостей для збереження, поширення, обміну наукової інформації створила нову

модель наукової взаємодії. Інтернет-засоби наукової комунікації збільшують розширюють нові можливості для науковців, створюють комфортні умови для міжнародного співробітництва без додаткових витрат, наприклад, використання Skype для переговорів в режимі онлайн, відеоконференцій на різних платформах.

Отже, усна наукова комунікація виконує одне із головних завдань науки – організацію науково-інформаційного обміну між спеціалістами різних галузей наук за кордоном і в Україні, дозволяє ефективно реалізувати можливості міжнародної комунікації українських науковців, що наразі є дуже важливим для нашої держави.

КУЛЕБЯКІН Георгій Анатолійович,
*аспірант,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

МАЙБУТНЄ ФІЛОСОФІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Філософія – це дисципліна, яка завжди ставала важливою для розуміння світу та нашого місця в ньому. Протягом століть філософи створювали ідеї, які впливали на розвиток науки, культури, політики і етики. Проте, в умовах сучасного світу, де технології швидко розвиваються, а наука інтенсивно досліджує всі відомі нам аспекти життя і світу, може здатися, що філософія втратила свою актуальність. Але тим не менш багато філософів наряду з вченими з інших галузей науки прекрасно розуміють всю користь філософії, не тільки с огляду на означені раніше і вельми очевидні способи її застосування у суспільстві, на кшталт етики, але і розуміючи її методологічну та пояснювальну користь в рамках всього процесу пізнання. Саме тому питання майбутнього філософії, як дуже специфічної галузі пізнання, бачиться вкрай актуальним та дискусійним, особливо з огляду на те що місце філософії як такої, за останні століття дуже різко і кардинально змінилось.

Говорячи про майбутнє філософії можна звернутися до відомої лекції Р. Рорті «Philosophy and the Future», в рамках якої розглядаються важливі аспекти ролі філософії та завдання філософів у сучасному світі. Рорті підкреслює важливість ролі філософії як інструменту перетворення суспільства та як засобу примирення та узгодження різних культурних традицій у відкритому та демократичному суспільстві і говорячи саме про сучасний темпоралізований і інтелектуально насичений світ і місце філософії в ньому, Рорті пише – «Можна було б погодитися з Дьюї, що «філософія може запропонувати лише гіпотези, що ці гіпотези лише тоді мають цінність, коли вони роблять людський розум чутливішим до життя». У повністю темпоралізованому інтелектуальному світі свій внесок у зростання цієї чутливості так само важливий для академічної дисципліни, як і збільшення знання» [1]. Рорті підкреслює ідею, що філософія не обов'язково надає остаточних і незмінних відповідей на всі питання, а замість цього може пропонувати гіпотези, які ведуть до більшої чутливості і розуміння людьми оточуючого світу і життя як такого. Цікаво те, що подібні аргументи Рорті дуже схожі на те як У. В-О Куайн намагався реабілітувати метафізичне знання, вказуючи на його безумовну емпіричну користь і необхідність в рамках нашого пізнання світу. Рорті говорить у свою чергу про саму філософію як таку, і вказує на те, що реальність постійно змінюється, і тому філософські підходи також повинні бути гнучкими і адаптованими. Основна ідея Рорті полягає в тому, що філософія має сприяти розвитку пізнання

та розумінню світу, а не обмежувати його статичними концепціями чи істинами, які можуть втратити актуальність в мінливому світі у будь який момент.

Також подібні позиції щодо статусу філософського знання можна знайти і у К-Р. Поппера, зокрема у його статті «Wie ich die Philosophie sehe» (Всі люди філософи), яка саме і присвячена аналізу місця філософії та її можливостей. Поппер пише – «Таким чином, філософія, як я її розумію, ніколи не повинна – а також не може – відокремлюватися від приватних наук. В історичному плані вся західна наука виступає як спадкоємиця філософських спекуляцій греків про космос, світовий порядок. Спільними предками всіх вчених та філософів є Гомер, Гесіод та досократики. Дослідження структури універсуму та нашого місця в ньому було для них центральною темою; з неї виросла проблема пізнання універсуму (проблема, яка, на мою думку, залишалася вирішальною для всієї філософії). Саме критичне дослідження науки, її відкриттів та методів продовжує залишатися характерним для філософського дослідження навіть після відокремлення науки від філософії» [2]. Тут Поппер на відміну від Рорті, дещо звужує майбутній предмет філософії, проте вказуючи на беззаперечну користь філософії в рамках розуміння законів і принципів науки, адже за Карлом Поппером, філософія завжди була тісно пов'язаною з розвитком наукових знань. Він стверджує, що в історичному плані вся західна наука буквально є спадкоємицею філософських роздумів і спекуляцій грецьких філософів щодо природи космосу та порядку у світі. І найбільш важливе в тому, що філософія дійсно завжди була важливою у вирішенні питань пізнання світу та розуміння природи і саме тому Поппер наголошує на тому, що філософське дослідження науки, її відкриттів і методів, залишається вкрай важливою складовою філософії навіть після її відокремлення від інших наук.

Філософія залишається важливою в сучасному світі, не дивлячись на зростаючий розвиток наукових знань і технологій. Вона має ряд важливих функцій, включаючи розв'язання складних етичних питань, формування культурної обізнаності, а також критичний аналіз суспільних проблем і розвиток нових підходів до їх вирішення. Як показують позиції філософів, таких як Річард Рорті та Карл Поппер, філософське дослідження у тому числі має важливе місце в розвитку наукових знань і має сприяти розвитку пізнання та розуміння світу. Важливо пам'ятати, що філософія не обмежується статичними концепціями, але надає гнучкі і адаптивні інструменти для аналізу змін в сучасному світі. Філософія і сьогодні залишається актуальною і важливою для суспільства, сприяючи розвитку наукового знання, суспільної свідомості, і будуючи нові підходи до вирішення актуальних проблем у багатьох сферах нашого життя.

Література

1. Rorty, Richard (1995). Philosophy and the future. In Herman J. Saatkamp (ed.), Rorty & Pragmatism: The Philosopher Responds to His Critics. Vanderbilt University Press. С. 9
2. Karl R. Popper. Wie ich die Philosophie sehe. Mitteilungen / Gesellschaft der Freunde der Universität Mannheim E.V. Mannheim: Ges., ISSN 0937-3306, ZDB-ID 206034-6. - Vol. 27.1978, 2, p. 1-5 С. 4.

ЛЮ Цін

аспірант

ОПП «Освітні, педагогічні науки»;

ВАСЮК Оксана Вікторівна,

доктор педагогічних наук, професор;

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

(м. Київ, Україна)

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЕСТЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

Згідно компетентнісного підходу, випускник закладу вищої освіти повинен мати достатній особистий досвід пізнавальної і творчої діяльності, досвід виконання відомих видів діяльності та емоційно-ціннісних відносин, щоб бути успішними в житті. На основі знань, умінь, навичок, компетентцій та досвіду різноманітних видів діяльності і стосунків у здобувачів закладів вищої освіти формуються важливі компетентності, які визначають їхню освіченість у тій чи іншій сфері.

Концептуальні засади компетентнісного підходу розроблено у працях таких науковців, як В. Андрущенко, Н. Бібік, С. Бондар, Л. Ващенко, В. Кремень, О. Локшина, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін. Формуванню естетичної компетентності здобувачів вищої освіти присвячені дослідження Ахмед Муайяд Карам, В. Бутенко, Л. Глазунової, І. Зязюна, В. Черкасова та ін.

Мета нашої роботи – розкрити сутність поняття «Естетична компетентність».

Різні підходи до означення понять «компетенція» і «компетентність» дозволяють говорити, що ці дефініції варто розмежовувати. Порівняння змістового наповнення вказаних термінів дає змогу визначити «компетенцію» як сукупність знань, умінь, навичок, досвіду, ставлень тощо, що є необхідні для якісної діяльності, а «компетентність» є індивідуальною інтегрованою якістю особистості, що визначається здатністю вирішувати проблеми, які з'являються в реальних життєвих ситуаціях, вибираючи найефективніші й найоптимальні рішення, ґрунтуючись на знаннях, уміннях та навичках [2].

Щодо естетичної компетентності, то науковець І. Зазюн стверджував, що вона виявляється в естетичному ставленні людини до дійсності та допомагає особистості орієнтуватись у світі естетичних цінностей. Змістовими характеристиками естетичної компетентності є здатність особи до естетичного сприймання і переживання, творчості за законами краси, створення естетичних цінностей у побуті й праці, мистецтві, поведінці і вчинках [3, с. 32–33].

Естетична компетентність як здатність до повноцінного естетичного освоєння дійсності проявляється не тільки в естетичній діяльності особи, але й у процесі естетичного сприйняття. Вона проявляється у всіх видах творчої діяльності, в повсякденному житті та поведінці людини. Естетична компетентність є історично конкретною й безпосередньо пов'язаною з естетичним ідеалом, де знаходять своє втілення уявлення про прекрасне, що притаманне як окремій особистості, так і відповідному соціальному прошарку чи групі людей [1].

Дослідник В. Черкасов говорить про естетичну компетентність як здатність особистості повноцінно сприймати, оцінювати та інтерпретувати твори мистецтва. Вона передбачає розвиток естетичних смаків, потреб і почуттів, формування знань і ідеалів, вироблення художньо-естетичних умінь та навичок [4, с. 57-59].

Естетична компетентність включає такі складники: естетичне сприймання (здатність особистості виокремлювати в житті та мистецтві естетичні якості, образи та переживати естетичні почуття); естетичні почуття (емоційні стани, які виникають під час оцінного ставлення людини до мистецтва й явищ дійсності); естетичні потреби (в естетичних переживаннях, у спілкуванні з художньо-естетичними цінностями); естетичні смаки (уміння оцінити твори мистецтва, естетичні явища з позиції естетичних ідеалів, знань); естетичні ідеали (зумовлені уявленнями особистості щодо досконалості краси природи, здібності й уміння у сфері мистецтва) [1].

Отже, поняття «естетична компетентність» варто розглядати як один із видів компетентності й визначати як складне індивідуально-психологічне утворення, підґрунтям якого є здатність особистості до естетичного сприйняття і розуміння прекрасного, що передбачає володіння естетичними знаннями, вміннями, навичками, сформованістю естетичних цінностей, ідеалів, суджень, почуттів, поведінки тощо.

Література

1. Ахмед Муайяд Карам. Формування естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у позааудиторній роботі університету: дис. ... канд. пед. наук; спеціальність 13.00.07 – теорія та методика виховання. Київ, 2020. 226 с.
2. Бутенко В. Г. Формування естетичної компетентності майбутніх вихователів в аспекті підготовки до організації фізичного виховання дітей дошкільного віку. *Теорія та методика дошкільної і початкової освіти в сучасному інноваційному просторі: монографія*. Суми: ФОП Цьома С.П., 2021, 177–194.
3. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
4. Черкасов В. Характеристика принципів формування естетичної культури молоді. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць*. 2005, № 120, 56–63.

МОРОЗ О.В.,

аспірант кафедри педагогіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ ВИСОКОСТАТУСНОГО ІНДИВІДА ГРУПИ У ПАРАДИГМИ ЛІДЕРСТВА СЛУЖІННЯ: ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Лідерство служіння відоме з давніх часів. Воно згадується у Євангелії від Марка, глава 10, вірш 35-46 сказано: "...І підходять до Нього (Ісуса — примітка О.М.) Яків та Іван, сини Зеведесві, та й кажуть Йому: Учителю, ми хочемо, щоб Ти зробив нам, про що будемо просити Тебе. ... Дай нам, щоб у славі Твоїй ми сиділи праворуч від Тебе один, і ліворуч один! А Ісус відказав їм: ...сидіти праворуч Мене та ліворуч не Моє це давати, а кому уготовано. Як почувли ж це десятеро, то обурились на Якова та на Івана. А Ісус їх покликав, і промовив до них: Ви знаєте, що ті, які вважають себе за князів у народів, панують над ними, а їхні вельможі їх тиснуть. Не так буде між вами, але хто з вас великим бути хоче, нехай буде він вам за слугу. А хто з вас бути першим бажає,

нехай буде всім за раба. Бо Син Людський прийшов не на те, щоб служили Йому, але щоб послужити, і душу Свою дати на викуп за багатьох.[1, 10:35-46].

Цю ідею розвинув і вперше, в науково-дослідному та прикладному контексті, апробував у менеджменті американський бізнес-консультант, экс-директор із розвитку управління телекомунікаційної кампанії США «АТ&Т» Роберт Грінліф. Він, на основі багаторічного досвіду та спостереження за керівниками різних типів помітив кореляцію між стилем служіння керівника клієнтам і партнерам та тривалістю й ефективністю роботи його роботи. Це лягло в основу обґрунтованої ним концепції «лідерства служіння» («servant leadership»). Лідер який служить відмовляється від адміністративно-командних методів керівництва, використовує метод переконання, емансипується від примусу і насилля, виявляє емпатію та використовує владу тільки в етичному вимірі, збільшує свої повноваження тільки для надання допомоги іншим [2].

У 1970 році, у своїй праці «Лідерство служіння: подорож природою законної влади і величі» автор відзначив, що поняття «слуга» і «лідер» можуть сприйматися як протилежні, але перебувають в єдності. Насправді великим лідером є той, хто допомагає (служить) іншим людям. По-справжньому лідерські якості проявляються в тій людині, яка зорієнтована на надання допомоги і підтримки іншим в їх індивідуальному і професійному рості. Такий лідер формує команду однодумців і делегує повноваження, створює умови для включення послідовників у процес діяльності і прийняття рішень, докладає зусиль до створення сприятливого морально-психологічного клімату в організації [3, 76-77]. Обслуговуючий лідер має володіти здатністю чути і розуміти співрозмовника та розвиненим почуттям емпатії. Сервант-лідер завжди націлений на допомогу іншим у вирішенні емоційних проблем [6], стимулює до саморозвитку і самовдосконалення своїх послідовників, часто використовує методи переконання, культивує концептуальне мислення та може підібрати адекватні словоформи щоб у привабливому світлі подати соціальному оточенню мотивуючу картину майбутнього. Усі ці складові підкреслюють важливість комунікативних здатностей у структурі кластеру якостей лідерства служіння [4,5].

Ефективна комунікація передбачає не тільки обмін інформацією, але й взаєморозуміння. Лідер повинен бути майстром комунікацій, впевненим у тому що комунікація має велике значення для створення атмосфери довіри та втілення в життя концепції майбутнього розвитку; він повинен допомагати співробітникам направляти енергію на досягнення високих цілей. Комунікація лідера не зводиться до випадкових зустрічей, формальних виступів та презентацій, лідери активно здійснюють вербальну та невербальну комунікацію кожен день [3].

Важливу роль в емпатійному контакті лідера-слуги зі своїми послідовниками відіграє невербальна комунікація, що дозволяє маніфестувати певні емоції та уважно зчитувати емоційні сигнали співрозмовників. Невербальну комунікацію називають ще паралінгвістичною. Вона передбачає спілкування за допомогою міміки, виразу очей і рота, а також у позі рухів. Лідер повинен володіти всіма способами (каналами) впливу на слухача: звуковими (мовні й паралінгвальні (фонаційні) та візуальними (одяг, міміка, жести, поза) [9].

Важливою комунікативною здатністю лідерства служіння є вміння слухати і чути співрозмовника. Лідер повинен: чути, щоб розуміти; чути, щоб запам'ятати, і чути, щоб аналізувати зміст; володіти рефлексивним (передбачає поточніючі запитання в процесі спілкування) та емпатійним (емоційне співпереживання в спілкуванні) слуханням [9].

Розрізняють види невербальної комунікації, які мають бути в арсеналі лідерства служіння, а саме: акустична (паузи, кашель, зітхання, сміх, плач; темп, тембр, висота, гучність голосу); оптична (міміка, поза, жести, хода, контакт, зовнішній вигляд співрозмовника в цілому); тактильно-кінестезична (рукостискання, поцілунок, погладжування, поплескування по плечу); ольфакторна

(запах тіла, запах косметики), а також використовувати їх у самопрезентації чи просто при спілкуванні, щоб досягти потрібного ефекту впливу [3,198].

Отже, успішна комунікація сервант-лідера вимагає знання та відпрацювання різних складових, починаючи від самопрезентації, через навички публічних виступів, дотримання ділового етикету, і аж до володіння мовою рухів тіла. Такий системний підхід у налагодженні комунікативного контакту лідера-слуги породжуватиме гармонію у стосунках із послідовниками і соціальним оточенням, що у підсумку забезпечить бажану ефективність керівництва.

Література

1. Євангеліє від Марка — Bibl.com. Режим доступу: <https://www.bible.com/uk/bible/186/MRK.10.UBIO>
2. Greenleaf, R.K. (2002). Лідерство служіння: подорож природою законної влади і величі. Нью-Йорк: Paulist Press, 24.
3. Сопівник Р.В., Рахманіна А. С., Санченко О. В. (2023) Лідерологія: підручник. Київ: «Компринт», 467 с.
4. Bass B., Bass R. The Bass handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications. N.Y.: Simon and Schuster, 2009. 1465 p.
5. Bennis W. Leaders: the Strategies for Taking Charge. New York: Harper and Row, 2003. 235 p.
6. Manfred Kets de Vries (2018). THE LEADERSHIP MYSTIQUE LEADING BEHAVIOR IN THE HUMAN ENTERPRISE. Pearson Education, 2006, 276 p
7. Сопівник Р.В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів: монографія. К.: «ЦП «Компринт», 2012. 504 с.
8. Antonio Meneghetti (2011). The Psychology of the Leader. Ontopsicologia Editrice, 350 p.
9. Піз Аллан, Піз Барбара (2021). Мова рухів тіла. Видання розширене і доповнене. Переклад з англійської Н.Лавської. КМ-БУКС, 416 с.

НАГОРНА Катерина Володимирівна,
*аспірант, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

НАВЧАННЯ ПРОЄКТНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні професійних завдань. Їх виконання потребує розвитку особистісних якостей, творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої програми, головне завдання якої — підготувати компетентну особистість, спроможну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях. Тому, доречно пригадати притчу: *«Звернувся до монаха бідняк: «Дай мені риби! Я голодний». Монах мовчки віддав йому вудку»*[1]. Чіткий і зрозумілий повчальний зміст, адже треба давати не стільки їжу, скільки засіб її добування. І саме цей висновок стосується цілей та завдань, що стоять перед сучасною освітою. Важливо дати не лише знання, а навчити ними користуватися.

Сучасні умови життя потребують, аби людина мислила і працювала творчо, а також уміла приймати нестандартні рішення, займатися проєктною діяльністю. Саме цим зумовлена нині увага педагогів до інновацій, через застосування методу проєктів у професійній підготовці, зокрема у закладах вищої освіти. Метод проєктів вважається одним із найперспективніших методів навчання, адже він створює умови для творчої самореалізації тих, хто навчається, підвищує мотивацію до навчання і сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, формує навички пошуково- дослідницької технології.

Метод проєктів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він застосовувався як у вітчизняній дидактиці, так і в закордонній. Виник у 20-ті роки минулого століття у США. Цей метод пов'язують з ідеями гуманістичного напрямку в філософії й освіті, висунутими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї, а також його учнем В. Х. Килпатріком. Останнім часом цьому методу приділяється пильна увага в багатьох країнах світу. Метод проєктів набув поширення і популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань і можливостей їх практичного застосування для розв'язування конкретних проблем дійсності в спільній діяльності [1].

У підготовці фахівців соціономічного профілю великою перевагою проєктної діяльності є вміння, які набувають майбутні фахівці, а саме [2]:

- планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати;
- використовувати багато джерел інформації;
- самостійно збирати і накопичувати матеріал;
- аналізувати, співставляти факти, аргументувати свою думку;
- приймати рішення;
- установлювати соціальні контакти (розподіляти обов'язки, взаємодіяти один з одним);
- створювати «кінцевий продукт» - матеріальний носій проєктної діяльності (доповідь, реферат, фільм, календар, журнал, сценарій...);
- представляти створене перед аудиторією;
- оцінювати себе та інших.

У організації навчання проєктній діяльності фахівців соціономічного профілю освітній процес вибудовується у межах науково-дослідної роботи студентів, яка відбувається на засадах співтворчості студентів та викладачів. Тому варто вказати на важливу роль викладача, яка змінюється залежно від етапів роботи над проєктом [3]:

- Консультує. При реалізації проєктів педагог – це консультант, який моделюючи різні ситуації, спонукає до роздумів, самостійної оцінки.
- Мотивує. Високий рівень мотивації – основа успішної роботи над проєктом. Педагог повинен дотримуватися принципів, які розкривають ситуацію проєктної діяльності як ситуацію вибору і свободи самовизначення.
- Фасилітує. Педагог виступає як помічник, який не передає знання, а забезпечує діяльність фахівця, яка може бути практично реалізована у проєктній діяльності. Він провокує запитання, роздуми, самостійну оцінку діяльності, моделюючи різні ситуації.
- Спостерігає. Спостереження, має бути спрямоване на отримання інформації, яке в подальшому лежатиме в основі оцінки рівня сформованості компетентностей фахівця.

Інноваційні процеси, які відбуваються в освіті України, стали ознакою кожного закладу вищої освіти, що працює в режимі розвитку, тим самим підвищуючи її ефективність. Один із шляхів вирішення цього завдання є впровадження в зміст діяльності вищої школи педагогічних технологій, де метод проєктів вважається одним із перспективних видів навчання. Ті, хто

розпочав застосування цього методу, вважають його однією із складових освітньої політики майбутнього, тому що передбачає глобальну освіту особистості студента й глибоке педагогічне оновлення системи професійної діяльності викладачів.

Література

1. Ковшун Н.Е. Аналіз та планування проектів: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. С. 344.
2. Нагорна К. В., Буцик І.М. Проектна діяльність фахівця соціономічного профілю у виконанні професійних завдань. Інноваційна педагогіка, Науковий журнал, № 59. 2023. С.147-151.
3. Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. Імідж сучасного педагога. 2009. № 10. С. 16–21.
4. Ящук С. Суть та структура проектно-технологічної діяльності. Зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини. Київ: Наук. світ, 2002. С. 298-304.

НАГОРНЯК Анастасія Миколаївна

здобувач вищої освіти

ОПП «Педагогіка вищої школи»;

ВАСЮК Оксана Вікторівна,

доктор педагогічних наук, професор;

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В АСПЕКТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні в системі підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти загострюється проблема практичної організації дистанційної освіти. Спочатку ця проблема була викликана раптовим запровадженням карантину під час пандемії COVID-19, але з часом вона загострилася через необхідність забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців при організації освітніх процесів в умовах ведення військових дій.

Теоретичні положення проблеми педагогічної взаємодії розглядаються у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців у працях вчених: Г. Васяновича, М. Євтуха, І. Зазюна, В. Кременя, В. Кручек, Н. Ничкало, В. Радкевич, О. Щербак та ін. У аспекті дистанційного навчання педагогічну взаємодію досліджували А. Марчук, О. Беспарточна, Т. Поясок, Я. Шведова.

Мета нашої роботи – розкрити сутність педагогічної взаємодії в аспекті дистанційного навчання.

Взаємодія у психології та педагогіці – це процес, за допомогою якого об'єкти (суб'єкти) прямо або опосередковано впливають один на одного, створюючи тим самим взаємну обумовленість і зв'язки. Взаємодія між людьми – це особливий вид спілкування, що передбачає взаємний вплив і взаємну зміну. Особливе місце у взаємодії посідає спілкування та спільна діяльність. Спілкування є як атрибутом спільної діяльності, так і самостійною цінністю. Взаємодія між суб'єктами (спілкування в широкому сенсі) включає комунікацію як обмін інформацією (комунікацію у вузькому сенсі) і взаємодію як обмін діями й сприйняття особами один одного.

І. Зязюн переконаний, що педагогічна взаємодія є домінантою продуктивного спілкування, що виховує громадянина своєї країни та творця власного життя, всебічно розвинену та гармонійну особистість [2].

Переважно, педагогічна взаємодія визначається науковцями як процес спільної діяльності суб'єктів освіти з конкретними педагогічними цілями на основі встановлених норм і цінностей, у результаті якого відбуваються зміни в цінностях, діяльності, установках, індивідуальному світогляді та поведінці.

Грунтуючись на суб'єкт-суб'єктному підході, Я. Шведова педагогічній взаємодії у діаді «викладач-студент» в умовах онлайн навчання дає таке визначення: спеціально організований процес, що спрямований на вирішення освітніх задач і ґрунтується на партнерстві учасників, спрямований на розвиток їхнього особистісного потенціалу [3, 112–113].

Дистанційна педагогічна взаємодія в освітньому середовищі ускладнюється обмеженістю звичайних форм фізичного контакту в системі «викладач-студент». Взаємодія викладача і студентів у дистанційному навчанні відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору, під яким розуміється створена ситуація взаємодії, де є місце, час і взаємне бажання спілкуватися з метою досягнення освітніх цілей. В умовах дистанційного навчання цей процес ускладнюється необхідністю спільної роботи у віртуальному просторі, а також сприйняттям і розумінням інших. Жива робота між викладачем і здобувачами є ключовим елементом освітнього процесу. Комунікація є найважливішим аспектом освітньої діяльності, й її ефективність залежить від того, як вирішуються різні навчальні завдання і будується спілкування між викладачем та студентами.

Перехід до дистанційного навчання спричинив значні зміни у структурі діяльності викладачів, зокрема в таких елементах, як педагогічне спілкування. Це зумовлено насамперед тим, що в результаті термінової переорієнтації на дистанційні освітні технології викладачі та студенти зіткнулися з низкою проблем, серед яких найважливіші: неможливість вивчення деяких дисциплін в онлайн режимі; індивідуальні перешкоди технічного забезпечення Інтернет-з'єднання; брак методичних знань із навчання онлайн; невміння користуватися онлайн-майданчиками. Інша проблема полягає в тому, що відбувається зміна формату педагогічного спілкування, яке набуває нових для викладачів і здобувачів рис. Навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій – всього лише особлива форма організації навчання, що вимагає змін у традиційних освітніх процесах та перегляду принципів і методів освітньої діяльності.

Використання ІКТ може допомогти вивести педагогічну взаємодію на новий, більш ефективний рівень: широкий спектр можливостей для виконання студентами самостійної, контрольної роботи, розвиток самостійної творчої діяльності, набуття додаткових знань, їх закріплення [1].

Отже, в умовах дистанційного навчання викладач повинен мати достатній технічний і методичний рівень володіння ІКТ, щоб максимально повно використовувати всі можливості соціальної та освітньої ситуацій для збереження цінності та сенсу спілкування викладача і студента. Продумана діяльність викладачів з організації педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання дозволить підвищити ефективність взаємодії зі здобувачами та успішно реалізувати освітні цілі.

Література

1. Марчук А. А. Особливості педагогічної взаємодії викладача та студента засобом змішаного навчання. *Інноваційна педагогіка*, 2020, Вип. 21, Т. 3. 173–179.
2. Почуєва О. Механізми організації педагогічної взаємодії зі студентами закладів вищої освіти. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»*, 2021, Вип. 11 (21).

3. Шведова Я. Педагогічна взаємодія у діаді «викладач-студент» в умовах онлайн навчання. *Educological discourse*, 2021, № 3(34). 111–129.

ПРИТИКА Оксана Іванівна,
*аспірант 015 «Професійна
Освіта»
Національний університет
біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У контексті повномасштабної війни, що розпочалася в 2022 році, соціокультурні трансформації в системі освіти стали однією з ключових сфер впливу, що визначають соціальний ландшафт сучасної України. Збурення соціокультурного середовища, спричинене воєнною агресією, внесло значні зміни у структуру та функціонування освітньої системи країни. Цей вплив став предметом системного аналізу, метою якого є розкриття основних тенденцій соціокультурних трансформацій в контексті освітнього процесу, а також їхнього впливу на формування нового соціального порядку в умовах військового конфлікту. Дослідження цього явища вимагає глибокого розуміння динаміки змін у системі освіти та їхнього взаємозв'язку із суспільними та культурними трансформаціями в Україні [3, с. 1].

Передусім, важливо визначити основні аспекти соціокультурних трансформацій в освіті під час російсько-української війни. Війна викликала напруженість не тільки на військовому фронті, але й спровокувала серйозні виклики в сфері освіти. Студенти, учні та вчителі стали свідками змін у змісті навчальних програм, викладацьких методиках та загальній атмосфері в освітніх установах.

По-перше, російсько-українська війна призвела до ревізії змісту освіти в контексті патріотичного виховання. У закладах середньої та вищої освіти посилюється акцент на формування національної ідентичності та готовності захищати свою країну. Навчальні програми оновлюються, враховуючи історію та цінності України, щоб сприяти усвідомленню громадянами важливості захисту суверенітету [2, с. 15].

В умовах війни важливого значення набувають питання створення комфортного освітнього середовища та організації освітнього процесу, особливо для тих дітей, які отримали психологічну травму. З метою надання психоемоційної підтримки населенню під час війни, формування у педагогічних працівників навичок роботи з дітьми, за підтримки Першої леді України Олени Зеленської започатковано Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної допомоги [1, с. 8].

По-друге, важливим аспектом трансформацій є зміни в умовах та методах навчання. За час війни збільшилося застосування дистанційного навчання та інших інноваційних технологій. Це не лише відповідь на потреби у віддаленому навчанні через військовий конфлікт, але і спроба адаптувати освітню систему до сучасних вимог та викликів [3, с. 5].

Нині найбільш дієвим форматом для здобуття освітніх послуг у екстремальних умовах є застосування змішаних форм навчання, які також відомі як «blended learning». Такий формат поєднує елементи традиційного навчання у закладах освіти з використанням інформаційних технологій та онлайн-ресурсів. Він передбачає проведення лекційних занять, створення та обговорення спільних проєктів, організацію практичних занять та самостійної роботи, взаємодію

з викладачем чи одногрупниками через віртуальні платформи та інструменти тощо. Значну роль змішане навчання відіграє у активній взаємодії між студентами та викладачами. Воно мотивує до спільного вирішення завдань, обговорення пропонованих ідей, групову роботу та спільне навчання. Такий підхід сприяє розвитку комунікаційних навичок та активній позиції у здобутті знань [2, с. 17].

Електронні підручники, інтерактивні завдання, онлайн-конференції та інші віртуальні інструменти допомагають учням/студентам отримати доступ до різноманітної інформації та навчальних матеріалів.

Також, третім ключовим аспектом є вплив війни на психосоціальний стан учасників освітнього процесу. Як здобувачі освіти, так і педагоги переживають стрес та травму внаслідок військових подій. Це може впливати на їхню здатність до навчання та викладання, а також на загальний клімат в освітніх установах.

Студенти, які пережили воєнні події або втрати в родині, можуть стикатися з травмами та стресом, що може впливати на їхню здатність концентруватися, сприймати інформацію та взаємодіяти в освітньому середовищі. Відповідно, педагоги повинні розробляти підходи до роботи з такими студентами, надаючи їм психологічну та емоційну підтримку. Важливо також розробляти механізми підтримки та навчання для вчителів, які можуть допомогти їм подолати травматичні наслідки та забезпечити стійкість освітнього процесу [1, с. 66].

Отже, повномасштабна війна, що почалася в 2022 році, розпочала значущі трансформації в системі освіти України. Патріотичне виховання та перегляд навчальних програм визначають освітні пріоритети. Змішане навчання та інноваційні технології стають важливими для адаптації освітнього процесу. Психосоціальний стан учасників освітнього процесу, під впливом стресу та травм від військових подій, вимагає ефективної психологічної підтримки. Системні підходи до цього питання є критичними для стабільності та успішності освітнього середовища під час воєнного конфлікту. У цілому, соціокультурні трансформації в освіті під час війни визначають не лише зміни в системі, але й вимагають гнучкості та інновацій для забезпечення ефективного освітнього процесу в сучасних умовах.

Література

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
2. Чикалова М., Юхно Н. Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. *Український Педагогічний журнал*. 2023. №3. С. 13–22.
3. Шевчук І., Шевчук А. Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. С. 1–11.

РАДІОНОВА Марія Юрївна,

здобувач вищої освіти

гуманітарно-педагогічного факультету,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

Науковий керівник: Степаненко М.І., доктор

філологічних наук, професор кафедри

журналістики та мовної комунікації

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКА МОДЕЛЬ БЛОГЕРСТВА

За останні десятки років в Україні започаткувався та активно побутує такий напрям в інформаційній сфері, як блогінг. Він став одним із наймасовіших та найпопулярніших майданчиків комунікації, значущою частиною життя молоді та інформаційної діяльності загалом. Разом із цими сутнісними змінами в інформаційному просторі утворився новий термінологічний корпус, як-от: блогер, блогінг, контент-крійтор, блогосфера, SMM-спеціаліст, інфлюенсер, криптовалюта тощо.

У період активного розвитку всесвітньої мережі Інтернет саме електронні видання стали найпотрібнішими та найціннішими, що дало поштовхом для появи нових форм і методів праці, спілкування, обміну інформацією і, зрештою, розвитку всього суспільства. Сидячи вдома можна абсолютно вільно комунікувати із цивілізацією та суспільством і навіть бути активним складником різних суспільних процесів. Важливо наголосити на тому, що мережа Інтернету постійно працює та ділиться інформацією з людьми навіть у найвіддаленіших куточках планети. Отримання інформації таким шляхом є дуже зручним та корисним способом для всього людства, адже Світова павутина щодня заощаджує нам гроші та безцінний час і навіть сама інформація одночасно є ресурсом та засобом комунікації в інформаційному середовищі. Таке явище натепер є головним об'єктом дослідження. Спостережено в цьому динамічному контексті таку тенденцію: найбільше часу та уваги приділяють блогерству, що є модерним засобом свободи думки та саморозвитку. Порушену проблему досліджують ріновекторно. Наприклад, Дж. Кіс концентрує свою увагу на вивченні неформальної журналістики, тоді як Л. В. Екхард намагається показати полігалузевість блогінгу як громадянської журналістики.

У полі зору науковців опинилася тенденція зростання кількості блогерів, інфлюенсерів та тік-токерів у галузі розважального контенту в таких популярних серед молоді України соціальних мережах, як Інстаграм, Ютуб, Телеграм, ТікТок. Кількість їх невпинно зростає. На цю позитивну статистику, безумовно, впливали й карантинні умови українців, Covid-19 та повномасштабне вторгнення росії на територію України. У таких специфічних умовах соціуму активізувалася потреба користування соціально-інформаційними майданчиками, вона стала незвично високою та життєво важливою. За статистичними відомостями, 42% користувачів почали частіше проводити часу за екранами гаджетів (порівняно з роками до пандемії та військового стану країни).

Значно зросла потреба соціальних мереж як одного з основних комунікаційних середовищ, адже щороку кількість користувачів невпинно множиться. Блоги є так званим засобом інтернет-комунікативного майданчика, тому що безпосереднє середовище їхнього утворення, функціонування та розвитку – саме інформаційно-віртуальна сфера.

Окремих блогерів можна впевнено порівнювати з громадськими журналістами, які є особами, що збирають, аналізують, редагують, оформляють та поширюють інформацію, не маючи при цьому жодної професійної підготовки та компетентності. Візьмімо канал «Geek Journal» Олексія (він же Тайлер Андерсон), основною спеціалізацією якого є розповіді про актуальні й суспільно-важливі новини з усього світу, а також огляди українських та інших всесвітньо відомих кіноробіт. Загалом відеоролики на YouTube-каналі, чи невеличкі тези в блозі, що змальовують певну подію, чи короткий коментар на актуальну тему суспільства можуть упевнено замінити випуск новини або ж конкретну тематичну статтю. Наразі чіткої межі між ЗМІ та блогосферою не виявлено. Блогери стають повноцінними представниками місцевої преси, а їхні описи та огляди актуальних подій – цікавішими та простішими порівняно з новинним сюжетом.

Блогінг має безумовний і дуже сильний вплив на сучасне суспільство, і точно визначити вектор подальшого розвитку дуже непросто. У процесі дослідження цього явища необхідно брати до уваги те, що так звані електронні щоденники є суспільними, бо вони оголошують та розкривають соціальні теми, які актуальні для певних груп населення. Інформаційне становище блогосфери стає сприятливим для розуміння, сприйняття та оброблення її медійних ресурсів або, коротко кажучи, «інформації». Чинник доступу впливає на поведінку, сприйняття, оцінку і загалом на весь вигляд та стан світу користувачів, який так або так корегує загальну поведінку онлайн-суспільства, даючи змогу стати повноцінним учасником утворення інформаційного модулю в медіасфері.

Блог – це довільна, неформальна інформація, яка передають завдяки соціальним мережам та інтернет-ЗМІ. Величезні інформаційні ресурси блогосфери є цілком інформативними, проте з певною особливістю розміщених там матеріалів, що безумовно різняться від традиційних ЗМІ. З огляду на це зменшувати масштаб їхньої затребуваності в суспільстві не варто.

Основну інформаційну «масу» ці ресурси становлять саме для мережевої аудиторії, яку вважають незчисленною. Надати користувачам необхідні для них медіа-матеріали, аби задовольнити потребу аудиторії в інформаційному голоді, блогінг абсолютно здатен, позаяк він зберігає в собі незліченну кількість інформації і подає новини з суб'єктивному думкою, завдяки коментарям, у довільному форматі. Саме в цьому й полягає основна діяльність блогера, яка видозмінюється під впливом сучасних тенденцій.

РЕНЬ ГОСІ,

аспірант кафедри педагогіки,

спеціальність 011 «Освітні,

педагогічні науки»

Науковий керівник – докт. пед. наук,

проф. кафедри

управління та освітніх технологій,

Гречаник Н. І.

Національний університет

біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОЛЕДЖІВ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Ефективне формування та шляхи актуалізації професійної компетентності студентів вищих професійних коледжів Китайської народної республіки нині є надзавданням на тлі

нинішніх соціально-економічних процесів. Загально визнано, що професійна компетентність є складним філософським, психологічним і педагогічним феноменом, який тісно пов'язаний з освітніми принципами й закономірностями, що утворюють взаємозумовлену систему [1].

Варто зазначити, що в КНР критерії та показники рівня сформованості професійної компетентності студентів вищих професійних коледжів синхронізовані зі змістом національного стандарту та галузевих вимог.

В контексті нашої проблеми варто наголосити, що поняття «компетентність» і «професійна компетентність майбутніх студентів вищих професійних коледжів» слід трактувати через їх сутнісно-змістову характеристику в емпіричній площині, яка охоплює два ключові підходи формування досліджуваного феномену, а саме: *компетентнісний та професіографічний*.

Зокрема, *компетентнісний підхід* у формуванні цієї здатності є пріоритетним з огляду на те, що уможливорює імплементацію стратегічної мети формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти в освітній процес через формування комплексу здатностей (загальних і спеціальних, або фахових).

Своєю чергою, *професіографічний підхід* дає можливість деталізувати мету формування досліджуваної характеристики в контексті оптимізації засвоєння системи вмій, навичок і здобуття досвіду ефективної реалізації ключових знань про професію, власної соціально-культурної самодостатності в частині професійної діяльності тощо.

Відповідно до вищезазначеного впровадження в процес формування професійної компетентності студентів вищих професійних коледжів КНР компетентнісного та професіографічного підходів зумовлює опору на комплекс *педагогічних закономірностей*: підпорядкованість мети змісту професійної підготовки; взаємозумовленість зовнішніх упливів різного характеру і внутрішніх особистісних механізмів саморегуляції майбутніх спеціалістів у процесі оволодіння професійною компетентністю; узгодженість змісту освіти із загальнолюдськими, гуманістичними і професійними цінностями; відповідність розбудови педагогічної взаємодії з позицій емпатії, толерантності, суб'єктного потенціалу студентів; опертя на етнорегіональні й національні основи (традиції, явища, процеси, зразки культури тощо).

Результати наукових розвідок китайських учених транслюють, що наскрізним і важливим залишається акцент на етичній та культурній складовій досліджуваної компетентності, так як це покладено в площину соціальної відповідальності свідомого громадянина Китаю [2].

Вищезазначене стає особливо важливим на тлі потреб сучасного конкурентного світового ринку праці, який потребує фахівців, котрі озброєні не тільки теоретичними знаннями, а й практичними навичками, критичним мисленням, етичною поведінкою та іншими соціально-значущими здатностями [3].

Такий етично зорієнтований підхід окреслюється в площині актуалізації вчень китайських філософів у процесі реалізації концепції професійної компетентності, що відповідає конфуціанській філософії освіти щодо набуття студентами знань, чеснот та етичної поведінки як важливих освітніх компонентів [4].

Таким чином, професійна компетентність студентів вищих професійних коледжів КНР охоплює не лише спеціальні фахові навички, а й чесність і почуття соціальної відповідальності з огляду на те, що філософія освіти полягає у формуванні особистостей,

які роблять свій внесок у життя суспільства, втілюючи цінності працьовитості, поваги та соціальної гармонії.

Отже, на нашу думку, ефективному формуванню досліджуваної компетентності сприятиме компетентнісний і професіографічний підходи шляхом підсилення змісту професійної підготовки ідеями конфуціанської філософії в частині розвитку здатностей ефективного застосування в життєдіяльності духовних надбань, утвердження національної стійкості в актуалізації професійної компетентності.

Література

1. Гесс-Ньюсом, Дж., Тейлор, Дж.А., Карлсон, Дж., Гарднер, А.Л., Вілсон, К.Д., і Стулсац, М.А., 2019. Педагогічний зміст учителя знань, практики та досягнень учнів. *Міжнародний журнал наукової освіти*, 41 (7), 944-963.
2. Ляо, Л., Лінь, Т., і Чжан, Ю., 2018. Забезпечення корпоративної ради директорів та корпоративної соціальної відповідальності: досвід Китаю. *Журнал ділової етики*, 150, 211-225.
3. Александер, А., Де Смет, А., Лангстафф, М., і Равід, Д., 2021. Що кажуть співробітники про майбутнє віддаленої роботи? *McKinsey & Company*.
4. Ван, Г., 2022. «Культурна людина – не інструмент»: вплив конфуціанської спадщини на становище професійної освіти в Китаї. *Journal of Vocational Education & Training*.

РЕНЬ ГОЮАНЬ,

аспірантка кафедри педагогіки,

спеціальність 011 «Освітні,

педагогічні науки»,

науковий керівник – докт. пед. наук,

проф. кафедри

управління та освітніх технологій,

Гречаник Н. І.

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНІ АКЦЕНТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОЛЕДЖІВ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

У контексті соціально-економічного розвитку сучасної КНР вищі професійні коледжі є концентрами з підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних оптимально адаптуватись до динамічного соціуму, що непередбачувано змінюється і сприяти його цивілізаційній розбудові відповідно до державної політики.

Важливість вищезазначеного підкреслюється глобальним сенсом, особливо в площині технологічного прогресу, демографічних викликів, економічних криз і культурних трансформацій. Комплекс таких чинників суттєво впливають на функціонування та розвиток вищих професійних коледжів у всьому світі [1].

Тож, своєю чергою, стабільна діяльність, функціонування вищих професійних коледжів КНР залежить від: *економічної невизначеності, ринкових коливань, що потребує гнучкої освітньої моделі; демографічний стан, який зумовлює кількісний склад здобувачів освіти й профільний*

спектр освітніх програм; екологічна ситуація й соціальна відповідальність, що вимагає відповідного забезпечення в сфері професійної освіти через реалізацію нових парадигм [2].

Поряд із вищезазначеним, у контексті китайського досвіду на функціонування вищих професійних коледжів й подальший їх розвиток значуще вплинули фактори, які характеризують конкретні соціально-економічні періоди, що охоплюють період передпандемії, безпосередньо перебіг пандемії COVID-19 та період постпандемії, що характеризуються унікальними викликами та можливостями (Mula-Falcón J., Ling Y., Chung S., Wang L.).

Зокрема, в активні, кульмінаційні періоди протікання пандемії вищі професійні коледжі зіткнулися із суттєвими змінами на ринку праці та відповідно – в системах організації освітнім середовищем у цілому, що викликало пошук й актуалізацію відповідних ефективних управлінських інноваційних підходів (Han X., Zhou Q., Shi W., Yang S.). Проте, постпандемічний період відзначився практикозорієнтованим зміщенням акцентів в освіті, зорієнтованому на працевлаштуванні та комплексному узгодженні змісту професійної підготовки з вимогами актуальних економічних перетворень (Liang X., Rozelle S., Yi H.).

У контексті нашого дослідження також варто зацентуватись на сутності понять «функція» і «функціонування». Їх пов'язаність очевидна і зосереджується на тому, що функція, через площину системи є діяльністю конкретного об'єкта, а в соціальному аспекті – це роль яку виконує той чи той елемент соціальної системи, який забезпечує життєдіяльність і життєві процеси окремих системних сегментів і в цілому всієї системи [3].

Проте для нас є важливим зосередитись на сутності «функціонування» як дії, діяльності, праці [4], адже це об'єктивно-реальні умови, або як такі, що необхідні для забезпечення роботи, існування чого-небудь і/або правила, заходи, норми задля досягнення мети, а також – устрій, сукупність заходів, методів, способів здійснення управління [3]. Також, цікавим є трактування цього явища з позиції встановленого розпорядку життя, праці, відпочинку, обставин, необхідних для життєздатності [5].

Отже, слід зазначити, що виконувати функції – це забезпечувати функціонування, а значить утворювати практичний супровід діяльності будь-чого відповідно до чітко окреслених функцій.

Саме тому, з опертям на таку поліаспектність і системний характер ключового поняття, окреслюючи *функції, виконання яких забезпечує функціонування* закладів цього типу, як обов'язок, місію, коло діяльності [6], маємо зважати на соціальний фокус освіти як специфічну інституцію, як цілісну систему, що дозволяє їх підпорядковувати стратегічним функціям освіти, а саме: *культурна* (забезпечує здобуття, відтворення та розвиток культурної спадщини від покоління до покоління); *професійно-економічна* (визначає взаємозв'язки освіти з розвитком продуктивних сил суспільства); *соціальна* (охоплює можливості впливу на соціальну структуру, визначає певні шляхи соціальної мобільності); *виховна* (інтегрована в процес гармонізації та вдосконалення людських якостей, формування громадянина); *соціального захисту* (розширює можливості студентів у професійному й особистому самовизначенні); *соціалізаційна* (забезпечує засвоєння особистістю системи цінностей, соціальних ролей і очікувань, що утворюють буденне життя); *соціального контролю* (проявляється в тому що, студенти здобувають знання, навички на основі стандартизованих підручників, слідуєть нормативним вимогам закладу, адміністрації та наставників, діють відповідно до принципів, правил, традицій, що пропагуються освітньою установою) [7].

Література

1. Lomonosov, A., Lomonosova, O., & Nadtochii, I. (2019). The systematization and classification of socio-economic problems in higher education. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(4), 137–147.
2. Brooks, R., & Waters, J. (2023). An analysis of the UK's Turing Scheme as a response to socio-economic and geo-political challenges. *Higher Education*, in press.
3. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
4. <https://slovnyk.ua/index.php>
5. <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis>
6. <https://slovnyk.ua/index.php>
7. <https://studfile.net/preview/1862793/page>

СОРОКІН Андрій,

аспірант кафедри міжнародних

відносин і суспільних наук,

Національний університет

біоресурсів і природокористування

України (м. Київ, України)

ОБГОВОРЕННЯ ПРОЄКТУ ЗАКОНУ «ПРО МОВИ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР» НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ УСГА «ЗА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КАДРИ» (ВЕРЕСЕНЬ–ЖОВТЕНЬ 1989 Р.)

У сучасних умовах важливим є дослідження процесу обговорення проєкту Закону Української РСР «Про мови в Українській РСР» на шпальтах газети Української сільськогосподарської академії (УСГА) «За сільськогосподарські кадри» [4, с. 371], що обумовлюється фрагментарністю вивчення історії відповідного видання [4, с. 371], розкриттям процесу синхронного обговорення у названій газеті виборчих законопроектів [18, с. 63–64] на тлі слабкого висвітлення процесу становлення мовного законодавства Української РСР на зламі 1980–1990-х рр. [1, с. 43, 45; 2, с. 60; 8, с. 94, 244, 311; 9, с. 54; 10, с. 30–31, 158, 236, 336, 374; 11, с. 440–441, 499–500; 12, с. 186, 245, 282–283, 291–292, 363; 14, с. 131–133; 16, с. 79–80, 140–144, 205–206; 17, с. 10; 19, с. 18].

Мета доповіді – розкрити особливості ролі означеної газети в обговоренні проєкту Закону Української РСР «Про мови в Українській РСР».

Вперше проблематика названого законопроекту з'явилася в номері газети «За сільськогосподарські кадри» за 19 вересня 1989 р. [18, с. 63], де було позначено ключові завдання у зв'язку із проведенням організаційних заходів компартійних осередків УСГА [7; 18, с. 63]. Зокрема, в межах обговорення законопроектів передбачалося розглянути, окрім виборчих [18, с. 63], також і проєкт Закону «Про мови в Українській РСР» [7].

Вже в наступному номері досліджуваної газети від 10 жовтня 1989 р. [18, с. 63] було опубліковано матеріали стосовно запланованих заходів у межах діяльності комісії УСГА з розробки заходів щодо розширення сфери функціонування української мови і вивчення історії та культурної спадщини України [15]. Оприлюднений документ складався зі вступу та 3-х розділів: «Навчальний процес» [15], «Ідейно-виховна робота» [15], «Наукова та організаційна робота» [15]. Поряд із іншими запланованими заходами, що сприяли обговоренню мовного законопроекту [15],

відповідний документ у розділі «Ідейно-виховна робота» містив окремий пункт про організацію обговорення відповідного законопроекту впродовж 2-х перших осінніх місяців 1989 р. [15]: «Провести в підрозділах вузу обговорення проекту закону про мови в Українській РСР (жовтень–листопад)» [15].

Також у номері було опубліковано вірш доцента М. Пантелейчука «Ти, мов сиротина» про скрутне становище української мови [13].

Безпосередньо ж обговорення законопроекту «Про мови в Українській РСР» відбулося в номері газети «За сільськогосподарські кадри» за 24 жовтня 1989 р. [3; 18, с. 63].

В межах рубрики «Обговорюємо проекти законів УРСР» було надруковано звернення завідувача кафедри землеробства [3; 5, с. 65] І. Веселовського під назвою «Основа функціонування мов» [3]. Його прикметною особливістю була відсутність конкретних пропозицій стосовно правових норм обговорюваного законопроекту, проте водночас воно відзначалося наголосом на високому рівні знання викладачами кафедри української та іноземних мов [3], а також на заходах у зв'язку із ширшим впровадженням української мови в освітній процес, зокрема стосовно пошквалення діяльності осередку Товариства української мови ім. Т. Шевченка та поглиблення викладання української мови в межах УСГА зусиллями кафедр російської та іноземних мов [3].

Зрештою, єдина пропозиція стосовно редагування законопроекту містилася в листі студента УСГА В. Карпенка [6], який з огляду на наявність в Українській РСР низки національних меншин та розширення їхніх прав [6; 11, с. 425–426] запропонував надати статус мов міжнаціонального спілкування не лише українській [6], але й російській мові [6]. Відповідна пропозиція відображала поширене на той явище білінгвізму [6; 12, с. 245, 292], а відповідна правова норма була втілена в утверженому 28 жовтня 1989 р. Законі Української РСР «Про мови в Українській РСР» [12, с. 245; 16, с. 142–143].

Отже, на шпальтах газети УСГА «За сільськогосподарські кадри» було відображено процес підготовки до обговорення законопроекту «Про мови в Українській РСР» в межах УСГА. Власне ж процес відповідного обговорення відзначався епізодичністю порівняно із висвітленням внутрішньоакадемічних заходів із розширення функціонування української мови в УСГА. Надалі важливим є вивчення газет інших закладів вищої освіти м. Києва в контексті дискусій довкола мовного законодавства та ширше мовної проблематики.

Література

1. Бажан О. Вплив Народного Руху на національну самосвідомість населення УРСР у 1989–1991 роках. *Матеріум. Історичні студії*. 2010. Вип. 41. С. 43–45. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c094e9e9-848d-4926-a457-1eeb43808ce5/content> (дата звернення: 24.01.2024).
2. Бондар В. Т. *Публічна політика з розвитку мов національних меншин: порівняльний аналіз досвіду Республіки Польща та України* : дис. ... д-ра філософії : 281. Київ, 2022. 244 с. URL: <http://scc.knu.ua/upload/iblock/7cb/2ffxf43zsgneoriageq48kwl7ytdp4xv/В.Бондар%20-%20Дисертація+КЕП.pdf> (дата звернення: 24.01.2024).
3. Веселовський І. Основа функціонування мов. *За сільськогосподарські кадри* : Орган парткому, ректорату, профкому і комітету комсомолу Української ордену Трудового Червоного Прапора сільськогосподарської академії. 1989. № 25 (1639). 24 жовт. С. 1.
4. Гаврилюк А. (ред.). *Національний університет біоресурсів і природокористування України. 125 років*. Київ : Видавничий центр «Логос Україна», 2023. 480 с.

5. Дмитришак М. Я. (ред.), Іванюк М. Ф., Гаврилук В. М. *Крізь вітри десятиліть*. Київ–Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2018. 510 с.
6. Карпенко В. Процеси перебудови федераційних відносин у Радянському Союзі, спрямовані на задоволення суверенітету всіх націй і народностей країни аж до їх державно-адміністративного самовизначення, прямо стосуються й Української РСР, де компактно проживають болгари, угорці, німці, татари... *За сільськогосподарські кадри*. 1989. № 25 (1639). 24 жовт. С. 1.
7. Кононенко В. Важливий момент в житті парторганізації. *За сільськогосподарські кадри*. 1989. № 23 (1637). 19 верес. С. 1.
8. Коцур В. В. *Національні меншини України в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. XX ст. – початку XXI ст.* Переяслав-Хмельницький, 2019. 594 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/natsionalni_menshyny_ukrainy-1.pdf (дата звернення: 24.01.2024).
9. Макарець Ю. С. Державна мовна політика незалежної України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2019. № 40. Т. 1. С. 53–58. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29061/Makarets_53-58.pdf (дата звернення: 24.01.2024).
10. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 398 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/movna_sit_49.pdf (дата звернення: 24.01.2024).
11. *Національні меншини України в політичних процесах XX – XXI століть: стан і проблеми дослідження*. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 624 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/national_minorities_Ukraine.pdf (дата звернення: 24.01.2024).
12. Панасюк Л. В. *Білінгвізм як чинник політичного розвитку України* : дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02. Київ, 2015. 446 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/02f/dis_Panasyuk%20L.V..pdf (дата звернення: 24.01.2024).
13. Пантелейчук М. Ти, мов сиротина. *За сільськогосподарські кадри*. 1989. № 24 (1638). 10 жовт. С. 3.
14. Потапенко Р. Науково-освітня інтелігенція України в умовах перебудови: пошук національно-освітньої парадигми. *Наукові записки з української історії*. 2017. № 42. С. 131–136. URL: <https://ukrlitopus.com.ua/index.php/journal/article/view/75/69> (дата звернення: 24.01.2024).
15. Рідною мовою. *За сільськогосподарські кадри*. 1989. № 24 (1638). 10 жовт. С. 3.
16. Савойська С. В. *Мовна політика у сучасній Україні: деструктивні і конструктивні виміри*. Київ : ВЦ «Просвіта», 2015. 688 с.
17. Смольніков Ю. Б. *Проблема відродження української мови та історичної пам'яті в Україні (др. пол. 80-х–поч. 90-х рр. XX ст.)*. Теоретичний аналіз : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2005. 19 с.
18. Сорокін А. А. Роль газети «За сільськогосподарські кадри» у висвітленні підготовки, перебігу та результатів парламентських і місцевих виборів 1990 р. в м. Києві. *Літопис Волині*. 2021. № 25. С. 62–68. URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/267/215> (дата звернення: 24.01.2024).
19. Шевчук Ж. А. *Мовна політика в Україні (кінець 50-х–початок 90-х рр. XX ст.)* : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Харків, 2001. 20 с.

ТРАВІНСЬКА Катерина Олександрівна,
здобувач вищої освіти спеціальності
«Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії».
Гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник: Секунова Ю.В.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
(м. Київ, Україна)

НІМЕЧЧИНА-УКРАЇНА: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР, ПЕРЕШКОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Російсько-українська війна стала серйозним викликом для міжнародної спільноти, змусивши багато держав переглянути свої оборонні стратегії. Україна в теперішньому стані потребує значної допомоги для захисту своєї територіальної цілісності, до чого більшість країн світу не були готові, в тому ж числі Німеччина.

На початку повномасштабного вторгнення Німеччина співпрацювала з Україною досить обережно, утримуючись від постачання важкого озброєння, надаючи лише допоміжне спорядження з декількох вагомих на той час причин які розглянуто далі:

1. Залежність від російських енергоносіїв: ФРН, як і багато інших країн Європи, протягом багатьох років істотно залежала від постачання енергоресурсів з росії. Агресія РФ проти України означала втрату досить дешевих ресурсів, що викликало занепокоєння щодо можливих економічних наслідків, як для Німеччини, так і для значної частини країн Європи.

2. Суворий контроль експорту зброї: Федеративна Республіка Німеччина є одним із найбільших експортерів зброї в світі та досить суворо контролює куди та задля яких дій іде зброя. Німеччина дотримується політики стриманості, коли йде мова про конфлікти, а сам експорт зброї розглядає як підбурювання конфлікту.

3. Історичний аспект: Німеччина, переживши дві світові війни, має досить сильні пацифістські настрої. Більшість населення країни вважають, що дипломатія є найкращим, а в деяких випадках єдиним способом вирішення конфліктів. Також можна зауважити, що німецькі війська мало коли беруть участь у військових місіях, звісно, окрім миротворчих.

4. Нечітка політична позиція: на початку російсько-української війни у німецькому уряді не було чіткої позиції, держава перебувала у невизначеності та у стані близькому до внутрішнього розколу.

З огляду на вище сказане можна зробити висновки, що Німеччина обходить всіма можливими способами надання зброї не тільки Україні.

Згодом Німецька сторона почала надавати необхідну зброю та спорядження, але у значно менших кількостях ніж необхідно та за довший період посилаючись на бюрократію прийняття такого плану рішень. При цьому ФРН спиралася і на угоди з НАТО, за якими обмежувалось постачання зброї.

Така позиція Німеччини викликала обурення міжнародної спільноти та українського уряду, після яких активність саме військової допомоги значно зросла. Звісно, не меншу роль зіграло зростання публічної підтримки України в Німеччині, успіхи ЗСУ на фронті, жорстокість російських окупантів, усвідомлення ризиків для європейської безпеки.

На сьогодні Німеччина – один із лідерів з військової допомоги. За даними Kiel Institute for the World Economy, станом на кінець 2023 року Німеччина надала Україні 2,8 млрд євро військової допомоги, поступаючись лише США. Також ця держава надала Україні такі важливі

озброєння, як самохідні гаубиці Panzerhaubitze 2000, зенітні ракетні комплекси IRIS-T, бронетранспортери M113 та інші.

Таким чином, можна стверджувати, що ФРН значно посилила свою підтримку Україні, в тому числі пододала свою обережність і стала одним із ключових партнерів України у російсько-українській війні. На сьогодні Україні важливо продовжувати діалог з Німеччиною, щоб отримати необхідну підтримку, включаючи постачання сучасного озброєння. Слід розуміти, що Німеччина може зробити більше задля посилення безпеки в Європі, адже допомога Україні – це вклад в безпеку Європи в цілому.

Література

1. Російсько-українська війна – битва за майбутнє людської цивілізації. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/geopolitics/rosiysko-ukrayinska-viy-na-bytva-za-maybutnye-lyudskoyi-tsyvilizatsiyi/> (дата звернення 25.01.2024)
2. Ukraine Support Tracker. URL: <https://www.ifw-kiel.de/> (дата звернення 25.01.2024)
3. Стельмах С. Німеччина і постачання зброї Україні. URL: https://zaxid.net/statti_tag50974/ (дата звернення 25.01.2024)

У СЯОСЯ,

*аспірантка кафедри педагогіки,
спеціальність 011 «Освітні,
педагогічні науки»,
науковий керівник докт. пед. наук,
проф. кафедри
управління та освітніх технологій,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЩОДО ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Пропонований аспект дослідження покликаний висвітлити ключові стратегічні позиції щодо популяризації науки як комплексного й багатоаспектного суспільного явища в навчальних установах Китайської народної республіки.

У доповіді 20-го Національного з'їзду Комуністичної партії Китаю висунуто стратегічну мету побудови сильної країни в галузі освіти, науки, технологій і людських ресурсів до 2035 року, зокрема через «всебічне просування великого омолодження китайської нації» і шляхом модернізації китайського соціуму [1].

Слід зазначити, що характерним маркером державницької політики у сфері освіти та соціального розвитку є «побудова сильної освітньої нації, сильної науково-технічної нації та сильної нації талантів, що є внутрішньо послідовними та взаємодоповнюючими» [1]. Саме тому, в законодавчому полі КНР освіта, наука, технології та людські ресурси чітко визначені як базове й стратегічне забезпечення ефективного будівництва сучасного соціалістичного Китаю. А однією з ключових рушійних сил цього процесу є прогрес глобалізованої інформаційної революції.

Зокрема, в контексті просування «Китайської мрії» в освітнє середовище у вищих професійних коледжах та університетах Китаю напрям наукового просвітництва окреслюється усталеним поняттям «науково-популярна освіта» і, спрямований на розвиток сучасної професійної освіти. Саме такий напрям зумовлює охоплення увагою різних чинників, що відбиваються на процесах популяризації науки в освітній сфері, а також на розумінні місця й ролі потреб та інтересів китайських студентів щодо наукових очікувань.

В площині нашого дослідження цікавим є той факт, що функціонування та розвиток вищих професійних коледжів та університетів Китаю завжди привертала увагу, особливо через призму реформи професійної освіти, що стала надактуальною в останні роки.

Відтак, в жовтні 2021 року Державна рада КНР оприлюднила документ, в якому задекларовано мету розбудови суспільства, заснованого на навичках і окреслено шляхи всебічної імплементації в усі соціальні та суспільні сфери ідей щодо ефективного використання досягнень сучасних наукових технологій. В цьому нормативному акті – «Висновки щодо сприяння якісному розвитку сучасної професійної освіти» – зазначено, що до 2035 року загальний рівень професійної освіти в Китаї має бути на передових стратегічних позиціях розвитку країни, а реалізація побудови «суспільства навичок» є тактичним інструментом досягнення вищезазначеного [2].

Також, в Законі про професійну освіту в Китайській Народній Республіці від 2022 року задекларовано стратегічний орієнтир на «суспільство, що базується на навичках». На цьому тлі популяризація науки в освітньому середовищі для студентів вищих професійних навчальних закладів стикається з новими викликами та вимогами, а саме: стрімкий розвиток інформаційних технологій; ескалація глобалізованої конкуренції в галузі науки та технологій; запитуваність на практичні професійно-зорієнтовані навички студентів; усталені тенденції до диверсифікації та швидких змін.

Свою чергою, у вересні 2022 року Генеральна канцелярія Центрального комітету Комуністичної партії Китаю та Генеральна канцелярія Державної ради оприлюднили документ «Висновки щодо подальшого посилення популяризації науки і техніки в нову епоху», в якому сформульовано основні положення про необхідність посилення наукомісткої освіти у професійно-технічній освіті КНР, про важливість «просування духу майстерності», підвищення якості навичок здобувачів і виховання «висококваліфікованих талантів» [3]. Це зумовлює висунування нових вимог до науково-популярнісної освіти для студентів вищих професійних закладів освіти.

Наразі в Китаї налічується 11 300 вищих професійних коледжів та університетів, в яких навчається 30,88 мільйона студентів, що робить її найбільшою системою професійної освіти у світі [4]. Таке масштабування цього рівня освіти зумовлює й посилення всіх процесів, які покликані підвищити рівень підготовки здобувачів.

Отже, такий фокус в системі освіти КНР є основою реалізації державної програми щодо концепції розбудови суспільства, яке базується на навичках у межах впровадження стратегії, запропонованої Національною конференцією з питань професійної освіти у квітні 2021 року.

Таким чином, за оптимістичних прогнозів, зокрема, студенти вищих професійних коледжів повинні володіти знаннями, практичними професійними навичками, які можна гнучко адаптувати до мінливих технологій та вимог ринку праці. Відтак, науково-популярна освіта в навчальних закладах повинна забезпечити всебічний розвиток особистості майбутнього фахівця з опертям на інтеграцію теоретичних знань і практичної діяльності, що здобуваються з опертям на принцип науковості.

Література:

1. Доповідь 20-го Національного з'їзду Комуністичної партії Китаю, 2022-10-16. https://www.gov.cn/xinwen/2022-10/25/content_5721685.htm
2. Висновки щодо сприяння якісному розвитку сучасної професійно-технічної освіти https://www.gov.cn/zhengce/2021-10/12/content_5642120.htm
3. Висновки щодо подальшого посилення популяризації науки і техніки в нову епоху. https://www.gov.cn/zhengce/2022-09/04/content_5708260.htm
4. Професійна освіта в цьому десятилітті: побудова суспільства, заснованого на навичках, і виховання більшої кількості великих майстрів-ремісників. https://www.gov.cn/xinwen/2022-04/27/content_5687425.htm
5. Ву Фан. Дискусія про реформування викладання у вищій професійній освіті на тлі «Китайської мрії» [J]. Міжнародні зв'язки з громадськістю, 2019.

Наукове видання

**СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ:
МЕДІА, МОВА, КОМУНІКАЦІЇ**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Київ, 15 лютого 2024 року)

Упорядкування – Левченко Т.М.

Адреса оргкомітету конференції:
Кафедра журналістики та мовної комунікації,
гуманітарно педагогічний факультет Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
вул. Горіхуватський шлях, 19, навчальний корпус №1, кім. 11
Київ, 03041
E-mail: zhur_kaf@ukr.net